

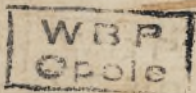

Anno Domini prolektor
erst. 607 die
7 Decembri

Sufficit minorata tua
Domine.

Henricus Venerabilis
laus Dei p. Mensch
gens manus

3 6 09

2782 st

Erotemata

DIALECTICAE ET RHETORICAE PHILIPPI MELANCHTHONIS, ET PRAECEPTIONVM ERASMI Roterodami, de utraq; Copia, verborum & rerum; jam primum ad usum Scholarum (quas vocant Triviales) breviter selecta & contracta.

PER

LVCAM LOSSIVM LV
naburgensem ediscendi gratiâ.

Libellus ad puerilem institutionem,
si quisquam alius in hoc genere, valde
accommodatus & utilis.

*Diligenter nunc postremo ab ipso AVTORE
recognitus, & vtiliter auctus.*

*Francofordiæ ad Oderam in officina
Andreae Eichorn.*

1568+

WBR
2782 st
Cicero de partibus, & de lau-
de Dialectices in Tu-
sculanis.

Sequitur tertia, quæ per omnes partes sapientiæ
emanat, & funditur, quæ rem definit, genera di-
spertit, sequentia adiungit, perfecta concludit vera &
falsa dyjudicat, differendi ratio & scientia, ex qua
cum summa utilitas existit ad res ponderandas, tum
maximè ingenua delectatio & digna sapientia.

Et de Finibus.

*Dialectica habet rationem, ne cui falsò assen-
tiamur, neve unquā captiosa probabilitate fallamur,
eag, quæ de bonis & malis diceremus, ut tenere,
tueriq, possimus. Nam sine hac arte, quemvis arbi-
tramur à vera abduci, falliq, posse.*

Augustinus in libro de
ordine.

*Scientia argumentandi, diuidendi, definiendi,
non ab hominibus pro arbitrio instituta, sed in re-
rum ratione comperta est.*

AD D. M. IOHAN-
NEM CNIPIVM ANDRONI-
CVM SECVNDVM, CAETEROSQVE
hæredes & præfectos officinæ Typographi-
cæ D. Christiani Egenolphi Francofurtien-
sis ad Moenum, DD: & fratres suos in
Christo dilectos.

*Llatum est ad nos, Viri
doctiss. & clarissimi, fama &
literis vestris de emigratione
ex hac vita ærumnosa & cadu-
ca in cœlestem patriam, viri
bonesti et optimè meriti de Ec-
clesia Dei & Scholis omnibus, D. Bruchbachij Typo-
graphi vestræ urbis inclytæ & celeberrimæ, de cujus
obitu & nos meritò dolemus. Fuit enim & is nostris
quoq; perstudiosus & amans. Ided tradidi ipsi o-
lim quoq; opuscula quædam nostra puerilia suis ty-
pis excudenda, in quo fidem summam & amorem su-
um erga me declaravit. Primus autem omnium is
excudit Epitomen Erotematum nostrorum dialecti-
ces Philippi Melanthonis, virum omnium, quos nostra
ætas vidit, incomparabilis & longe optimè meriti de
Ecclesia Filij Dei, & Scholis omnibus. Quia autem in-
telligo, exemplaria hujus nostri libelli apud vos omnia
esse jam distracta & diuendita, mitto ad vos atq;
dono vobis exemplar hujus nostri libelli puerilis &
schola-*

EPISTOLA

*scholaſtici, diligenter jam poſtremò à merecogni-
tum, & pleriq; in locis auctum, & hunc quoq; cum
cæteris noſtris, ſicut inſtituiſtis, ut intelligo, ordine ad
ſcholarum puerilium excudatis. Rogo autem D. Ty-
pographos omnes, ut pro ſua humanitate & cando-
re, vos, qui omnium primum ſumptus olim feciſtis,
& nunc maiores facturi eſtis, noſtris opusculis recu-
dendis, ſtudio ſuo & opera pro Chriſtiana dilectione
humaniter & officioſe adiuvent & promove-*

*ant. Benè & feliciter Valete. Dato Lu-
neburgæ, Anno 1568. die
30. Aprilis.*

*Vester ex animo addictiſſimus fautor
& frater in Chriſto dilectus*

LVCAS LOSSIVS.

ERVDITIONE,
VIRTVTE, ET PIETATE
PRAESTANTI ADOLESCENTI HAR-
deuico Stoterogge, Clarissimi viri D. Nico-
lai Stoteroggen, Consulis Luneburgen-
sis prudentissimi, filio, Lucas
Lefsius.

S. P. D.

ST OMNINO

scholaſtica func̃tio, optime Har-
deuice, multi laboru, quod ſæpe
vidiſti, & prudentiam requirit
penè ſingularem in docente, ut
felix ſit inſtitutio, & accom-
modata pueritiæ. Ad hæc, noſtrum munus, ut mole-
ſtiæ eſt pleniffimum, ita quoq; præ cæteris vitæ gene-
ribus, valde eſt contemptum apud pleroſq; & expo-
ſitum multorum vocibus, qui ocium quoddam igna-
vum interpretantur operas noſtras umbratiles. Aded
ut non immeritò Poëta ſatyricus literatores miſe-
ros appellârit. Labores quidẽ & miſerias, ſummum-
q; contemptum & ingratitudinem vulgi experiuntur
quotidiè, qui Scholas fideliter moderantur: ſed hos
tamen labores tolerabiles aliquo modo reddit pijs
Gubernatoribus, cogitatio de voluntate Dei, à quo
ſciunt ſe ad utilem, piam & neceſſariam humano ge-

EPISTOLA

neri functionem esse adhibitos. Quare in puerorum
 ætate, inter tot difficultates & molestias, etiam qua-
 dam cum voluptate versantur: agunt gratias DEO
 ad illud se vitæ genus vocatos, quod placeat Deo, &
 in quo operam vtilem Ecclesiæ Dei, & communivitæ
 navare possunt: lætantur se custodes esse puerorum,
quos ipse filius Dei tam amanter complexus sit, quo-
rum Angeli purissimi & sanctissimi spiritus in cælis
quotidie intueantur faciem æterni Patris, & habe-
ant curam tam sollicitam puerorum. Ideo inter tot
 miseras obædiunt, etiam cum gaudio, Deo in dele-
 gato sibi munere, memores illius liberalissimæ promif-
 sionis Christi Servatoris nostri: Qui haustum aquæ
 frigida vni ex minimis ipsius miscuerit, non perdi-
 turum eum mercedem suam.

Prudentiam verò singularem requirit idèd hæc
 nostra functio, vt ea statim à primis annis tradantur
 iuventuti, quæ vtilia & necessaria sunt. Deinde ea
 dexteritate & modo illa ipsa proponantur, vt rudi-
 ores tradita citò & facile percipiant. Vnde meritò
 laudatur Epicharmus, de quo illud celebratur, ἔργον
 ὡς αὐτὸν εἶπε. Nā sunt nonnulli, qui ingenij ma-
 gis sui laudem venantur, tradentes immature disci-
 pulis altiora, quàm ipsorum quos instituunt, solidum
 quærent profectum in studiis. Quare non immeritò
 tales optimus formandæ iuventutis artifex Quintili-
 anus reprehendit, quòd ambitiosa festinatione, à po-
 sterioribus incipientes, morantur profectum discen-
 ti-

DEDICATORIA.

um compendio. Hoc cum & nos. longo jam usu edocti, intelligeremus, singulari prudentia opus esse in rectè formanda iuventute, illam à primo statim functionis nostræ tempore cogitatione cum alijs Synergis sedulo suscepimus, ut breuib. & perspicuis Erotematis, quasi præformata haberet iuventus nostra, & artium dicendi, & Christianæ κατηχάσεως elementa. Nā nulla est vel antiquior, vel accommodatior docendi pueros ratio, quàm illa, quæ Erotematis, seu interrogationibus commodis instituitur. Hoc nostrum consilium & voluntatem, multi boni & docti viri semper probarunt, & iudicarunt nostram rationem docendi utilem esse scholis. Et sanè, qui integros libros artium dicendi ad Academiarum magis usum, quàm nostrarū Trivialiū Scholarum institutionem puerilem conscriptos fusius, etiam pueris planè rudibus proponendos esse censent, non minus illi stultè facere videtur, quàm si citharædū aliquē, tyroni, quē nuper is instituendū fidibus suscepit, difficilimas cantilenas, quas Mutetas vocant, vel Iosquini, vel alterius excellentis Musici, iubeant proponere, quas ille rudis adhuc omnium discipulus, subito ludendo quasi arriperet, priusquam aut ipsa nomina, aut ordinem chordarum & claviculorum citharæ exactè habuerit cognita. Sic non vident multi has methodos præceptionum artium puerilium succinctas, valde utiles & necessarias esse iuventuti, ante earum justam & copiosam enarrationem. Versamur nos multos jam annos in hoc formandæ iuventutis mu-

EPISTOLA.

re, & rationem sequimur traditam nobis quasi per manus, à doctissimo viro D. Hermanno Tulichio Gymnasiarcha olim nostræ Scholæ peritissimo, & postea commendatam nobis eius successoribus, etiam ab inclyto Senatu nostro. Et qui hac nostra docendi ratione progressi sunt non infeliciter in literis, multos proferre in medium possumus, quorum aliqui vel Ecclesiam Dei iam docent, vel partes administrandæ Reipub. sustinent. Cum igitur hæc ratio, quam nos, cum omnibus alijs peritis Scholarum Gubernatoribus, sequimur in docendo, multorum iudicio utilis sit adoleſcentiæ, & nos iam antè in brevem Isagogen Grammatices præceptiones Philippi Melanchthonis nostri redegerimus voluntatis nostræ, idem nunc etiam in cæteris duabus ipsius auctoris voluntate, & publica approbatione artibus dicendi, Dialecticæ & Rethoricæ præstitimus: quibus brevissimam etiam epitomen utriusq; Commentarij Erasmi Roterodami, de utraq; Copia verborum & rerum adiunximus. Quem libellum cum id peteret Schola nostra, & comprobaret laborem nostrum ipse Dominus Philippus, & alij, in publicam lucem edi faciliè passi sumus. Et si iam in manibus studiosorum sunt ipsa Erotemata Dialectices Philippi Melanchthonis, longo tempore expectata ab omnibus, tamen sunt in illo ipso utilissimo & eruditissimo libro multa, quæ puerilem educationem excedunt. Ideo brevi aliqua ex ijs selectâ Isagoge, seu compendio, quo nudæ tantum præceptiones artis

DEDICATORIA.

contineantur, opus fuit Scholis nostris puerilibus, in quibus prima artium dicendi Elementa tradenda sunt discipulis sine longa enarratione præceptorum.

Nostrum itaq; consilium non dubito, quin & tu, mi Hardewice, una cum patre tuo, viro optimo & prudentissimo Senatore urbis nostræ, comprobēs. Nam institutus es à nobis hac ipsa ratione, cuius in hoc libello, quasi Ideam seu formam quandam agnoscis, in primis Elementis earum artium, quarum cognitio aditum patefacit ad superiores disciplinas. Versaris itaq; iam in studio legum, magna cum omnium admiratione & laude. Quia prima exordia artium dicendi rectè apud nos percepisti in teneris annis, ideo facilis nunc est tibi cursus in omni aliarum disciplinarum genere. Et eam cum patriæ tuæ clarissimæ tum parenti tuo, optimo viro, expectationem concitasti, ut speremus omnes, fore te dignum olim laudatissima familia tua, in primis verò, avo tuo clarissimo viro beatæ memoriæ D. Hardewico Steterogge amplissimo & prudentissimo, ante annos decem, Consule civitatis nostræ, & patre tuo Clarissimo, Senatore, Domino & Scholarcha nostro observando: deinde & patruo tuo Domino Ludolpho Steterogge, quem virum accepimus fuisse olim in civitate nostra præstanti præditum ingenio, doctrina, variarum artium & cognitione legum insignem & clarum, sed immatura admodum morte ereptum patriæ gravissimo familiæ vestræ dolore, & summo desiderio totius urbis. Hanc

EPISTOLA

nostram conceptam de te tuisq, studijs expectatio-
nem atq, spem augment etiam plurimum eximiae vir-
tutes tuæ, singularis humanitas, ingenuitas morum,
modestia, gratitudo erga Præceptores & pietas, quæ
omnia suavisime cum incredibili discendi studio
coniungis. Adeo, ut non immerito & tu usurpare, no-
stra quidem sententia, possis hos elegantissimos versi-
culos Euripidis :

Οὐ παύσομαι ἰδὲ χάριτας ταῖς Μούσαις
Συγκαταμιγνῦν ἠδ' ἰσὺ σὺ ζυγίων
μὴ ζῶλωμετ' ἀμφοτέρω.

Hoc est :

Non cessabo gratias Musis

Miscere dulcissima copulatione

Ne vivere quidem vellem, sine doctrina.

Nam ita suavisimos versus, ut nosti, vertit Phē-
lippus noster : & erudite (ut omnia) monet, signifi-
care Poetam, optimum vitæ genus esse doctrinam co-
lere, & ex hac regere vitam consilio, & assumere
morum & actionum moderationem. Sed tu etiam
propter maiores causas literarum studia coles, nem-
pe, propter gloriam DEI, & salutarem patriæ tuæ
administrationem. Ad hoc enim constat nos condi-
tos esse à DEO, & editos in hanc lucem, ut nostris
actionibus & studijs totius vitæ juuemus Ecclesiam
Dei. & communem societatem, in qua ab hominibus
æternus Pater Domini & liberatoris nostri JESU
CHRISTI verè agnoscat, invocetur & cola-
tus.

DEDICATORIA.

tur. Verum, quoniam ipse per te has causas ortus nostri recte intelligis, & ad illas studia tua præclare jam instituisti, nolo in his commemorandis apud te esse longior. Id te vnum rogo, ut hunc libellum, quem tuo nomini præcipue dedicaui, animo grato atq; benefico suscipias, ac favore tuo iuues scholam nostram, quæ tuorum quoq; studiorum puerilium alumna fuit. Ego æternum Patrem Domini nostri IESU Christi ex animo oro, ut studia tua ad gloriam suam, & gubernationem patriæ salutarem dirigat & secundet, & faciat te, ut Poëta Græcus ait:

Μύθωρ τε πῦτῆρ' ἔμονα πνευτῆρά τε ἔγωγῃ,

Ad hoc te artium dicendi præcepta non parum iuuabunt, si ad illarum cognitionem rerum etiam noticiam & exercitium styli, quod facis, diligens & assiduam coniunxeris. Vale. Data ex Lune-

burgo, III. Idus Ianuarij Anno M. D. L.

AD

AD PRAESTAN-
TEM VIRTUTE ET HUMANI-
TATE, GEORGIVM STOTEROGGE,
Patricium Luneburgensem, Dn. Nicolai Stoterogge
Consulis Luneburgensis filium, de recognitio-
ne prima huius libelli, Lucas
Lojsius.

SCitè quidem, ut omnia, Terentius
noster, mi Georgi, de vita huma-
na, quæ quasi ludus est fortunæ, dixit :
Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseri:
Si illud, quod est maximè opus iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.

Monet autem dictum præcipuè duo :
Primum multos esse in deliberationi-
bus humanis, errores & lapsus, qui,
propter imbecillitatē humanæ natu-
ræ, caveri & prospici omnes nō pos-
sunt. Deinde jubet, ut consilia, quæ
non satis rectè cepimus, arte quadam
& prudentia corrigamus & emende-
mus. Hæc commonefactio omnibus
est utilis & necessaria. Nam quis tam
sapienter vitam suam & consilia insti-
tuit, ut nusquā labatur, aut impingat?
Quod igitur in gravibus deliberatio-
nibus

nibus, viris etiam magnis & sapientibus evenire solet (sicut Ciceronis vox celebratur: Non putaram. Item: Optima quæq; cōsilia pessimè sæpe cadūt) idem & nobis accidit in libello nostro *Erotematum Dialectices & Rhetorices*, quem ante annos decē Hardevico Stoteroggio fratri tuo, immaturâ morte summo totius civitatis nostræ mœrore, in vera notitia & invocatione filii Dei, in cælestem patriam evocato, dedicatū, ad usum Scholarū Trivialium edidimus. Nam in prima eius editione, ut fieri solet, admissi sunt errores aliqui & quædam desiderata à discipulis, quæ utiliter addi potuissēt.

Cum igitur intelligerem, virum honestū & benè meritum de Ecclesia filii Dei & scholis literariis, Dominū Petrum Brubachiū, qui primus libellum hunc nostrum typis suis expressit, de novo excusurum esse, recognovi eum, mendas, quæ paucæ erant, sustuli et addidi præter alia, definitiones alicubi Aristotelis, et aliorū veterū Dialecticorum, quod illæ propter vetustatem
habent

EPISTOLA

habent gratiam maiorem & autoritatem, & plerunq; pleniores sunt. Quia autem, mi Georgi, libell⁹ propter fraternam dedicationem tuus iam erat, quicquid in hac diligēti & necessaria recognitione accessit, tibi dedicare & tradere volui. Neq; dubito, quin & tu cū alijs viris doctis, & scholasticæ institutionis peritis, comprobaturus sis hanc cognitionem libelli nostri, quē opto, sicut & alios nostros, scholis puerilibus esse valde vtilem & gratum. Quare rogo, ut patrocinium eius, tibi quasi per man⁹ traditum & commendatum à fratre optimo, benignè suscipias, meq; & domum meā totam, pari benevolentia, vt frater, complectaris.

Equidē honestè te, & jure quodam hæreditario existimo posse, & hunc libellum nostrū tibi vindicare, & hæreditatem eius adire. Nam sunt & huiusmodi τὰ δῶρα nostra literaria, quæ honestam & immortalem famā virtutum eorum, quibus dedicantur, celebrant, & ad posteros transmittunt, non min⁹ habenda in bonis, ἢ κτήματα
quàm

EPISTOLA

quàm alia bona hæreditaria & καμήλιος
speciosa & cara, quæ incerta sunt &
momentanea fortunæ dona, sicut in-
quit Poeta:

Scinduntur vestes, gemmæ franguntur, & aurum;

Carmina quam tribuunt, fama perennis erit.

Aeternus pater Domini nostri Iesu
Christi, & noster per ipsum, patrem
tuum virum sapientia & virtute præ-
stantem, te, & totam familiã vestram
honestã & patritiam veterem, in glo-
riã sui sanctissimi nominis, & saluta-
rem ac piam gubernationem inclytæ
nostræ vrbis, quàm diutissimè conser-
vet incolumes, in vera agnitione &
invocatione Dei & filij ipsius Domini
nostri IESU Christi, & spiritu suo
sancto regat, ducat & protegat. Amen.

Vale, Data Lunæburgæ, Anno

M. D. LXI. Cal. Ia-

nuarij.

AD

AD LECTOREM.

QUæ principio in *Dialectica*
& *Rhetorica* ad ediscendum
proponantur ijs, qui primum has artes
discere incipiunt, asteriscis seu notulis
quibusdam enotari curavimus: ubi
hanc quasi ideam animo fuerint com-
plexi, addantur postea & reliqua, ut
hoc pacto paulatim totum libellum e-
discant. Nam ordine simul proponere
omnia prorsus rudibus harum artium,
incommodum erit & longum etiam,
priusquam ad finem libelli
perveniri possit. *Va-*
le.

ERO.

EROTEMA TVM DIALECTICES PHILIPPI MELANTHONIS, breuiter selectorum ediscen- di gratia.

LIBER PRIMVS.

LOCI PRINCIPALES libri primi sex.

1. Definitio Dialectices.	2. Prædicabilia.
3. Prædicamenta.	4. Definitio.
5. Diuisio.	6. Methodus thematum sim-
plicium.

Quid est Dialectica?

Dialectica est ars, seu via recte,
ordine, & perspicue docendi,
(Germanice Eine vnterredē
kunst, oder vnterricht kunst)
Cicero ita de finit in Bruto.

Dialectica est ars, quæ docet
rem vniuersam distribuere in partes, latentem
explicare definiendo, obscuram explanare inter-
pretando

pretando, ambiguum primùm videre, deinde distinguere, postremò habere regulam, qua vera & falsa indicantur, & quæ quibus proposita sint, quæq; non sint sequentia.

Quod est proprium Dialectices opus seu officium?

Est rectè, ordine & perspicuè docere, hoc est, tradere certam rationem, qua in docendo vtendum est.

Quot sunt huius operis, seu officij partes?

Quatuor. Quæ?

Definire, diuidere, argumenta vera connectere, & mala coherencia seu falsa dissoluere.

Definimus themata simplicia, quæ ignota sunt & obscura. Diuidimus $\pi\omicron\lambda\upsilon\sigma\eta\mu\alpha$ & ambigua.

Vnde nomen est Dialectices?

A $\delta\iota\alpha\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omicron\mu\alpha\iota$, quod est, cum alio collatis opinionibus, placide colloquor. Latine disputo seu dissergo, *Ich vnterrede oder vnterrichte.*

Quid differunt Dialectica & Rhetorica?

Dialectica circa omnes materias versatur, & veram, summas verbis nudis preponit, sed Rhetorica ornatum is materijs, quæ orationis copia & splendore illustrari & variè depingi possunt.

DIALECT. LIB. I.
DE QVÆSTIONIBVS.

Circa quid versatur Diale-
ctica ?

*Circa omnes materias seu quæstiones, de quibus
docendi sunt homines.*

Quid est Quæstio ?

*Quæstio est res proposita, de qua agitur seu
disputatur.*

Quotuplex est Quæstio :

Duplex.

Quomodo ?

*Alia est simplex, quæ proprie interrogatio di-
citur: Alia est quæstio coniuncta.*

Quid est quæstio simplex seu in-
terrogatio ?

*Est, cum de vno vocabulo quæritur, vt quid sit
virtus, quid pœnitentia.*

Quid est quæstio coniuncta ?

*Est cum de oratione aliqua, seu (vt Dialectici
loquuntur) de propositione quæritur, vt : an Come-
ta sit stella, an verò halitus in aere accensus: an Chri-
stiano concessum sit militare,*

Quomodo tractatur quæstio simplex
seu interrogatio ?

*Explicanda per definitionem & diuisionem, vt
cum quæritur de fide, Primum definienda est fides,*

B 2

quid

quid sit , certa fiducia misericordiæ promissæ propter Christum. Deinde dicendum, quòd alia fides sit Christiana, seu fides iustificans , alia politica seu civilis , non iustificans.

Quomodo tractatur quæstio coniuncta?

Argumentis veris confirmanda est, & monstranda est falsitas in contrarijs , quæ sucosa specie veritati opponitur. ut, cum Divus Paulus in epistola ad Romanos quæstionem seu propositionem, Hominem iustificari fide gratis propter Christum, confirmat testimonijs scripturæ, exemplo Abrahamæ , & ab effectu fidei, pace seu tranquillitate conscientie , & rejutat Pharisaicam opinionem de iustitia operum ab effectu seu officio legis , arguendi peccata & damnandi, sicut inquit: Per legem est cognitio peccati. Et lex iram operatur.

Quot sunt summa capita Dialectices?

Novem.

Quæ?

1. Prædicabile

2. Prædicamentum

3. Definitio

4. Divisio

5. Propositio

6. Argumentatio

7. Locus Dialecticus

8. Ratio dissoluendi vitiosa argumenta

9. Et fallaciæ.

DE

DE PRÆDICABILIBVS.

Quid sunt prædicabilia?

Prædicabilia sunt tituli vocabulorum communium, quæ ostendunt quæ vocabula quomodo alijs re-
ctè attribuuntur, vt homo tribuitur Platoni vt speci-
es: animal homini, vt genus: rationale vt differentia:
loqui, vt proprium: esse mortalem, vt accidens.

Dic definitionem veterem?

Prædicabile est vox, quæ de pluribus prædicari
potest vniuocè, hoc est, eodem nomine, & definitione,
vt homo de Platone, animal de homine.

Cur initio Dialectices doctrina Præ-
dicabilium traditur?

Quia ostendunt gradus & cognitiones vocabu-
lorum, quorum angustiora in definitionibus per ali-
qua communiora declarantur.

Quot sunt Prædicabilia?

Quinq;.

Quæ?

Species, Genus, Differentia, Proprium, Accidens.

(Quæ etiam vniuersalia vocantur, quia gradus sunt
vocabulorum communium.)

Vnde dicta sunt prædicabilia?

A verbo prædicari, quo Dialectici pro tribui seu
dici aliquid de alio, vsi sunt, vt cum dicitur: Verres
est fur, hic furtum tribuitur Verri, seu de Verre di-

citur. Græci κατηγορέμενα vocant, à verbo κατηγορέω, quod inter alia significat accuso. Vnde vox κατηγορία dicta est, quam Latini Dialectici prædicamentum verterunt.

Quid est Species?

Species est nomen commune proximum indiuiduis, de quibus prædicatur in quæstione, quid sit? vt: cum quærimus quid sit Plato? Respondetur, est homo. cum quærimus quid sit Bucephalus? respondetur, est equus. Aliter, Species est quæ de pluribus & differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur, vt homo de Socrate & Platone. Differentia numero dicuntur individua, quæ sub vna specie aut diuersa continentur, vt Petrus, Paulus sub homine.

Quid vocatur individuum?

Nomen proprium, aut vna res significata nomine proprio sub certa specie seu ostensa particula demonstrare. Vt Camillus, hic homo, hæc herba: Est igitur Individuum triplex. Simplex vox vna, vt Plato, ostensum particula demonstrante, & circumscriptum periphrasi, vt Troiani belli Scriptor, hæc est, Homerus, Apostolus Tarsensis, id est Paulus.

Quid est Genus?

Genus est nomen commune multis speciebus & prædicatur de eis in quæstione, quid sit, vt cum quæritur quid sit equus? respondetur, Est animal: quid Libanotis, respondetur, Est frutex.

Aliter, Genus est, quod de pluribus & differentibus

tibus specie, in eo, quod quid est, prædicatur, vt animal de homine, de leone & equo. Nam si quærat, quid est homo, quid leo, quid equus, de vnoquoq; recte respondetur, quod est animal. Specie differunt, quæ sub eodem genere collocantur, vt homo, Leo, sub animali.

Quomodo differunt species,
item Genera?

Species infimæ dicuntur species specialissimæ, vt homo, equus: Summum genus vocatur genus generalissimum, vt substantia, quantitas, qualitas, relatio.

(Inter hæc, cætera dicuntur species superiorum, & genera inferiorum, vt animal dicitur species relatum ad corpus animatum, genus relatum ad hominem.)

Quid est differentia?

Differentia est, quæ cum genere constituit certam speciem, & de specie prædicatur in quæstione, quale sit, vt rationale constituit speciem, videlicet, hominem, & ostendit qualis sit species. †

Aliter: differentia est, quæ de pluribus differentibus specie in eo, quod quale quid est, prædicatur, vt rationale de homine. Aliter hoc modo: Differentia est, quæ diuidit atq; dissecit ea, quæ sub eodem genere posita sunt, vt rationale hominem separat ab equo & leone, cæterisq; animalibus omnibus, quæcunq; rationis expertia sunt.

Quotuplices sunt differentiæ?

Duplices.

Quomodo?

Quædam sunt generales, quæ multis speciebus conueniunt, vt sentiens conuenit homini & cunctis animantibus. Quædam sunt specificæ & vltimæ quæ vni tantum homini.

Quid est Proprium?

Proprium est inclinatio aut quiddam adiacens quod vni soli speciei & semper & omnibus indiuiduis ejus inest, vt loqui, numerare, incedere erecto corpore, propria sunt hominis, de potentia intellecta, non semper de actu.

(Nam verba in definitionibus sæpe potentiam significant, non actum, vt incedens, id est, quod potest incedere erecto corpore, & ad eum positum & motum conditum est.)

Aliter. Proprium est prædicabile, quod de sola sua specie conuersim, & de ijs, quæ sub ea sunt, prædicatur, in quali accidentali, vt risibile de homine.

Proprium quatuor modis dicitur?

Yersus
Est medicus bipes
canescens vltima
ridens.

Quod vni speciei conuenit, sed non omni, vt esse jurisperitum, homini.

Quod omni conuenit, sed non soli, vt esse bipedem, quales etiam sunt aues & gallinæ.

3 Quod soli & omni conuenit, sed non semper, vt canescere homini, in senectute.

4 Quod omni, soli, & semper conuenit, vt risibile, homini.

Quid

Quid interest inter Differentiam & Proprium?

Differentia significat partem constituentem, ut rationale significat mentem, quæ est pars hominis. Sed proprium significat quiddam sequens constitutum, ut posse incedere erectum, posse loqui & numerare, non constituunt hominem, si sequuntur constitutionem ejus.

(Sæpe propria pro differentiis usurpantur. Quia enim differentie propriissime sic dictæ lateant, sumimus discrimina rerum a propriis affectionibus sæpe ab accidentium coaceruatione, ut in descriptione plantarum & lapillorum, ut Magnes est lapis, trahens ferrum, seu. Magnes est lapis. qui sua natura movetur ad Arcton.)

Quid est Accidens?

Accidens est, quod non per sese subsistit, nec est pars substantiæ, sed in alio inest mutabiliter, ut calor & frigus in aqua, notitiæ in mente, albedo in pariete.

Aliter. Accidens est, quod adest vel abest præter subiecti corruptionem. Item: Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse, ut homini album esse, & non esse album, sedere & stare.

Quotuplex est accidens?

*Accidentium alia sunt separabilia, ut frigus ab aqua actu pos-
aqua, notitiæ à mente, letitia, tristitia à corde. sunt separari a
re aliqua.
Alia*

quæ in ipsa o
 separari videntur
 cogitatione
 possunt à cæ
Alia sunt inseparabilia, vt quantitas seu magnitudo à substantia corporea, calor ab igni, humiditas ab aqua non separantur.

Quotuplicia nomina sunt accidentium?

Duplicia,

Quomodo.

Alia dicuntur abstracta, alia concreta.

Quæ sunt abstracta?

Substantiva (vt Grammatici loquuntur) quibus nudæ species seu formæ per se consideratæ significantur, vt albedo.

Quæ sunt concreta?

Adiectiva, quæ significant subiectum habens formam, vt album.

(Per hæc, accidentia de subiectis dicuntur, paries est albus, non, paries est albedo.)

Quæ est utilitas doctrinæ prædicabilium?

Vsus præcipui sunt quatuor.

Quis est primus vsus?

Quod discernunt gradus vocabulorum in serie cuiusq.

cuiusq; prædicamenti, vt intelligatur, quod eorum sit genus, quod species & indiuiduum.

Quis est Secundus?

Quod ostendunt, quæ in connexionem coniungi possunt, seu quæ voces, de quibus secundum communem naturæ ordinem prædicentur, vt aut de indiuiduo species, aut de specie vel indiuiduo genus, aut differentia, aut proprium, aut accidens prædicatur.

Quis est Tertius?

Quod profunt ad definitiones, quia semper angustiora vocabula definiuntur per aliqua communiora, vt per genus, aut per accidentia, item per differentiam & propria.

Quis est Quartus?

Quod discernunt propositiones, quæ necessario coherent, & quæ contingent er.

Quæ coherent necessario?

Quæ factæ sunt ex specie, genere, differentia & proprio, vt homo est animal, homo est rationalis, homo est qui loquitur.

Quæ coherent contingenter?

In quibus accidens prædicatur de subiectis, vt Phalaris est tyrannus, paries est albus.

DE PRÆDICATIONE.

Quid est prædicatio?

Est, in propositione attribui prædicatum subiecto, ut Deus est essentia spiritalis, hic essenti a spiritalis attribuitur Deo, tanquam prædicatum suo subiecto.

Quotuplex est Prædicatio?

Duplex, Quomodo?

Vera & falsa.

Quid est prædicatio vera?

Est, quæ cum re, de qua aliquid affirmat aut negat, consentit, ut homo est animal, lapis est gravis.

Quid est Prædicatio falsa?

Est, quæ à re dissentit, ut, terra mouetur, homo est levis.

Quot sunt diuisiones Prædicationis veræ?

Tres.

Quæ est prior?

Prædicatio vera, aut est regularis, aut figurata, aut inusitata.

Quid est Prædicatio regularis?

Prædicatio regularis est, quæ congruit ad aliquem modum ex quinque Prædicabilibus, id est, ubi species de indiuiduo, aut de specie vel indiuiduo genus, aut differentia, aut proprium, aut accidens prædicatur.

Quæ

Quid est Prædicatio figurata?

Est, in sermone improprio, ubi tamen sententia vera est significata similitudine, ut in Metaphora aut significata continente, ut in Synechdoche, ut tyrannus est lupus, id est similis lupo. Christus est agnus, id est, est similis agno, quoniam est victima. Iohannes est Elias, id est, est similis Eliæ, gerens simile munus, emendans Ecclesiam magno impetu Spiritus.

Quid est prædicatio inusitata?

Est, in propositionibus, de filio Dei, quarum non sunt exempla in tota rerum vniuersitate similia, ut: Deus est homo. Verbum est factum caro.

Quæ est secunda prædicationum divisio?

Prædicationum alia est essentialis, alia causalis, alia accidentalis.

Quid est prædicatio essentialis?

Est cum idem prædicatur de seipso, ut Deus est spiritus æternus. Aut de indiuiduo species, ut Plato est homo vel de specie aut indiuiduo genus, ut homo est animal, Bucephalus est animal. Aut differentia, ut homo est rationalis, seu tota definitio, ut virtus est habitus bonus inclinans voluntatem ad agendum secundum rectam rationem,

Quæ

Quæ est Prædicatio causalis?

Est cum causa nominatur, quæ si est interior, id est materialis, prædicatio essentialis est, vt panis est triticeus, Si est efficiens aut finalis, propriè prædicatio causalis dicitur, vt homo est creatura Dei, id est, Deus creauit hominem: Homo constitutus est, vt Deum agnoscat & celebret.

Quæ est Prædicatio accidentalis?

Est quando accidens de subiecto dicitur, vt, vinum est dulce. Vinum est austerum, Cicero est orator.

Quæ est tertia diuisio Prædicationum?

Prædicationum aliæ sunt necessariae, aliæ contingentes.

Quæ sunt Prædicationes necessariae?

Sunt quæ non possunt se aliter habere, vt sunt, in quibus genus aut differentia, aut proprium, aut tota definitio de specie dicitur.

Quæ sunt Prædicationes contingentes?

Sunt, in quibus accidentia de subiectis dicuntur, vt paries est albus: etiam, cum de præteritis dicitur, vt Iulius vicit Pompeium, Paris rapuit Helenam.

DE PRÆDICAMENTIS.

Quid est Prædicamentum?

Prædicamentum est ordo generum & specierum sub vno genere generalissimo, quod aut substantiam aut accidens aliquod significat. ↓

Aliter: Prædicamentum est terminorum, qui secundum nullam complexionem dicuntur, natura rerum ordinatio, hoc est; series, in qua ratione rerum, termini incomplexi, id est voces simplices, alijs alijs subiiciuntur, alijs de alijs prædicantur. Definitio est Trapezuntij.

Quod est discrimen Prædicabilium & Prædicamentorum?

Prædicamenta sunt rerum appellationes, ut animal, homo: sed prædicabilia sunt ipsarum appellationum distinctiones, ut genus, species.

(Vel, Prædicabilia sunt veluti tituli discernentes gradus seu series in prædicamentis, ut agnosci possit, quod nomen sit communius, ut animal, genus, quod augustius, ut homo, species.)

Quæ est utilitas Prædicamentorum?

Est hæc: Primum ostendunt discernendam esse substantiam ab accidentibus, & discernenda absoluta à relativis. Secundo monstrant, ubi & in quibus

bus domicilijs quærenda sint genera definitionum
quæ in omni explicatione primum constituenda sunt.

Quot sunt Prædicamenta?

Decem

Quæ?

1. Substantia

6. Passio

2. Quantitas

7. Quando

3. Qualitas

8. Vbi

4. Relatio

9. Situs

5. Actio

10. Habitus.

(Quæ etiam genera generalissima dicuntur, hoc est,
summa, quia ab his proxime acceditur, ad vocabu-
lum, quod inter omnia, in rerum natura primum est,
videlicet, ad Ens.)

Murmeliij versus de decem Prædicamentis:

Arbor, sex, servos, fervore, refrigerat, vstos,
Ruri, cras, stabo, nec tunicatus ero.

Arbor ostendit prædicamentum substantiæ: sex,
quantitatis, servos, relationis: fervore, qualitatis: refri-
gerat, actionis: vstos, passionis: ruri, ubi: cras, quando:
stabo, situs, tunicatus, habitus.

Quæ est prima diuisio
Entis?

Hæc est: Ens aut est substantia, aut est
accidens.

DE SUBSTANTIA.

Quid est Prædicamentum
Substantiæ?

Est substantiarum ordo.

Quid est Substantia?

*Substantia est Ens, quod habet proprium esse,
& Instinet accidentia, per quæ mens humana sub-
stantiam agnoscit, ut homo, equus. Aliter: Substantia
est quæ per se subsistit, alio neutiquam indigens, ut
sit. Definitio est Damasceni.*

Quotuplices sunt Substantiæ?

Duplices.

Quomodo?

Primæ & Secundæ.

Quæ sunt Substantiæ primæ?

*Sunt individua, ut, hic homo, hic equus, quæ ne-
que de subiecto dicuntur, neq; subiecto insunt, &
sensibus primæ occurrunt.*

Quæ sunt Substantiæ secundæ?

*Sunt species, & genera, ut homo, equus, ani-
mal, in quibus primæ Substantiæ, hoc est, individua
insunt.*

*Hæ sine substantiis primis existere non possunt, iuxta
dictum Aristotelis: Destructis primis substantiis, nihil
est reliquum.*

Recita ordinem Substantiarum.

C

SVB-

QVÆSTIONVM. SVBSTANTIA,

Corporea. Incorporea.

Simplex,	Mista,	Infinita.	Finita.
Cælum, Stella, ex elementis	Deus,	Angeli,	
elementa.	composita.	animæ.	

Perfectè mista	Imperfectè mista.
	vt fulmina, vapores.

Animata,	Inanimata.
gemina,	lapis.

Sentiens,	Non sentiens.
Animal,	vt plantæ.

Rationale,	Irrationale.
------------	--------------

Homo	Equus,
Plato,	Ræbas.

(Partes ponuntur in eodem ordine, in quo collocatur totum
ut caput, pedes, pectus, sunt partes animæ, & reuera sunt sub-
stantiæ. Item privativa nomina referuntur ad domicilia earum
rerum, quibus opponuntur, vt lux est qualitas. Ad idem igitur
domiciliū & tenebræ referuntur, ita & hic cadaver refertur ad
predicamentū sensum, ubi animal recensetur.)

Quot sunt proprietates Substantiæ?

Tres.

Quæ est prima proprietas?

Substantiæ non sunt in subiecto, vt accidentia,
sed

sed ipsæ sustinent accidentia, & proprium esse habent.

Quæ est secunda?

Substantia non recipit magis aut minus, ut Hercules non est magis homo quam Paris, et si accidentibus valde differunt.

Quæ est tertia?

Substantiæ diversæ non dicuntur contrariæ, sed disparatæ, ut ignis & aqua, lupus & ovīs.

(Nam contrarietas proprie qualitatibus inter se pugnantibus tribuitur.)

DE PRÆDICAMENTO

Quantitatis.

Quid est Prædicamentum quantitatis?

Est quantitatum ordo.

Quid est Quantitas?

Quantitas est magnitudo rei vel numerus. Aliter: Quantitas est secundum quam in partes quippiam dividitur.

Quæ est prima Divisio quantitatis?

Alia est quantitas continua, alia discreta?

Quid est quantitas continua?

Est magnitudo corporum, videlicet longitudo, latitudo & profunditas. Aliter iuxta Aristotelem: Quantitas continua est, cuius partes ad eundem terminum communem copulantur, ut lineæ ad punctum, ad lineam superficiem, & ad superficiem ipsius corporis.

Quot sunt species Quantitatis
continuae?

Tres Quæ?

Linea, Superficies, Corpus.

Quid est Linea?

Est longitudo rei sine latitudine & profunditate,
cum extrema sunt duo puncta (die Länge.)

Quid est Superficies?

Est longitudo & latitudo sine profunditate,
(die Breite.)

Quid est Corpus?

Est longitudo, latitudo, & profunditas, (die
Dicke.)

(Corpus in substantia aliud significat, videlicet, rem
quæ habet materiam, ut cælum & elementa, aut mi-
sta ex elementis. In quantitate corpus significat ma-
gnitudinem, cogitatione distinctam a materia, Illud
Phyficum corpus vocatur hoc Mathematicum.)

Quid est Quantitas discreta?

Est, cum quærimus quot res sint, vel est multi-
tudo rerum. Aliter: Quantitas discreta est, cuius
partes ad nullum terminum communem copulantur,
sed à se invicem seiunctæ sunt atq; discretæ.

Quot sunt species quantitatis?
discretæ?

Duæ.

Quæ?

Nume-

Numerus & Oratio.

Quid est Numerus?

Est multitudo ex unitatibus collecta, ut duo, tria, quatuor.

Quid est Oratio?

Est (ut Grammatici finiunt) integræ sententiæ explicatio. ‡.

Cur Oratio in hoc prædicamento recensentur?

Quia in oratione sunt diversa intervalla syllabarum & dictionum, & in numeris, & mensuræ diversæ, ut aliæ syllabæ sunt longæ, & aliæ breves.

*Quot sunt proprietates
Quantitatis?*

Tres.

Quæ est prima proprietas?

Quantitatibus propriè conveniunt relationes, æquale & inæquale, par & impar.

Quæ est secunda?

Quantitatum per se nulla est efficacia seu effectio.

Quæ est tertia?

Quantitates non recipiunt magis & minus, sed maius & minus.

Quantitas est duplex:	{	Continua cuius spe-	{	1. Linea.
		cies sunt		2. Superficies.
		tres;		3. Corpus.
	{	Discreta, cuius sunt	{	1. Numerus
		species		2. Ratio,
		duæ:		&

DE PRAEDICAMENTO

Qualitatis?

Quid est Prædicamentum

Qualitatis?

Est qualitatum ordo.

Quid est Qualitas?

Qualitas est forma per quam substantia est ef-
ficax: seu quæ movet sensus, ut virtus, color, & simi-
les. Aliter, Qualitas est, secundum quam, quales esse
dicimur, ut secundum Musicam, Musici: secundum
albedinem, albi.

Quot sunt species qualitatis?

Quatuor. Quæ?

Habitus, potentiæ naturales, affectus & figura.

DE PRIMA SPECIE

Qualitatis, de Habitu.

Quid est Habitus?

Habitus Græcè ἕξις, est qualitas comparata ex
crebris actionibus, in hominibus, qua rectè & facile
homines

homines efficere actiones illas possunt, quæ à suo habitu gubernantur, & adiuvantur, ut ars pingendi, facultas prudenter & ornatè dicendi.

(Habitus non sunt in omnibus naturis, sed tantum in rationali, quia hæc tantum assuefieri potest. Et perfectus habitus tum fit, cum homo ad certas artes seu virtutes à natura impetum habet, quibus excitatis studio & doctrina, citius habitus arripitur, & fit ardentior & firmior.)

Quomodo dividitur habitus?

Sunt alij habitus corporis ut palestrica, saltatoria, jaculatoria: Alij animæ, ut ars Poëtica, iustitia.

Quotuplex est habitus animæ?

Duplex. Quomodo?

Alius est habitus intellectus, ut artes: alius voluntatis, ut virtutes.

DE HABITIBVS

intellectus.

Quod est genus habituum intellectus?

Noticia.

Quotuplex est Noticia?

Duplex. Quomodo?

Alia est noticia obiecti simplicis, ut recordatio Caroli Imperatoris: Alia est noticia prepositionum, quibus assentimur aut non assentimur, ut iustitia est virtus, terra movetur.

Quotuplex est noticia propositionum?

Duplex. Quomodo?

Alia est noticia certa, alia incerta, quæ dicitur opinio & suspicio, quæ opinione infirmior est.

Quæ est noticia incerta?

Noticia incerta est, cum agnitam propositionem non amplectimur firma assensione, sed languidè partem unam magis probabilem esse existimamus.

Quæ est noticia certa?

Noticia certa est, cum agnitam propositionem firma assensione amplectimur, ut ignis calet, virtus est colenda.

Quas habet species certa noticia?

Noticiam principiorum, scientiam, artem, prudentiam & fidem. 4.

Quid est noticia principiorum?

Est agnoscere principia luce mentis nobiscum nata, & firmo assensu ea amplecti naturali iudicio, ut, Totum est maius qualibet sua parte. Societas humana est conservanda.

Quid est Scientia?

Est noticia vera conclusionum, quibus propter demonstrationem firmiter assentimur, ut Cælum est finitum.

Quid est Ars?

Est

Est noticia vera faciendorum, ut Architectonica, sicut artem Aristoteles definit, qui eam à scientia discernit.

(Sed sæpe vocabula scientiæ & artis promiscue usurpantur.)

Quid est Prudentia?

Est noticia vera, quæ secundum rectam rationem regit deliberationes in electione honestarum actionum, & rerum utilium.

(Species prudentiæ sunt legum & aliorum præceptorum honestorum notitiæ.)

Quid est Fides?

Est noticia propositionum certarum, quas firmæ assensione amplectimur propter asseverationem testium veracium.

DE HABITIBVS Voluntatis.

Quæ est Divisio habituum voluntatis?

Habitus voluntatis alij sunt boni, ut virtutes, alij sunt mali, ut vitia.

Quid est virtus?

Est habitus bonus inclinans voluntatem ad agendum secundum rectam rationem, ut justitia, fortitudo, modestia.

Quid est vitium?

Est habitus malus, inclinans voluntatem ad agendum contra rectam rationem, ut iniusticia, immodestia.

(Recta ratio dicuntur sententiæ de honestis actionibus, hominum animis divinitus infusæ, ut Deus est colendus, honorandi sunt parentes, reddenda est gratia bene meritis, &c.

Quotuplices sunt virtutum
species?

Duplices. Quomodo?

Aliquæ sunt propriæ Ecclesiæ Dei: aliquæ communes cum alijs hominibus.

Quæ sunt virtutes propriæ Ecclesiæ Dei?

Fides, spes, dilectio Dei, timor Dei, & tolerantia. †.

Quid est Fides?

Est noticia, qua firmo assensu amplectimur totam doctrinam a Deo traditam Ecclesiæ, & in hac etiam promissionem reconciliationis cum Deo,

Quid est Spes?

Est expectatio vitæ æternæ propter filium DEI certam, & expectatio auxilij & mitigationis calamitatum in hac vita, juxta consilium DEI.

Quid est dilectio Dei?

Est obœdientia in omnibus præceptis Dei in vera fide, principaliter ut ipsum honore afficiamus.

Quid

Quid est timor Dei?

Qui vocatur timor servilis est habitus inclinans, ut revera expavescamus agnitione iræ Dei, & poenarum, sed cum accedat fides, qua corda in pavore eriguntur consolatione, & accedunt ad Deum, fit virtus & timor filialis.

Quid est Tolerantia?

Est virtus obœdiens Deo in ærumnis, quas docet perferendas esse ita, ne fracti dolore, faciamus contra mandata Dei,

Quæ sunt virtutes communes Ecclesiæ Dei cum hominibus?

Iusticia uniuersalis & particularis, veritas, modestia, fortitudo, & species iusticiæ, ut gratitudo, sedulitas, amicitia. †.

Quid est iusticia uniuersalis?

Est obœdire omnibus legibus.

Quid est iusticia particularis?

Est virtus suum cuiq; tribuens.

Quid est Veritas?

Est virtus, quæ inclinat voluntatem ut veras sententias amemus, vera constanter dicamus & tueamur, & in ipsa vitæ specie vitemus simulationes & occultationes.

Quid est Modestia?

Est virtus, quæ in opinione de nobis, & in sermone, & gestus servamus continentiam.

Quid

Quid est Fortitudo?

Est virtus depellens pericula, quæ recta ratio iubet depellere, & ita perferens ærumnas, quas recta ratio iubet perferre, ne fracti dolore, faciamus contra iusticiam, aut alias virtutes.

SPECIES IUSTICIAE.

Quid est Gratitude?

Est species iustitiæ reddens pro beneficio vicissim debitam benevolentiam, & aliqua officia.

Quid est Sedulitas?

Est species iustitiæ suos cuiq; labores tribuens.

Quid est Amicitia?

Est species iustitiæ pro vera benevolentia reddens veram benevolentiam & præstans mutua quædam officia pro modo facultatum, liberali pectore, virtutis causa.

SECUNDA SPECIES

Qualitatis.

Quid est secunda species Qualitatis?

Naturales potentiæ & impotentie.

Quid sunt naturales potentiæ?

Naturales potentiæ sunt vires non accersitæ, aut arte in substantias transfusæ, sed in eis natæ, ut sine

sint causæ certarum actionum, ut in Magnete potentia trahendi ferrum: in vino calefaciendi corpora, quæ potant.

Quid sunt naturales impotentia?

Naturales impotentia sunt qualitates seu virium per naturam defectus, quibus substantia redduntur inhabiles; seu ineptæ ad acquirendum habitum, ut est indocilitas in brutis. ¶

Quid monent Dialectici tradentes hanc speciem?

Monent discerni nativa ab accersitis, ut sciamus, quæ res humana diligentia parari possint, & quæ non possint parari.

Quomodo differunt naturales potentia & habitus?

Naturales potentia insunt à natura: habitus parantur arte & assuesfactione seu usu.

TFRTIA SPECIES Qualitatis.

Quæ est tertia species qualitatis?

Passio & passibilis qualitas, hoc est, affectus, & alia

aliæ qualitates, quæ sunt propriæ sensuum obiecta:
 ut lux & tenebræ sunt obiectam visus.

Sonus, obiectum auditus,

Odor, obiectum olfactus,

Sapor, obiectum gustus.

Obiectum tactus, quatuor primæ qualitates, caliditas, frigiditas, siccitas, humiditas, & multæ ex his ortæ, ut asperum, glabrum, leve, molle, durum, & reliquæ qualitates secundæ

Quid est affectus?

Affectus est motus cordis sequens cogitationem & ea excitatus, quo cor aut prosequitur, aut fugit obiecta.

Quotuplices sunt affectus?

Duplices.

Quomodo?

Durabiles: qui sunt similes habitibus, ut amor, odium, misericordia. Alij sunt motus subiti, ut ira, qui revera ad prædicamentum passionis congruunt.

Quæ sunt species affectuum?

Læticia, tristitia, spes & metus.

(Ex quibus permixtis alij oriuntur, ut amor, odium, ira.)

Quid est Læticia?

Est suavis motus cordis, qui excitatur, cum cor bonum futurum prosequitur.

Quid est Tristitia?

Est

*Est cruciatus cordis compressi tanquam fugi-
antis præsens malum.*

Quid est Metus ?

*Est cruciatus cordis compressi, tanquam fugi-
antis futurum malum.*

QVARTA SPECIES

Qualitatis.

*Quæ est quarta species Qua-
litatis ?*

Figura.

Quid est Figura ?

*Est propriè modus aut positus quantitatum, ut
circulus, triangulum, quadrangulum. &c.*

Quæ sunt proprietates qualitatis ?

Tres

Quæ est prima proprietas ?

*Contrarietas propriè est qualitarum inter se
pugnantium, ut caliditatis & frigiditatis, quæ sunt
sub eodem genere.*

Quæ est secunda ?

*Qualitas recipit magis & minus, ut calor in eo-
dem corpore alias maior, alias minor est.*

Quæ est tertia ?

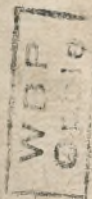
*Multæ relationes oriuntur ex qualitatibus,
ut simile, dissimile, lex, peccatum, poena, ploria, & alia
permulta,*

Tabu-

TABVLA PRÆDICA-
menti Qualitatis.

Species qualita- tis sunt quatuor	I. Ha- bitus ani- mi	Intelle- ctus, cu- ius genus est noti- tia, quæ duplex est	Propo- sitionis.	Obiecti simplicis, vt noticia Caroli.	
				Incerta quæ opinio & suspicio dici- tur. { Noticia principio- rum, cuius } Scientia, Speci- } Ars, es sūt } Prudentia Fides.	
		Volun- tatis, ut Virtu- tes	Proprie ecclesiæ Dei ut	Fides, Dilectio. Timor Dei. Tolerantia, &c.	
				Communes cum aliis ho- minibus	Iusticia vniversa- lis & particularis Veritas, Modestia, Fortitudo, Gratitudo.

2. Naturales potentiae & impotentiae.
- Corporis, & membrorum eius, plantarum energiae, ut vini calefaciendi corpora.
 - Animi, ut docilitas in homine, indocilitas in brutis.
3. Passio seu affectus, cuius species quatuor sunt praeicipuae.
- Lætitia
 - Tristitia
 - Spes
 - Metus
 - Lux & color
 - Sonus
 - Odor
 - Sapor
- Passibilis qualitas, hoc est sensuum obiecta.
- Qualitates primæ,
 - Visus
 - Auditus
 - Obiectum
 - Olfactus
 - Gustus
 - ut Caliditas
 - Frigiditas
 - Siccitas
 - Humiditas, & ex his orta.
 - Naturalis, ut figura cæli rotunda.
 - Tactus
4. Figura
- Artificialis, ut figura mensæ quadrata.

QVÆSTIONVM
DE RELATIONE.
Quid est Prædicamentum
Relationis?

Est ordo vocum, quæ per collationem intelliguntur, ut pater, filius, dominus, servus.

Quid est Relatio?

Relatio est aut applicatio rerum, aut ordinatio, aut collatio, ut calefactio, paternitas, similitudo, & similia.

REGVLÆ DE RELATIVIS
V I S S E P T E M.

Quot siant Regulæ de relativis
nominibus?

Septem præcipuæ.

Quæ est prima Regula?

Nomina alia dicuntur absoluta, alia Relativa.

Quæ dicuntur absoluta?

Quæ significant substantias, aut quantitates, aut qualitates, ut homo, linea, virtus,

Quæ dicuntur Relativa?

Quæ per collationem tantum intelliguntur, ut pater filium: servus, dominus: maritus, uxor: præceptor, discipulus.

Quæ est secunda Regula?

Omne relativum versatur inter duo, quorum alterum vocatur fundamentum, alterum terminus.

Quid

Quid est Fundamentum?

Est res, a qua oritur relatio, ut persona, quæ genuit.

Quæ est terminus?

Est res, ad quam tendit relatio, ut persona genita.

(Inter hæc duo, relatio, est ipsa applicatio seu ordo fundamenti ad terminum, ut limitis fundamentum est lapis. Terminus, significatû, distinctio agrorum. Relatio est ordo lapidis ad significandam hanc distinctionem agrorum.)

Quæ est tertia Regula?

Aliâ sunt relativa secundum dici, alia secundum esse.

Quæ vocantur relativa secundum dici?

Absoluta, quibus adherent respectus ut quibusdam nominibus habituum & affectum, ut amor est rei amate amor. Ira intuetur eum, cui irascitur. fiducia intuetur id, cui nititur.

Quæ vocantur relativa secundum esse?

Proprie dicta relativa, ut similitudo, paternitas & id genus alia.

Quæ est quarta Regula?

Cuiuslibet relativo respondet suû correlativum, ut cum dicitur, Cambyfes est filius, nihil intelligi potest nisi addatur, cuius sit filius, ut Câmbyfes est filius Cÿri.

Quæ est quinta Regula?

Fundamentum vocatur materiale relationum, formale dicitur ipse ordo ad terminum, ut materiale limitis est lapis, formale est ordinatio, ad significandam distinctionem agrorum.

(Sæpe manent fundamenta, extinctis relationibus, ut lapis in agro relinqui potest, etiam si non amplius, ut antea, fungitur limitis officio. Sic in Baptismo remittitur peccatum originis; id est, formale, hoc est, reatus, sed manet materiale, id est ipse morbus, seu ipsa infirmitas in homine, seu inclinatio contra legem Dei.)

Quæ est sexta Regula?

Sæpe utimur relativis loco absoluti, ut cum voluptatem pro ipsis actionibus suavis accipimus, Temperamentum pro ipsis qualitatibus sic inter se iunctis & temperatis.

Quæ est septima Regula?

Relationum aliæ sunt reales, aliæ rationis.

Quid sunt relationes reales?

Sunt appellationes seu ordo, qui à natura oritur, etiamsi nullius cogitatio accedit, ut calefactio, seu ordo inter patrem & filium.

Quid sunt relationes rationis?

Sunt quæ non à natura oriuntur, sed tantum sunt

sunt cogitationis seu voluntatis instituta, ut relatio in limite tantum decreto hominum instituitur.

(Ita Magistratum & servitutum appellationes sunt relationes rationis, ut Rex, Consul, Dux, Miles, Dominus. Servus & similia.)

Genera seu Classes relationum.

Quot sunt classes seu genera relationum?

Tria.

Quæ?

Aliâ relativorum oriuntur ex substantia, alia ex qualitatibus, alia ex quantitatibus,

EX SUBSTANTIA.

Quotuplicia relativa oriuntur ex Substantia.

Duplicia.

Quomodo?

Alia oriuntur ex actionibus naturalibus, ut causa, effectus, pater, filius. Alia ex actionibus voluntatis, quæ duplicia sunt, Personarum, ut dominus, servus, Et rerum, ut commune, proprium, alienum, jus, dominium.

EX QUALITATIBVS.

Quæ upiicia sunt Relativa, quæ
oriuntur ex quantita-
tibus ?

Triplicia.

Quomodo ?

*Alia oriuntur ex omnibus qualitatibus, ut cau-
sa, effectus, simile, dissimile : Alia ex notitijs, ut ve-
rum, falsum : Alia ex virtutibus & vitijs, ut hone-
stum, præmium, gloria, peccatum, poena, pax,
bellum.*

EX QVANTITATIBVS.

Quæ oriuntur ex quantitati-
bus ?

*Par, impar, æquale, inæquale, dimidium, to-
tum, duplum, triplum, &c.*

Tabulæ

Tabula prædicamenti Relationis

Relati-
vorum
nomi-
num à
lia ori-
untur
ex

	Naturalibus, ut causa, effe- ctus, pater filius.	
		Personarum, ut dominus, servus, maritus, uxor.
1. Aëioni bus Substa- tiæ.	Volunta- tis quæ di- scrimina facit.	Rerum, ut com- mune, propriū, alienum, servi- tus, libertas, contractus.
	Notitijs ut verū falsum, lex.	
2. Qualita- tibus.	Virtti- bus & vi- tijs, ut	Honestum, pec- cata: præmium, gloria, pœna, pax, bellum.
	Omnius qualita- tibus,	Causa, effectus, simile, dissimile, perfectum, im- perfectum.
3. Quan- titatibus.	Continua, æquale, inæquale, rotum, dimidium.	
	Discreta, ut par, impar, duplū triplum.	

QVÆSTIONVM
DE ACTIONE ET
PASSIONE.

Quid est Prædicamentum Actionis
& Passionis?

Est ordo vocum, quæ actionem aut Passionem
significant, vt Gignere & gigni.

Quid est Actio?

Actio est applicatio agentis ad patiens, qua fit
mutatio aliqua in patiente, vt calefacere.

Quid est Passio?

Passio est nomen correlativum actionis, & signi-
ficat receptionem actionis & effectus novi in patien-
te, ut calefieri. †.

Quæ vocabula hic collocan-
tur?

Verba & nomina verbalia significantia motum.

Quid est motus?

Motus est agitatio substantiæ, qua acquirit ali-
quem terminum. Est autem terminus, a quo incipit
motus, & in quem progreditur, finiturq; idem motus:
Est igitur terminus duplex, à quo, vnde incipit motus
& ad quem, quò tendit motus.

Quot numerantur vsitatæ species
motus?

Sex.

Quæ?

Generatio, corruptio, augmentatio, diminutio,
ad quem motus.

Quid

Quid est Generatio ?

Est motus à non esse ad esse, vt cum ex ovo generatur pullus.

Quid est Corruptio ?

Est motus ab esse ad non esse, ut cum homo moritur, & à verminibus corrumpitur.

Quid est Augmentatio ?

Est mutatio, qua acquiritur maior quantitas.

Quid est Diminutio ?

Est mutatio, qua fit minor quantitas.

Quid est Alteratio ?

Est motus, quo alia qualitas acquiritur, ut calefactio, frigefactio, dealbatio.

Quid est motus localis ?

Est motus, quo subinde aliud spaciū occupatur.

DIVISIO ACTIONVM.

Quæ est divisio actionum ?

Actionum quædam sunt naturales, vt gignere :

Quædam voluntariæ, ut dicere,

Actiones voluntariæ quotuplices sunt ?

Duplices

Quomodo ?

Aliæ sunt intellectus, ut meditari : Aliæ voluntatis quæ triplices sunt, Oeconomice, ut : fovere liberos : politicæ, vt Bellare : Ecclesiasticæ, quæ sunt duplices, Sacramentum & Sacrificia.

(Sacramenta sunt actiones divinitus institutæ per quas Deus nobis exhibet sua bona, ut Baptismus & Cæna Domini. Sacrificia sunt actiones divinitus institutæ, quibus nos Deo reddimus certa opera, quorū finis est principalis, ut eum honore afficiamus. Et sunt duplicia: ἱλαστικόν, seu propitiatorium, ut mors & tota obedientia filij Dei promerens remissionem peccatorum alijs. Et ἐοχρηστικόν, quæ non merentur remissionem peccatorum, sed cum sunt à reconciliatis, ut Deum afficiant honore, placent Deo, ut Baptis-
mæ obedientia in morte.

Quot sunt proprietates prædicamenti
Actionis & Passionis?

Duæ.

Quæ est Prima proprietates?

Actionum est contrarietas, ut calefactio pugnat
cum frigefactione,

Quæ est secunda?

In actionibus est magis & minus, ut aliàs magis,
aliàs minus calefit corpus aliquod.

Tabula

Tabula actionum prior, sumpta à
causis efficientibus.

Actiones aliæ sunt	Naturales ut ge- neratio, corruptio, alteratio, augmen- tatio, motus localis.
	Intellect ⁹ , ut actiones ar- tium, pingere, scribere. meditari, cogitare,
	Voluntariæ
	Voluntatis, ut actiones virtutum & vitiorum, item membrorum exter- orum, ut pugnare.

Altera

Altera sumpta ab obiectis & causa finali :

Oeconomica, ut fovere liberos, pascere, erudire, regere disciplina.

Politica, ut orare, dicere sententiam in senatu.

Sacramenta, per quæ Deus nobis exhibet promissa bona, ut remissionem peccatorum, ut circumcisio Iudæis, Baptismus & cæna Domini Christianis.

Actio
nes
sunt
triplices.

Ecclesiastica, hoc est, ceremoniæ

Sacrificia quibus nos reddimus Deo certa opera, ut eum honorare afficiamus.

ἱλαστικόν, propitiatorium, obedientia & mors filij Dei promerens nobis reconciliationem cum Deo &c. εὐχαριστικὰ, opera, quæ facimus juxta verbum Dei, ut eum honore afficiamus, quæ placet Deo facta à renatis in fide, ut obedientia Baptistæ in morte.

DE PRAEDICAMENTO

QVANDO.

Quid est Praedicamentum Quando?

Est ordo vocum quæ tempus significant,

Quid est Tempus?

Tempus est numerus alicuius motus secundum prius & posterius.

Quæ vocabula in praedicamento Quando collocantur?

Nomina & adverbia tempus significantia, ut annus, mensis, dies, hora, hodie, nunc, cras, & similia.

DE PRAEDICAMENTO

VBI.

Quid est praedicamentum vbi?

Est ordo vocum, quæ locum significant, ut domi, foris, hic, illic.

Quid est Locus?

Est spaciū continentis corporis, cedentis contento.

Quomodo nomina locorum collocantur in hoc praedicamento?

Quatenus corpora continent, non quatenus sunt figurae, aut aedificia.

DESITV.

Quid est praedicamentum Situs?

Est ordo vocum, quæ statum seu positum corporis

riū significant, & partium eius, ut stare, iacere, supinum esse, pronom esse.

DE HABITU.

Qui est prædicamentum Habitus?

Est ordo vocum, quæ habitum seu vestitum significant, ut sunt vestium & aliorum tegumentorum nomina, quatenus ratio vestiendi consideratur, non materia, ut tunica, thorax, calceus pileus, galea, clypeus & similia.

Versus de vocibus, quæ à prædicamentis
vulgo remouentur.

Complexum, consignificans, fictum, polysemum,
Vox logicæ, Deus, excedens, privatio, parsq.

Complexum, hoc est, orationis membrum seu comma, ut iustus homo, nisi pro una voce accipitur, ut corpus animatum. Consignificans, hoc est, syncategorema, ut partes orationis indeclinabiles ut utinam, quidem, apud, heri. Fictum, hoc est vox commentitia & fabulosa, ut cerberus, sphynx, chimæra. Polysemon hoc est, vox multa significans, ut canis, taurus, nisi tollatur, voce adiecta, ambiguitas, ut canis, animal terrestre, canis piscis marinus, canis signum celeste. Vox Logicæ, hoc est secundæ intentionis, ut genus species, subiectum, prædicatum, quibus aliarum vocum gratia utuntur Dialectici. Deus, quia nullum infinitum est in prædicamento. Excedens, hoc est, transcendens ut ens,
unum

unum, verum, bonum. Privatio, cæcitas, surditas, tæ-
 nebræ. Pars, ut forma, materia, caput, pectus, venter.

OBSERVATIO.

Est & hoc observandum, unam eandemq; vocem
 sæpe poni in diversis prædicamentis secundum eius
 diversam significationem, ut amor, ira, j. ducia, in
 prædicamento qualitatis, quatenus sunt affectus: in
 relatione, quatenus habent respectum ad aliud, ut su-
 pra in prædicamento relationis dictum est. Ita in-
 quit Boetius: Secundum aliud atq; aliud, una ea-
 demq; species duobus generibus subnecti potest. Et
 Aristoteles: Si contingat hoc ipsum, & quale & re-
 lativum esse, nihil est inconveniens, in utriusq; hæc
 generibus enumerare.

DE POSTPRAEDICA-
 mentis.

Quid vocant Dialectici Post-
 predicamenta?

Vocabulorum aliquot ambiguum distinctionem seu enarrationem, ut oppositionis prius, simul,
 motus, & verbi habere.

Quot modis dicuntur opposita?

Quatuor. Quomodo?

1. Contrariè opposita, ut quæ qualitates, quarum una pellit alteram, ut calor & frigus.
2. Relativè opposita, ut pater, filius, dominus, servus.

3. Pri-

3. *Primative opposita, ut lux & tenebræ, cæcitas & visus.*

4. *Contradictoriè opposita, vt duæ propositiones, altera affirmatiua, altera negativa, vt homo est animal, homo non est animal.*

Quot modis dicitur prius?

Tribus Quomodo?

1. *Tempore, vt arbor ramo, Romulus Augusto prior est.*

2. *Ordine naturæ, vt causa suo effectu, etiam si tempore simul sunt.*

3. *Dignitate, vt Consul Senatore, Rex principe.*

Quot modis dicitur aliquid Simul?

1. *Tempore, vt efficiens naturale, propinquum ac patiens, vt faber & fabricatio, totam & partes principales.*

2. *Natura, vt relatua & correlatiua, dominus & seruus, maius & minus.*

Quot modis dicitur verbum Habere?

Octo Quomodo?

1. *Vt qualitatem, vt habet scientiam, vel virtutem.*

2. *Vt quantitatem, vt habet magnitudinem bicubitam, tricubitam.*

3. *Vt aliquid circa corpus, vt vestimentum, scabuculum, vel penulam.*

4. *Vt*

4. Ut aliquid in parte corporis, ut in digito, annulum.

5. Vel ut partem, ut manum, pedem, caput.

6. Vel ut in vase, ut modus habet in se triticum, lagena vinum, hoc est, continet.

7. Ut possessionem, ut habet domum, prædium.

8. Ut relatiue, ut habet uxorem, habet maritum,

Species motus sex, vide supra in prædicamento actionis & passionis.

DE DEFINITIONE.

Quid est definitio?

Definitio est oratio, qua vel nomen interpretamur. vel quid res sit exponimus.

Quotuplex est definitio?

Duplex.

Quomodo?

Alia nominis definitio nuncupatur: Alia rei definitio.

Quid est definitio nominis?

Definitio nominis est qualiscumq; non falsa nominis seu linguæ, seu figuræ, seu phrasæ interpretatio, ut solstitium est solis statio.

(Esse sub lege, significat esse damnatum sententiæ legis. Esse sub gratia, significat esse sub misericordia Dei recipientis nos propter filium)

Quid est definitio rei?

Definitio rei est oratio, quæ essentiam aut causas aut partes, aut accidentia rei exponit.

E

quo

Quot sunt conditiones bonæ definitionis? *Tres.*

Quæ est prima?

Ne definitio sit angustior definitio.

Quæ est secunda?

Ne longius vagetur definitio quàm definitum.

Quæ est tertia?

Vt sit sermo definitionis proprius, perspicuus, & sine ambiguitate significans membra, quæ continentur.

Quot sunt formæ definitionis rei?

Quatuor.

Quæ?

1. *Essentialis.*

2. *Causalis.*

3. *Collecta ex coacervatione partium.*

4. *Et collecta ex coacervatione accidentium.*

Quæ est definitio essentialis?

Definitio essentialis est, quæ constat ex genere & differentia specifica, vt homo est animal rationale.

(Sæpe pro differentia specifica vtimur aliis proprietatibus, vt equus est animal hinniens. Dicuntur & accidentium definitiones essentielles, ubicunq; genus & differentia specifica, vel aliqua alia proprietas accommodata nominari potest, quæ loco differentia recte ponitur, vt virtus est habitus inclinans voluntatem ad obediendum rectæ rationi.)

Quæ est definitio causalis?

Definitio causalis est oratio, quæ disertè causas omnes

Omnes, vel aliquas recenset, ut rei naturam vel usum declararet, ut Scholasticus est persona ordinata voluntate Dei, ad discendam doctrinam generi humano necessariam, de Deo & de aliis rebus bonis.

Quæ est definitio collecta ex partibus?

Est oratio recitans partes seu essentielles, seu integrales præcipuas eius rei, quæ declaratur, ut Philosophia est cognitio artium dicendi, Mathematicum, Physices & doctrinæ de moribus, quæ acie humanæ mentis intelligi, & iudicari possunt.

Quæ est definitio collecta ex
accidentibus?

Est oratio generi vel speciei adiungens, vel propriæ accidentiæ rei, vel talem coacervationem communium accidentium, quæ discernant eam ab aliis rebus, ut ignis est elementum calidum & siccum, & leuitate omnibus alijs antecellens.

Quæ est utilitas definitionis?

Est hæc: ut in omni quæstione, cum docendi sunt homines, fontes explicationis, quæ est vera rei definitio, teneamus.

DE DIVISIONE.

Quid est divisio?

Divisio est, cum vel vocem in sua significata, vel genus in suas species, vel totum in suas partes, seu membra partimur, vel accidentia subiecti enumeramus.

Quot sunt formæ diuisionum?

Quatuor.

Quæ est prima forma?

Distinctio nominis multa significantis in sua significata, vt nomen libertatis alias significat immunitatem, ab oneribus ciuilibus, alias liberationem à peccato, ab ira Dei. & ab æterna morte.

Quæ est secunda forma?

Divisio generis in species vel per differentias, vel per propria, vel per accidentia, vel per subiecta, vel per obiecta, vel per causas, vel per effectus, vt animal dividitur per differentias in species, vt animalium aliud est rationale, vt homo: aliud sine ratione, vt bos, equus.

Quæ est tertia forma?

Divisio totius in partes seu essentielles seu integrales, vt legis Mosæ partes tres sunt: Moralium, Iudicialium & Cereemonialium. & Vita Deo placens totum est: partes, fides & iustitia bonæ conscientie. (Cicero hanc formam proprie partitionem vocat, quia partes seu membra recenset.)

Quæ est quarta forma?

Divisio subiecti in accidentia propria, qua utimur cum alicuius personæ vel rei condiciones proprias enumeramus, vt Bonus Imperator babeat scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem & felicitatem. & Episcopus sciat doctrinam Ecclesiæ. & sit idoneus ad docendum, timeat Deum, & moribus honestis ornet doctrinam.

Quæ

Quæ est utilitas divisionis?

Est hæc, ut res involutas rectè & eruditè in docendo explicemus, juxta vetus dictum: Qui benè distinguit, benè docet.

DE METHODO.

Quid hætenus in Dialectica traditum est?

Initio monstrati sunt gradus & domicilia vocabulorum seu vocum simplicium, postea dictum est, de modis definitionum & divisionum, quorum omnium usus ostenditur in methodo.

Quid est Methodus?

Methodus est recta via seu ordo investigationis & explicationis, sive simplicium questionum, sive propositionum, quæ via in Dialectica traditur.

Quot sunt Methodi questiones?

Cum de una voce dicendum est, viam monstrant hæ decem questiones.

Prima,	Quid vocabulum significet?
Secunda,	An sit res?
Tertia,	Quid sit res?
Quarta,	Quæ sint rei partes?
Quinta,	Quæ sint species?
Sexta,	Quæ causæ?
Septima,	Qui effectus?
Octava,	Quæ adiacentia?
Nona,	Quæ cognata?
Decima,	Quæ pugnancia?

EXEMPLVM ME-
thodi, virtus.

1. Quid significat vocabulum virtutis? Interdum vim seu facultatem, interdum habitum partientem honestas ac laude dignas actiones, vt hoc loco.
2. Estne virtus? Etiam, quia experientia testatur esse discrimen inter virtutes & vitia.
3. Quid est virtus? Est habitus inclinans voluntatem & ceteras vires, ut constanter & firmiter obediant rectæ rationi.
4. Quæ sunt partes virtutis? Nullæ, quia habitus non secantur in partes.
5. Quæ sunt species? Iustitia particularis, veritas, fortitudo, modestia, temperantia, castitas, & multæ aliæ.
6. Quæ sunt causæ efficientes? Mens rectè iudicans, & voluntas obtemperans.

Quæ causæ adiuuantes, Bonæ inclinationes naturales, doctrina, & accurata assuefactio.

Quæ materia ex qua? Nulla, quia materiam ex qua, nulla accidentia habent.

Quæ materia in qua? Subiectum, voluntas, & cor, in quibus sunt virtutes.

Quæ causa finalis? Secundum Philosophos, ipsa actio honesta, iuxta doctrinam Ecclesiæ, vt Deo præstemus obedientiam, vt pœnæ vitentur, & donentur nobis præmia corporalia & spiritualia sive æterno

7. Qui effectus? Tranquillitas cordis, prosperi successus, utilitas & pax publica, & imitatio.

8. Quæ adiacentia? Gloria, odia multorum, pericula, divina defensio in periculis.

9. Quæ cognata? Bonæ inclinationes. ut σοφία & αρετή & aliarum virtutum semina.

10. Quæ pugnancia? Vitia seu turpitudines, & falsa simulatio virtutis.

LIBER II.

DE PROPOSITIONE.

[1. Propositio.

| 2. Oppositio.

Loci principales = 3. Conversio.

libri secundi. L 4. Æquipollentia.

Quid est propositio?

Propositio est oratio indicativa, unica & integra, verum aut falsum sine ambiguitate significans, ut, Sol movetur, homo est lapis.

Quæ est utilitas doctrinæ de Propositionibus?

Utilitas est hæc: Quod admonet quærendas esse in omnibus disputationibus & scriptis propositiones principales, deinde & argumentorum membra & dirigendam omnem orationem ad aliquas certas propositiones & perspicuas asseverationes.

¶.

QVÆSTIONVM.

Quot sunt diuisiones propositionum?

Quinq.

Quæ est prima Divisio?

Propositionum aliæ sunt categoricæ; aliæ hypotheticæ.

Quid est propositio Categorica?

Est unica, simplex indicativa oratio, quæ per aspiciua asseueratione vnum quiddam affirmat, vel negat, vt: Sol maior est terra, Luna non est maior terra.

Quid est propositio Hypo-
thetica?

Est oratio, in qua duæ categoricæ contextuntur per Grammaticam particulam conjunctionem, vt si emisisti, debes precium dare: si asinus volat, habet pennas.

Quot sunt partes propositionis
Categoricæ?

Tres.

Quæ?

Subiectum, Prædicatum & Copula.

Quid est Subiectum?

Est in Grammatica constructione, prior nominativus, de quo aliquid dicitur.

(Grammatica suppositum vocant, quo vel per sona vel res aliqua significatur)

Quid est Prædicatum?

Est descriptio sequens copulam, seu est verbum nomini attributum. †

(Gram.

(Grammatici appositum vocant, & est aut verbum aut nomen adiectivum, aut substantivum, quod in descriptionibus vt genus poni potest, vt Iupiter est stella. Non autem semper vnica vox est subiectum aut prædicatum, sed interdum adduntur vtriq; descriptiones aliquæ. Ideo diligenter considerandum quæ membra proprie subiecti locum teneant, quæ prædicati, vt hic.

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.

Vinosus prædicati pars est, non subiecti. Est & hæc vere propositio: Didicisse fideliter artes. Emolliet mores, nec finit esse feros

Quid est Copula?

Est Verbum substantivum, quod est nexus vel vinculum, quo prædicatum alligatur subiecto, vt Deus est iustus.

(In verbis inest copula per sese, vt DEVS vere irascitur peccatis, id est, iratus est.)

Quæ est secunda divisio propositionis Categoricæ?

Propositionum alia est affirmativa, alia negativa.

Quid est propositio affirmativa?

Est quæ asseuerat aliquid adesse vel inesse subiecto, vt paries est albus.

Quid est negativa?

Est quæ asseuerat aliquid abesse subiecto per particulam negativam conveniente loco positam.

(Vbi vere remouet prædicatum a subiecto, vt voluptas non est summum bonum.)

Quæ est tertia diuisio Propositionum?

Propositionum aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ singulares.

Quid est propositio vniuersalis?

Est, in qua signum vniuersale additur subiecto,

omnis quilibet *ut* complectatur omnia, de quibus subiectum dici potest, vt, Omnes stellæ sunt lucida corpora, nulla stella est conflata ex elementis.

Quæ est particularis?

Est, in quo signum particulare additur subiecto,

quidam aliqui *ut* complectatur non omnia, sed aliqua, seu pauca, de quibus subiectum dicitur, vt: aliqui homines timent Deum, aliqui homines non timent Deum.

Quid est indefinita?

Est, in qua subiectum est vocabulum commune sine signo positum, significans alias Ideam, alias particulariter, vt anima hominis est immortalis, secundæ res faciunt homines insolentiores.

Quid est singularis?

Est, in qua subiectum est proprium nomen seu individuum, vt M. Cicero est orator.

(In principio erat verbum, id est, Filius DEI erat in principio.)

Quæ

Quæ est quarta divisio propositionum?

Propositionum alia est vera, alia falsa.

Quæ est propositio vera?

Est asseveratio cum re consentiens, ut cælum semper movetur.

Quæ est propositio falsa?

Est oratio à re dissentiens, ut plures sunt mundi, ut furenter Epicurus dixit.

Quæ est quinta Divisio?

Propositionum alie sunt necessariae, alie contingentes, alie impossibiles.

Quæ est propositio necessaria?

Est, in qua de specie aut genus aut differentia, aut proprium, aut toto definitio prædicatur, ut homo est animal rationale, virtus est habitus inclinans ad agendum secundum rectam rationem.

Quæ est propositio contingens?

Est, in qua accidens commune de subiecto prædicatur, ut lapis est albus, aqua est calefacta, Æneas vicit Turnum.

(Nam & hæ propositiones, in quibus præteritæ de subiecto dicuntur, quæ mutari iam post factum non possunt, vocantur contingentes, quia prædicatum est extra substantiam subiecti, seu extra substantialem definitionem subiecti, ut extra substantiam Æneæ sunt actiones & eventus, præliari &c. vincere.)

Quæ

Quæ est propositio impossibilis?

Est, in qua pugnantia iunguntur, aut species
disparatæ, vt, cæcus est uisus, aper est cervus.

Quæ sunt formulæ vsitatæ quærendi
de propositionibus?

Quæ? qualis? & quanta?

Quid interrogat quæ?

Vtrum propositio sit Categoricala, aut Hypothe-
tica,

Quid qualis?

Vtrum sit affirmativa, aut negativa.

Quid quanta?

An sit vniversalis, aut particularis, aut inde-
finita, aut singularis, iuxta versiculum:

Quæ, ca, vel Hyp: qualis ne: vel aff; u, quan-
ta, par, in, sin. Exempla.

In principio erat verbum: quæ, qualis, quanta?
Categoricala, affirmativa singularis.

Omnes peccaverunt, & destituuntur gloria
Dei: quæ, qualis, quanta? Categoricala, affirmativa, v-
niversalis.

Non est qui faciat bonum, ne vnus quidem: quæ,
qualis, quanta? Categoricala, negativa, vniversalis.

Rei non bonæ consuetudo pessima est: quæ, qua-
lis, quanta? Categoricala, affirmativa, indefinita.

ACCIDENTIA PRO-
positionum.

Quot accidunt propositionibus?

Tria. Quæ?

Oppositio, conuersio & equipollentia.

DE OPPOSITIONE.

Quid est oppositio?

Oppositio est dissonantia propositionum, quarum altera est affirmatiua altera negatiua eorundem extremorum sine vlla ambiguitate intellectuum, vt
Paris rapuit Helenam, Paris non rapuit Helenam.

Quot sunt Oppositionis
species?

Tres. Quæ?

Contrariæ, Subcontrariæ, & contradictoriæ.

Quæ sunt contrariæ?

Due universales, quarum altera est affirmatiua, altera negatiua eorundem extremorum sine ambiguitate intellectuum, vt:

Omnes dies artificiales sunt æquales.

Nulli dies artificiales sunt æquales.

Quæ sunt subcontrariæ?

Due particulares, quarum altera est affirmatiua, altera negatiua, vt:

Quidam

*Quidam dies artificiales sunt æquales,
Quidam dies, artificiales non sunt æquales.*

Quæ sunt contradictoriæ?

1. *Universalis affirmativa, & particularis negatiua, vt;*

*Omnes dies artificiales sunt æquales,
Quidam dies artificiales non sunt æquales.*

2. *Item, vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt:*

*Nulli dies artificiales sunt æquales,
Quidam dies artificiales sunt æquales.*

3. *Item, Duæ singulares. altera affirmatiua, altera negatiua, vt:*

*Roscius interfecit patrem,
Roscius non interfecit patrem.*

4. *Item, Duæ indefinitæ, in quibus Idea significatur, vt:*

*Virtus est finis hominis,
Virtus non est finis hominis.*

Figura Oppositionis.

(Subalternæ non dissentiunt, Sunt enim particula-
res sub vniuersalibus positæ, quæq; in argumetan-
do colligi ex vniuersalibus possunt, vt, Omnes ho-
mines sapiunt. Ergo Germani sapiunt.)

REGVLÆ SEV LEGES. Oppositionum.

Quot sunt regulæ seu leges op-
positionum?

Quatuor

Quæ est prima regula seu lex?

*In propositionibus oppositis eadem sunt extre-
ma de eodem loco & tempore respectu eiusdem, &
sine ambiguitate intellecta, vt hæ non pugnant de
diversis temporibus intellectæ:*

Pompeius est victor,

*Pompeius non est victor, quia vtraq; vera est,
sed non eodem tempore.*

Quæ est secunda Lex?

*Contrariæ nunquam possunt simul esse veræ, sed
in materia contingenti possunt simul esse falsæ, vt:*

Omnia poma sunt flava,

Nulla poma sunt flava,

Quæ est tertia Lex?

*Subcontrariæ nunquam simul falsæ esse possunt,
sed in materia contingenti possunt simul esse veræ, vt*

Quædam poma sunt flava,

Quædam poma non sunt flava.

Quæ est quarta Lex?

Impos-

Impossibile est duas contradictorias simul veras aut falsas esse. ut ?

Deus est,

Deus non est.

Ignis urit

Ignis non urit.

DE CONVERSIONE.

Quid est conversio ?

Conversio est in ferre æqualem propositionem, vel rite sequentem proximam, permutatu extremis.

Conversio est duplex: Vocabulorum simplicium, quæ idem significant, ut equus & hinniens, bona opera, iusticia universalis, & iusticia bonæ conscientiæ, quæ Synonima, & paria dicuntur, ut species & propria, species & genus cum differentia specifica. quæ converti possunt, ut homo est, ergo loquitur. Loquitur, ergo homo est. Et conversio propositionum, de qua hic agitur.

Quot sunt modi conversionis ?

Tres

Qui ?

Conversio simplici, Conversio per accidens, Conversio pro contra positionem.

Quid est conversio simplex ?

Est cum manentibus iisdem signis, manente & eadem qualitate, ex prædicato subiectum, & ex subiecto fit prædicatum.

Vbi fit ?

Tantum in universali negativa, ut :

Nemo timens Deum contaminat se adulterio.

F

Ergo

Ergo. Nemo contaminans se adulterio, timet
Deum.

Item in particulari affirmativa, ut :

Aliquis humor in corpore humano mistus sanguine
amarus bilis est.

Ergo aliqua bilis amara est.

Quid est conversio per accidens ?

Est, cum ex prædicato fit subiectum, & ex
subiecto prædicatum, manente eadem qualitate, sed
mutatis signis.

Vbi fit ?

In universali affirmativa, ut :

Omnis homo est substantia,

Ergo quædam substantia est homo.

Quid est conversio per contrapositionem ?

Est, cum ex prædicato fit subiectum, & ex sub-
iecto prædicatum, ita ut remotione prædicati, in con-
versa removeatur subiectum.

Vbi fit ?

In universali affirmativa, ut :

Omnis homo est animal,

Ergo quicquid non est animal, non est homo.

Quæ est utilitas conversionis ?

Prima est, ut posita aliqua propositione videa-
mus quæ æquivalentes, aut proxime inde sequantur,
permutatis terminis.

Secun-

Secunda, ut natura signorum conspiciatur. Maior enim vis est particulae negativæ universalis, nullus quam affirmativæ, omnis. Quia universalis negativa ingreditur totam propositionem & retinetur in permutatione, non affirmativa, ut nullus est lapis, homo est lapis. Ergo nullus lapis est homo. Illud non fit in affirmativis, neq; enim sequitur:

Omnis homo est substantia

Ergo omnis substantia est homo.

Omnis flamma est stella,

Ergo omnis stella est flamma.

Tertia, ut conversione secunda & tertia figura Syllogismorum confirmetur & illustretur, ad quem usum Aristoteles doctrinam conversionum tradidit.

Observatio de conversionibus.

Duo in conversione observentur, prius ut principale subiectum & prædicatum permutentur. Alterum, verbum substantivum interdum resolvendum est in copulam, & participium, quod Dialectici prædicatum materiale appellant, ut omnes stellæ sunt in cælo, Hæc ita vertitur, Ergo quedam existentia in cælo sunt stellæ, non autem, cælum est in stellis. &c.

DE PROPOSITIONIBUS
modalibus.

Quid est propositio modalis?

Est, in qua copulae annectitur aliquis verum modorum, necesse, possibile, impossibile, & contingens.

Quid significat necessarium?

Quod aliter se habere non potest.

Quotuplex est necessitas?

Quadruplex.

Quomodo?

1. Necessitas absoluta, seu simplex, quæ & necessitas consequentis dicitur,
2. Necessitas definitionum & demonstrationum,
3. Necessitas Physica.
4. Necessitas consequentiæ.

Quid est necessitas absoluta?

Est, cuius opposita simpliciter sunt impossibilia, quales sunt propositiones de essentia & virtutibus Dei, ut Deus est iustus: Deus est essentia intelligens, verax, benefica, iusta, casta, liberrima. Huius oppositum est impossibile, ut Deus non est, Deus est essentia non intelligens, mendax, iniusta, &c.

Quid est necessitas definitionum & demonstrationum?

Est, ubi si fingatur oppositum, fit implicatio contradictionis, ut si trigonus non habet tres angulos, non est trigonus. Est hic gradus primo proximus.

Quid est necessitas Physica?

Est eorum, quæ, quia natura sic ordinata est, eodem modo se habent, ut ignis necessario calefacit, necessitate Physica, hoc est ordine sic instituto divinitus. Et si Deus, quia agens est liberrimum, &
omni-

omnipotens hunc ordinem mutare potest, ut cum So-
lem sistit in pugna Iosua.

Quæ est necessitas consequentiæ?

Est eorum, quæ reipsa quidem sunt mutabilia,
sed non mutantur, vel quia sic à Deo decreta sunt,
vel quia sequuntur ex causis, quæ non mutantur, cū
tamen mutari potuissent, vel quia, cum fiunt, contra-
dictoriæ simul veræ esse non possunt, ut necessariò fu-
tura est resurrectio mortuorum, quia Deus de ea de-
cretum fecit, Necessariò fiunt scandala, quia magna
hominum malitia est, & Diabolus multos ad peccata
impellit. Et cum hæc vera est, Plato sedet, contradi-
ctoria eius, Plato non sedet, falsa est. De hoc gradu
inquit Aristo, Omne quod est, quando est, necesse est
esse.

Quid est impossibile?

Est, quod repugnat ei, quod potest esse, aut fi-
eri estq; contrarium necessario.

Quid est Possibile?

Est id, quod potest fieri, siue causam habeat ne-
cessariò agentem siue non necessariò agentem, ut pos-
sibile est juvenem vigentem & valentem hodie mori,
Græcè dicitur *ἰσχυρόν*.

Quid est contingens?

Est, quod cum fit, habet causam, quæ poterat ex
natura sua aliter agere, ut Æneas vicit Turnum, pro-
positio est contingens. Quia, et si postquam hæc ita ac-
ciderunt, mutari non possint, tamen quia fieri po-

ruit, vt Æneas non vicisset Turnum propter causam gubernantem illum eventum, qui alius esse potuit, contingens propositio dicitur. De hoc modo inquit Aristoteles: Contingens dicitur, quod cum sit necessarium si tamen ponatur, seu fiat, nihil sequitur impossibile. Estq; contingens contrarium impossibili & necessario.

Quæ est huius partis utilitas?

Est, quod a discrimen ostendit & illustrat inter necessaria & non necessaria, quod cum non observatur, horribilis errorum sequitur confusio, ut alio modo ignis agit, calefaciens necessario scilicet, quia secundum naturæ ordinem non potest non calefacere. Alio modo voluntas humana agit, scilicet contingenter, quia potest velle aut nolle, appetere, aut aversari rem inspectam & agnitam ratione, vt Scipio potest voluntatem suam inducere, ne attingat sponsam alienam. Iosephus, ne committat adulterium cum uxore sui domini. Quia libertas in homine post lapsam in actionibus externis seu locomotivæ aliquo modo relicta est.

DE AEQUIPOLLENTIA

Quid est propositionum æquipollentia?

Est cum signa inter se consentiunt, vt:

Omnes amant pecuniam.

Nemo non amat pecuniam.

Quæ sunt signa æquipollentia?

Non omnes, & quidam non : nonnulla, & aliqua : Nemo non, & omnis, & id genus alia, quorum vs & mutatio in Grammaticis discenda est,

OBSERVATIONES duæ.

I. *Particulæ exclusivæ vim habent universalium ut, tantum homo loquitur, hoc est, omnes loquentes sunt homines. Soli credentes Evangelio salvantur, hoc est, omnes salvandos necesse est credere Evangelio.*

II. *Phrasi Hebræa, non omnis, non unus, idem valent, quod nullus, ut: Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens id est, nullus vivens. Item: Custodiet Dominus omnia ossa eorum, & unum ex eis non confringetur, id est, nullum. Item: Non est, qui faciat bonum, nec unus quidem, hoc est, nullus.*

LIBER III.

DE ARGVMENTA-
TIONE.

Loci princi- pales libri tertij,	{	1. Argumentatio	}	Argumenta- tionis species.
		2. Syllogismus		
		3. Enthymema		
		4. Inductio		
		5. Exemplum		
		6. Sorites.		

Quid est Argumentatio?

ARGVMENTATIO est oratio, in qua conclusio aliqua confirmatur aut refutatur per alias notiores propositiones continentes causam conclusionis, & rectè ad eam accommodatas.

Quot sunt consideranda in argumentatione?

Duo. Quæ?

Materia & Forma.

Quid est materia argumentationis?

Est rerum seu propositionum cumulus, quæ sunt causæ eius conclusionis, de qua disputatur.

Quid est Forma?

Est ordo seu dispositio & connexio singularum partium in argumento. †.

(Quæ

(Quæ si nullum præceptum Dialectices vi-
latur bona consequentia dicitur. Mala conse-
quentia vocatur, cum connexio ab aliquo
præcepto dissentit.)

Quot sunt species argumentationis?

Quatuor

Quæ?

Syllogismus, Enthymema, Inductio, Exemplum,
quibus additur & Sorites.

DE SYLLOGISMO.

Quid est Syllogismus?

Syllogismus est oratio, in qua positæ & concessæ
duabus propositionibus, quæ tribus terminis ita jun-
ctæ sunt, ut sint causa conclusionis, necessari-
um est sequi
eam conclusionem, ut positæ his duabus propositioni-
bus:

Omne vinum calefacit.

Malvaticum est vinum, necessario sequitur
conclusio,

Ergo Malvaticum calefacit.

Aristoteles - Syllogismus est oratio in qua, qui-
busdam positæ, aliud ab his quæ posita sunt, ex ne-
cessitate accidit, eo, quod hæc sunt. Boëtius ita de-
finit definitionem Aristotelis explanans: Syllogismus
est oratio, in qua quibusdam positæ & concessæ, ali-
ud quiddam, præter ea, quæ posita & concessa sunt,
necessario evenit, propter ea quæ posita & concessa
sunt.

Quotuplex est Syllogismus?

Duplex. Quomodo?

Communis & Expositorius.

Quid est Syllogismus communis?

Est, in quo medius terminus est nomen commune, vel species, vel genus.

Quid est Syllogismus expositorius?

Est, in quo medius est nomen singulare, seu individuum.

Quot sunt partes Syllogismi?

Duæ propositiones ante conclusionem, in quibus sunt termini simplices tantum tres, tanquam singularia membra.

Quomodo vocantur duæ illæ propositiones?

Prior vocatur maior propositio. Secunda vocatur minor propositio.

Quomodo vocantur tres illi termini?

Maiores, Minor, & Medius.

calescit

Quis est maior terminus?

Est, qui tantum in prima propositione ponitur.

(Et tribuitur postea subiecto conclusionis.)

Quis est minor?

Qui tantum in secunda propositione ponitur.

(Et

(Et est is, de quo quaestio est, de qua in conclusionem pronuntiatur.

omnium Quis est medius?

Qui hic ponitur ante conclusionem.

(Quia est vinculum duarum propositionum, & causa quare subiectum & predicatum in affirmativa conclusione jungantur, & quare in negativa distrahantur.)

REGVLAE GENERALES.

de Syllogismis tredecim.

Quot sunt regulæ generales de Syllogismis?

Tredecim.

Quæ est prima?

Ex puris negativis nihil sequitur, *interdum valet ac. ut: Nullus lapis est baptizandus, Nullus infans est lapis, Ergo nullus infans est baptizandus. Syllogismi, sed casu magis quæ legi Dialectica.*

Quæ est secund?

In Syllogismo non sint plures termini quam tres, (quia turbatur connexio) ut:

Omnis Magistratus politicus debet vi corporali cohercere contumaces,

Petrus est Apostolus,

Ergo Petrus debet vi corporali cohercere Hananiam & Caipham. Hic quatuor sunt termini seu voces simplices, magistratus politicus, cohercere contumaces, Petrus, & Apostolus.

Quæ

Quæ est tertia ?

Cavendum ne sit ambiguitas in terminis.

(Quia cum faciunt quatuor terminos, distrahunt connexionem) vt :

Nullus servus est liber,

Christiani sunt liberi

Ergo nulli Christiani sunt servi.

(Hic est ambiguitas, quia maior loquitur de libertate civili Minor de liberatione animæ ab ira Dei, de peccatis, & a morte aeterna.)

Quæ est quarta ?

Non valet consequentia, mutato genere prædicationis usitato in peregrinum.

(Quia fit ambiguitas.) vt :

Omnis caro est creatura,

Verbum, quod est Filius DEI, est caro,

Ergo Verbum est creatura,

In maiore copula, est, significat prædicatum inesse subiecto. In minore significatur personalis unio λόγος, cum natura humana, quam veram & integram assumpsit ex virgine, sicut inquit Ioannes: Et Verbum caro factum est.

Quæ est quinta ?

Ex puris particularibus non necesse est sequi veram conclusionem.

(Quia nulla est connexio, & fiunt quatuor termini) vt :

Auli.

Aulici sunt divites.

Ego ero aulicus,

Ergo ero dives,

Maior est particularis: Aulici sunt divites, aliqui, non omnes.

Recentiores Dialectici ita solvunt. Ex non distributo ad distributum non valet consequentia. Vocant autem distributa, universaliter posita, quæ in omnia inferiora distribui ac spargi possunt. Non distributa vocant particularia, ut distributum est, hoc est, universaliter positum. Animal est vivum corpus. Hæc distribuitur seu spargitur in inferiores seu speciales, hoc modo:

Animal est vivum corpus,

Ergo homo, leo, equus, est vivum corpus. Quia homo, leo, equus, sunt species animalis. Quicquid autem prædicatur seu dicitur de animali. Idem prædicatur etiam de eius speciebus & individuis, tanquam de inferioribus.

Quæ est sexta?

Non sit plus in conclusione, quam fuit in præmissis. Igitur non valet:

Inutilia non sunt discenda,

In Philosophia multa sunt inutilia,

Ergo Philosophia non est discenda.

Neganda est consequentia, quia plus est in conclusione quam in præmissis. Ideo hæc conclusio tan-

tum sequitur. Illæ inutiles materiæ admixtæ Philosophiæ, non sunt discendæ.

Quæ est septima?

Medius terminus nunquam sit membrum conclusionis.

(Quia causâ est monstrata in præmissis quam reliqui duo termini coherent.)

Quæ est octava?

Conclusio semper imitatur partem debiliorem.

(Hoc est, semper particularem præmissam sequitur conclusio particularis. Item, negativam præmissam sequitur conclusio negativa.)

Quæ est nona?

Determinatio subjecti aut prædicati, quæ non est principale membrum non misceatur conclusioni, ut:

*Omnes boni affectus in homine contaminantur
ab imbecillitate humana,*

sogγαι sunt per se boni. affectus,

Ergo sogγαι per se contaminantur.

(Hæc particula, per se, non fuit transferenda in conclusionem, quia non est principale membrum, nec ad prædicatum conclusionis pertinet.)

Quæ est decima?

In prima & secunda figurâ maior semper est universalis.

Quia

(Quia in prima figura proceditur a genere
universaliter ad speciem.)

Omnis homo est animal,

Plato est homo,

Ergo Plato est animal.

(Et in secunda figura minor & conclusio per
contrapositionem inferuntur ex maiore.)

Omnia delicta puniuntur à Magistratu,

*Ergo quod non punitur, ut: Ebrietas, non est
delictum.*

Quæ est undecima?

*In prima figura, cum minor est negativa, nihil
sequitur.*

(Quia cū prima figura procedat a genere ad
speciem, oportet in subiecto maioris includi
speciem, Necesse est igitur affirmativam es-
se) non igitur valet.

Omne adulterium est puniendum.

Nullum furtum est adulterium,

Ergo nullum furtum est puniendum.

Quid est duodecima?

*In secunda figura tantum fiunt Syllogismi nega-
tivi.*

(Quia est Antithesis duarum specierum nec
fit conclusio speciei in genere, ut in prima fi-
gura.)

Quæ est decima tertia?

*In tertia figura non fit conclusio universalis, sed
particularis.*

Quia

(Quia tertia figura procedit a specie ad genus, sed aliquid generi tribuitur propter unam speciem, quod non potest universaliter tribui.)

Malvaticum est dulce,

Malvaticum est vinum,

Ergo quædam vina sunt dulcia.

DE FIGVRIS SYLLO-

GISMORVM.

Quod accidunt Syllogismo?

Duo

Quæ?

Figura & Modus.

Quæ est Figura Syllogis-
morum?

*Est ordo terminorum, qui variantur colloca-
tione medij. Aliter: Figura est formæ terminorum, se-
cundum debitam subiectionem & prædicationem, di-
spositio.*

Quid est modus?

*Est ordinatio duarum propositionum, in debita
qualitate & quantitate.*

Quot sunt Figure Syllogismorum?

Tres.

Quomodo discernuntur tres Figure
Syllogismorum?

*In prima proceditur à genere ad speciem, ut ani-
mal est, ergo homo est.*

In sec.

In secunda discernuntur diversæ species aliqua proprietate, Cometa non est perpetuus, ergo non est stella.

In tertia proceditur à specie ad genus, particulariter, ut homo est, ergo quoddam animal est.

**Dic versus de agnitione trium
Figurarum?**

*Prima prius subiicit medium, post prædicat ipsum
Altera bis dicit, tertia bis subiicit.*

DE PRIMA FIGURA.

Quæ est prima Figura Syllogismorum?

Est talis ordo propositionum Syllogismi, ut medium terminus subiectum sit in maiore, & prædicatum in minore, unde conclusio necessario sequitur.

Cuius hæc est figura.

{	a	b
	c	a
	c	b

Quot sunt modi primæ Figuræ?

Quatuor directè concludentes.

Qui?

Barbara, Celarent, Darij, Ferio.

Dic versus de modis.

Barbara, celarent primæ, darij, ferioq.

Cesare, camestres, festino, baroco secundæ.

Tertia grande sonans edit darapti, felapton,

Adiungens disamis, datisi, bocardo, ferison.

Quid in his nominibus obser-
vandum est?

Literæ, quæ de propositionum connexionem monent.
Quomodo?

A Significat universalem affirmativam.

E Universalem negativam.

I Particularem affirmativam.

O Particularem negativam. *

(Sumit modus appellationem a conclusione,
nam dicitur universalis aut affirmativus, cū
conclusio est universalis, aut affirmativa,
particularis aut negativus, cum talis est con-
clusio.)

Versus:

Afferit a, negat e: sed universaliter ambæ.

Afferit i, negat o: sed particulariter ambæ

Prædicatum maioris dicitur in hac figura de
subiecto minoris, in conclusione.

EXEMPLA MODORVM.

primæ Figuræ.

Dic Exempla modorum primæ
figuræ:

B A R B A R A.

Bar Omne animal est substantia.

ba Omnis homo est animal,

ra Ergo omnis homo est substantia. Animal ge-
nus est, homo species,

CELA.

CELARENT.

Co Nullum animal est lapis,
 la Omnis homo est animal.
 rent. Ergo nullus homo est lapis. Animal genus est.
 Homo species.

DARIJ,

Da Omnis turpitudine est fugienda,
 ri Quaedam voluptas est turpitudine
 i Ergo, Quaedam voluptas est fugienda. Turpitu-
 do genus est, voluptas species.

FERIO.

Fe Nulla lex naturalis est mutabilis,
 ri Lex prohibens adulteria, est lex naturæ.
 o Ergo lex prohibens adulteria, est immuta-
 bilis.

Lex naturalis genus est. Lex prohibens adul-
 teria species est,

Dic Regulam consequentiæ
 in prima figura.

Quicquid dicitur vel negatur universaliter de
 genere, id de specie inclusa in genere, dici vel negari po-
 test, quod Dialectici vocarunt dici de omni & dici de
 nullo.

Quid est dici de omni?

Est quando nihil potest sumi sub subiecto ma-
 joris, de quo non dicatur prædicatum maioris, ut
 in Syllogismis affirmativis Barbara & Darij, ut quia
 vivum corpus dicitur de animali in maiore, ut omne
 animal

animal est vivum corpus, ergo etiam idem dicitur de omnibus eius speciebus & individuis, quæ sub animali ex genere sumuntur, ut omne animal est vivum corpus; ergo homo, equus, Plato est vivum corpus.

Quid est dici de nullo?

Est, quando nihil de subiecto maioris sumi potest, à quo non moveatur prædicatum maioris, ut in Syllogismis negativis Celarent & Ferio, ut, quia vivum corpus movetur seu negatur de gemma, in maiore. Nulla gemma est vivum corpus, ergo etiam negatur de omnibus speciebus gemmarum, & Smaragdo, Sapphiro, Magnete, hoc modo: Nulla gemma est vivum corpus, Ergo nulla Smaragdus, Saphirus Magnes est vivum corpus.

DE SECUNDA FIGURA.

Quæ est secunda figura Syllogismorum?

Est talis ordo propositionum Syllogismi, ut medius terminus sit prædicatum in maiore & miore unde conclusio necessariò negativa sequitur.

bac figura $\left\{ \begin{array}{ll} b & a \\ c & a \\ c & b \end{array} \right.$

Prædicatur hic subiectum maioris de subiecto minoris, in conclusione.

Quos

Quot sunt modi secundæ
figuræ?

Quatuor.

Qui?

Cæsare, Camestres, Festino, Baroco.

EXEMPLA MODORVM

secundæ figuræ.

Dic Exempla Modorum se-
cundæ Figuræ?

CESARE.

Ces. Nulla stella consumitur,
a Omnes Cometæ consumuntur
re Ergo nullus cometa est stella
Stella & Cometa diversæ sunt species, consu-
mi Cometæ proprietas, discernens eam a stella:

CAMESTRES.

Cam Omnes stellæ sunt corpora perpetua.
es Nullæ traiectiones in aëre sunt corpora perpe-
tua.

tres Ergo nullæ traiectiones sunt stellæ.
Stellæ & traiectiones diversæ sunt species,
esse corpora perpetua stellarum proprietas, discernens
eas à traiectionibus.

FESTINO.

Fes. Nulla natura elementaris habet infinitas no-
ticias,

ti Mens humana habet infinitas notitias,

G 3

Ergo

no Ergo mens humana non est conflata ex natura elementari. Natura elementaris & mens humana sunt diversæ species, habent insitas noticias mentis humanæ proprietates, discernens eam à natura elementari.

BAROCO.

Ba Omne corruptibile compositum est ex elementis.

ro Mens humana non est composita ex elementis.

eo Ergo mens humana non est corruptibilis. Corruptibile & mens humana diversæ sunt species: non esse compositum ex elementis proprietates est animæ discernens eam à corruptibilibus quæ ex elementis composita sunt.

Dic regulam consequentiæ in
secunda Figura.

Remoto genere removetur species, ut animal non est, Ergo homo non est, quæ consequentia valet per contrapositionem hoc modo:

Omnis stella est corpus perpetuum,

Ergo quod non est corpus perpetuum, ut Cometa, non est stella. Hinc talis fit Syllogismus in Baroco.

Omnis stella est corpus perpetuum,

Cometa non est corpus perpetuum,

Ergo Cometa non est stella.

DE

DE TERTIA FIGURA.

Quæ est tertia figura Syllogismorum?

Est talis ordo propositionum, ut medius terminus sit subiectum in maiore & minore, unde conclusio particularis necessario sequitur.

bac figura $\left\{ \begin{array}{ll} a & b \\ a & c \\ c & b \end{array} \right.$

Prædicatur hic prædicatum maioris de prædicato minoris in conclusione.

Quot sunt modi tertiæ Figuræ?

Sex Quæ?

Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

EXEMPLA MODORVM
tertiæ figuræ.

Dic Exempla Modorum tertiæ Figuræ.

DARAPTI.

Da Omnes σοφῶν conditæ à Deo in natura hominis sunt res in suo genere bonæ.

rap Omnes σοφῶν sunt affectus,

ti Ergo quidam affectus sunt boni,
σοφῶν species est, affectus genus.

G 4

FELA-

FELAPTON.

Fe Nullum iustum imperium est excutiendum,
lap Omnia etiam iusta imperia habent aliqua onera
 duriora, & aliqua errata,
ton Ego aliqua onera & aliqua errata non sunt ex-
 cutienda, Species iustum imperium, genus onera
 duriora.

DISAMIS,

Dis. Ius naturale concedit defensionem contra la-
 trones,
am Ius naturale est ius divinum,
is Ergo ius divinum concedit defensiones contra
 latrones. Ius naturale, species, Ius divinum
 genus.

DATISI.

Da Omnis cognitio virtutum necessaria est Orato-
 ri.
tis Cognitio virtutum est Philosophia,
i Ergo Philosophia est necessaria Oratori.
 Cognitio virtutum species, Philosophia ge-
 nus.

BOCARDO.

Boc. Provocatio ad iudicem non est prohibita Chri-
 stianis.
ar. Omnis provocatio est venire in iudicium,
 seu

seu certare in iudicio cum adversario.

do. Ergo certare in iudicio non est prohibitum
Christianis. Provocatio ad iudicem species, venire in iu-
dicium genus.

FERISON.

Fe Nulla hebenus est alba,
ris Hebenus est lignum Guaiacum,
on. Ergo lignum Guaiacum non est album,
Hebenus species, lignum Guaiacum genus.
Dic regulam consequentiæ in ter-
tia Figura?

Posita specie necesse est poni genus, in conclusi-
one, sed particulariter, ut :

Malvaticum est dulce,

Malvaticum est vinum.

Ergo quædam vina sunt dulcia.

Hic aliquid, videlicet dulcedo, tribuitur generi
vino particulariter, propter unam speciem vini Mal-
vatici, quod dulce est.

DE SYLLOGISMO expositorio.

Quid est Syllogismus expositori-
rius?

Syllogismus expositivus est, in quo medium est
singulare, cuius ordo ad tertiam figuram congruit.

*Quia medius terminus in utraq³ præmissa subiectus
est.*

Quotuplex est?

Duplex. Affirmativus & negativus.

Quid est affirmativus?

Cuius conclusio est affirmativa, ut:

Hæc res calefacit.

Hæc res est Zingiber,

Igitur Zingiber calefacit.

Dic regulam consequentiæ?

Quod convenit definito, idem, convenit de-
finitioni, & quod subiecto singulari tribuitur idem
tribui eius speciei, differentiæ vel proprio potest, sed
sine ambiguitate.

Quid est negativus?

Cuius conclusio est negativa, ut:

Petrus non tenuit imperium,

Petrus tenuit claves Ecclesiæ,

Ergo Ecclesiæ claves non sunt imperium.

Quæ est regula consequentiæ?

Ea, quæ remouentur ab uno singulari, à se mu-
tuo remouentur.

DE ENTHYMEMATE.

Quid est Enthymema?

Enthymema est imperfectus Syllogismus, in quo
deest vel maior vel minor propositio.

Quos

Quot sunt partes Enthymematis ?

Duae. Quæ ?

*Antecedens, quæ est prior pars & consequens
quæ est posterior pars.*

Dic Enthymema in quo deest
maior propositio ?

*Clodius prior impetum fecit in Milonem,
Ergo iusta fuit defensio.*

*Adde maiorem: Defensio iusta fuit adversus eum
qui non lacesitus vim iustam infert.*

Dic Enthymema in quo deest
minor.

Vim vi repellere licet,

Ergo Milo iure occidit Clodium.

Adde minorem, Clodius prior vim fecit.

Quid negandum est in vitioso Enthymemate ?

Aliàs negatur antecedens, aliàs consequentia.

(Nunquam consequens negatur.)

Quando negatur antecedens ?

*Antecedens negandum est, cum illud verum non
est, ut Poætæ docent inutilia.*

Ergo Plato iustè eos eiecit è civitate. Quia

Poætæ, ut Cicero ostendit in Oratione pro

Archia, multa utilia docent ac monent & Ho-

tatius inquit.

Ant

Aut prodesse volunt, aut delectare Poetæ.

Aut simul & jucunda & idonea dicere vitæ.

Quando negatur consequentia ?

*Cum in ea parte vitium est, quæ desideratur,
quæ est vinculum connexionis, ut :*

Abel est justus, Igitur non interficietur.

(Non valet, quia in maiori, quæ desideratur
(Iusti non interficiuntur) vitium est. Nam
non est vniversalis, quia Ecclesia subiecta est
cruci in hac vita.)

DE INDVCTIONE.

Quid est inductio ?

*Inductio est ex singularibus sufficientibus enu-
meratis constituere universalem, ut :*

Vinum Creticum calefacit,

Vinum Italicum calefacit,

*Vinum Rhenanum calefacit, nec vllum dissimile
exemplum monstrari licet,*

Ergo omne vinum calefacit. †.

*Cur addis: Nec dissimile exem-
plum reperiri?*

*Quia ut vniuersalis vera sit, necesse est congruen-
te omnes singulares.*

Quomodo refutatur Inductio?

Prola-

*Prolato dissimili exemplo, seu (ut vulgo dicunt)
data instantia, ut:*

Athanasius fuit cœlebs,

Ambrosius fuit cœlebs,

*Basilus fuit cœlebs, & alij Episcopi innume-
merabiles.*

Ergo omnes Episcopi fuerint cœlibes.

(Non valet, quia proferri possunt dissimilia
exempla vera & probata, ut Spiridonis, Nazi-
anzeni patris Policiatis, & aliorum qui mas-
titi fuerunt.)

DE EXEMPLO.

Quid est Exemplum?

*Exemplum est forma argumenti, qua singula-
re per aliud singulare in una specie confirmamus pro-
pter similem rationem, ut:*

*Maxima pars humani generis in diluvio perijt
propter libidines,*

Ergo postea puniuntur libidines.

*Quando non valet consequentia in
exemplo.*

Cum ratio factorum dissimilis est, ut:

*Abraham rectè fecit volens immolare filium
Isaac.*

*Ergo Agamemnon rectè fecit mactata Iphige-
nia.*

(Non)

(Non valet, quia dissimilitudo est. Nam Abraham novo mandato & certa voce Dei iussus est offerre filium, certi omnes communi præcepto obtemperare debent, Non occides.

DE SORITE.

Quid est Sorites?

Est coacervatio vocum necessariò cohærentium, in qua aliam ex alia ratiocinamur, & tandem addimus conclusionem repetito initio, ut:

Homo est animal,

Animal est corpus viuum,

Corpus viuum est Substantia,

Ergo homo est Substantia.

Dispositio congruit ad quartam figuram Syllogismorum, quam nonnulli præter dictas tres tradunt, in qua medium est prædicatum in maiore subiectum in minore.

Quæ sunt voces necessariò cohærentes?

Species, genus, differentia, proprium seu definitum & definitio, propriæ causæ & proprii effectus &c.

Dic Soriten ex causis & effectibus.

Vexatio dat intellectum seu cognitionem iræ Dei & nostræ miseriæ.

Cognitio

Cognitio Dei hortatur nos ad pœnitentiam ;
 Pœnitentia est necessaria expetentibus salutē.
 Ergo vexatio necessaria est expetentibus salutem.

**Dic Regulam consequentiæ
 in Sorite ?**

Quantum alterum de altero, ut de specie prædicatur, quicquid de prædicato dicitur, id de ea specie quoq; dici potest, ut homo prædicatur de Platone, ut : Plato est homo, animal verò de homine, ut homo est animal. Ergo etiam animal prædicatur de Platone, ut Plato est animal.

Qui sunt vitiosi Sorite ?

Primò negativi, ut :

Homo non est bos,

Bos est animal,

Ergo homo non est animal.

Quia in maiore bos non negatur de homine, quantum ad substantiam attinet, quæ utriusq; est eadem corporea, sed quantum ad differentiam attinet Specierum, quia homo & bos differunt specie. In minore autem animal dicitur de bove, quantum ad substantiam attinet. Sunt igitur quatuor termini, quos parit prædicationis diversitas.

Secundò cum voces non necessario cohererent, vel genera & species, ut :

Homo est animal,

Animal est genus,

Ergo homo est genus.

Vel

*Ex malis moribus fiunt bonæ leges,
Bonæ leges sunt expetendæ,
Ergo mali mores sunt expetendi.*

(Vitiosa est connexio, quia mali mores non sunt per se causa bonarum legum, sed mens bonorum gubernatorum.

*Quomodo convenit Sorites ad gradationem
Rhetoricam, quæ voca-
tur κλίμαξ?*

*Sorites dicitur, cum principium repetitur in con-
clusionem. Gradatio, quando principium non repetitur,
ut:*

*Inscitia literarum parit tenebras Religionis,
Tenebræ Religionis pariunt superstitiones, aut
Ethnicum contemptum DEI.*

(Hic si addatur conclusio, repetito principio erit Sorites.)

*Ergo inscitia literarum parit superstitionem
aut Ethnicum contemptum Dei.*

**REGVLÆ BONÆ
consequentia.**

*Quot sunt regulæ bonæ conse-
quentia?*

Viginti præcipuè.

Quæ

Quæ est Prima?

Ex vniuersali rectè sequuntur suæ particulares
& singulares, sed non e contra, ut non valet:

Hoc vinum est rubrum,

Ergo omnia vina sunt rubra.

Quæ est Secunda?

Quicquid sequatur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur & ad antecedens, hoc est; quicquid comprehenditur sub consequente, de eo rectè etiam dicitur prædicatum antecedentis, ut:

Omnia politica officia sunt concessa.

Ergo iudicia sunt concessa, & per consequens litigare in foro est concessum. Hic litigare comprehenditur sub iudicys, tanquam species suo sub genere: ergo etiam litigare concessum est homini Christiano, sicut iudicia, & cætera politica officia legitima Christiano concessa sunt.

Quæ est tertia?

Non est mutandum genus prædicationum in Syllogismis. Ideo non valet consequentia.

Omnis caro est creatura,

Verbum est caro,

Ergo Verbum est creatura. Non valet consequentia. Quia in maiore est vsitata prædicatio generis de specie, Omnis caro est creatura, id est, substantia creata, in minore est prædicatio inusitata, loquens de personali unione duarum naturarum in Christo, diuina & humana.

Ab eo quod inest per se, ad aliud quod per accidens accidit, non est bona consequentia, nec contrà, ut non valet:

*Temperantia est bona,
Febris affert temperantiam,*

Ergo febris est bona. Non valet, quia febris est causa temperantiæ per accidens, non per se, quæ est voluntas ægroti abstinentis:

Quæ est quinta?

Pugnantia non tribuuntur uni & eidem simul, & respectu eiusdem, ut:

Euangelium nõ prohibet discerni cibos & dies,

Ergo male faciunt medici, qui eos discernunt.

(Nõ valet, quia finis diversi sunt, quare prohibeat discrimen ciborum & dierum Evangelium, ne videlicet putetur abstinentia esse cultus Dei, seu iustitia: & quare idem præcipiant medici, videlicet ut conseruetur vel restituatur valetudo.)

Quæ est sexta?

*Cum vnum contrarium tribuitur subiecto, alterum detrabitur, & non contrà, præsertim in contrarijs mediatis, ut valet consequentia affirmati-
vè:*

Paries est albus,

Ergo non est niger.

Nõn

Non autem valet:

Vestis non est alba,

Ergo est nigra. Potest enim esse mediij coloris,
ut cærulea aut purpurea.

Quæ est septima?

A contrario, cum subiecta opponuntur secundum differentias proprias, valet consequentia, non cum secundum accidentia communia opponuntur, ut non valet:

Pater est robustus.

Ergo filius non est robustus. Non valet, quia esse robustum & non esse robustum, non sunt propriæ differentie patris & filij, sed accidentia communia. Valet autem hæc consequentia: Zacharias genuit Ioannem Baptistam, Ergo Ioannes Baptista non est Pater Zachariæ, sed filius eius. Quia hic fit oppositio in essentiali differentia inter patrem & filium, gignere videlicet, quod est patris, & gigni, quod est filij.

Quæ est octava?

Contrariæ qualitates possunt in eodem subiecto esse gradibus remissis, ut calor & frigus in aqua calida, in corde dolor & tristitia. Non igitur valet consequentia. In Davide est fiducia & gaudium, audita consolatione. Ergo non est in eo trepidatio seu tristitia, de admissio peccato. Quia potest simul, dolere de offenso Deo, & admissis scandalis, & lætari de reconciliato Deo & remissis peccatis.

Quæ est Nona?

Ex causis non sufficientibus non valet argumentum, Pompejus tam paratus est, quam Cæsar, Ergo vincet. Quia ad victoriam requiritur etiam auxilium Dei, prudentia, felicitas, & fauor militum.

Quæ est decima?

Propter quod vnumquodq; est tale, illud magis est tale, ut.

Aqua calet propter ignem,

Ergo ignis magis calet.

Hæc regula tantum valet in causis efficientibus, propinquis & totalibus, non valet in causis remotis & partialibus, nec in formalibus, vt:

Cæsar est clemens propter clementiam,

Ergo clementia est magis clemens.

Quæ est vndecima?

Ex non sufficiente enumeratione partium non valet argumentum, vt:

Fura Mosaica & vetera Romana non suspendunt furem.

Ergo fur non est suspendendus.

(Non valet consequentia, quia leges imperatorum recentiorum iubent suspendi furem, propter causam probabilem, hanc videlicet, crescentibus delictis, pœnæ exasperari debēt)

Quæ est duodecima?

A diui,

A diuisis ad coniuncta valet consequentia, si natura patiatur coniungi vocabula, vt :

Aristoteles est Philosophus & eruditus,

Ergo est eruditus Philosophus. Non valet:

Cicero est orator & claudus, quia alerum pertinet ad animum, alterum ad corpus.

Quæ est tredecima?

Ab est tertij adiecti, ad est secundi adiecti, valet consequentia, cum accidens positivum de substantia prædicatur, vt: Carolus est victor.

Ergo Carolus est.

Non valet in priuatiuis, vt:

Plato est mortuus,

Ergo Plato est.

Nam in his copula non habet vim significandæ substantiæ, sed est connexio priuatiui vocabuli: nec valet in Idæis, hoc est, definitionibus, vt Rosa est planta, igitur Rosa est, id est, subsistit (in hyeme, cum nullæ vsquam florent Rosæ,)

Quæ est decima quarta?

Dici de aliquo requirit inesse, vt :

Cæsar est fortis. Paries est albus.

Quæ est decima quinta.

Talia sunt subiecta, qualia à prædicatis propriè & dextrè acceptis esse permittuntur, vt cum dicitur: Paulus est pictus, imago intelligitur, non substantia viuentis.

QVÆSTIONVM
DE PROPOSITIONI-
bus Hypoteticis.

Quid est propositio Hy-
pothetica?

Est, in qua duæ Categoriæ per aliquam con-
iunctionem contextæ sunt, ut: Si emes, erit dandum
precium.

Quot sunt eius species?

Tres.

Conditionalis, Copulativa, & Dissunctiva.

Quæ est conditionalis?

Est, cui præponitur particula, si, quæ significat
propositionem totam nihil asseuerare nisi posita cau-
sa vel modo, quem particulas Si, designat, ut. Si Pha-
rao obtemperabit Moysi, non peribit.

Dic regulam de veritate con-
ditionalium?

Conditionalis nihil statuit, nisi posita causa vel
modo in antecedente, ut: Si Asinus volat, habet pen-
nas, hæc nihil statuit, sed querenda est alterius par-
tis veritas, quæ explicatur in integro Syllogismo.

Quotuplices sunt Syllogismi
conditionalium:

Duplices, Affirmatiui & negatiui.

Quæ est regula consequentiæ
de affirmatiuis?

Apo-

A positione antecedentis ad positionem consequentis, valet consequentia affirmatiue, vt:

Si homo est, animal est,

Sed homo est,

Ergo animal est.

Quæ est regula de negativis?

A destructione consequentis ad destructionem antecedentis, valet consequentia negatiue, vt:

Si homo est, animal est,

Sed animal non est,

Ergo homo non est

Quomodo fiunt Syllogismi conditionaliu?

*I*nitio ponitur tota conditionalis, deinde loco minoris altera pars sumitur, vnde ratiocinamur in conclusione alteram, ita sit asseneratio collecto integro Syllogismo.

Quid est copulativa?

*E*st, in qua duæ propositiones junguntur per particulam copulatiuam, ut: *Et mortuus est Christus, ut pro nobis victima fieret, & ex mortuis reuixit, vt nos regat nova luce, iustitia & vita æterna donet.*

Dic regulam de veritate copulatiuæ?

*A*d veritatem copulatiuæ requiritur, vt utraq; pars sit vera.

Quæ est regula bonæ consequentiæ
in copulativis ?

A tota copulativa ad quamlibet eius partem est bona consequentia, ut si hæc tota vera est, necesse est partes veras esse. Et politicus ordo in societate humana, Dei beneficium est, & ab eo conservatur, & accedunt in imperijs multæ confusiones & vitia, quæ non oriuntur à Deo, ut blasphemix & tyrannides, sed hæc tota vera est. Verum est igitur, blasphemias & tyrannides, quæ sunt imperiorum confusiones, & vitia, nequaquam à Deo oriri.

Quæ est regula malæ consequentiæ ?

A parte copulatiuæ ad totam, non valet consequentia, quia deprehensa falsitate vnius partis, non admittenda est tota copulativa.

Quid est propositio disiunctiva ?

Est, in qua duæ propositiones junguntur per particulam disiunctivam, ut : Aut voluptas est finis hominis aut virtus.

Dic regulam de disiunctiuis:

Ad veritatem disiunctivæ satis est alteram partem esse veram.

Quæ

Quæ est forma Syllogismi in
disjunctivis?

*Initio tanquam loco majoris ponitur tota dis-
junctiva, deinde minor unius partis remotio est, se-
quitur ergo conclusio, asseueratio reliquæ partis, ut:*

*Aut propter legem, aut propter Filium Dei fi-
de recipimur in gratiam,*

Sed propter legem non recipimur in gratiam,

Ergo propter Filium Dei recipimur fide.

Quæ est regula consequentiæ?

*A remotione unius partis aut plurium ad as-
seuerationem reliquæ partis valet consequentia.*

Quid requiritur in Syllogismo
Hypothetico?

*Vt sit in maiore integra specierum aut partium
enumeratio.*

LIBER IV.

DE LOCIS ARGVMENTORVM.

	[1 Divisio Dialectices.
	[2 Divisio Syllogismorum.
	[3 Genera propositionum.
Loci princi-	[4 Cause certitudinis.
pales libri	[5 Demonstratio.
quarti.	[6 Loci personarum.
	[7 Loci Dialectici.
	[8 Ratio soluendi viciosa argumenta.
	[9 Fallacie.

Quæ est vetus divisio partium
Dialectices?

EST hæc: Alia pars Dialectices est iudicatrix,
alia inventrix.

Quæ est pars iudicatrix?

Est, quæ discernit voces, iudicat quæ rectè connectantur, quæ non rectè jungantur, discernit & propositiones, & iudicat quam rectè cobæreant membra in syllogismis & cæteris formis argumentorum, de qua hæctenus dictum est, Græcè κριτική.

Quæ est pars inventrix?

Est, quæ monet quomodo res ex certis locis investigandæ sint, aut proposito cumulo, docet eligere ea, quæ præsentem materiam seu quæstionem illustrent, Græcè τοπική.

DIVI-

DIVISIO SYLLOGIS-

morum.

Quotuplices Syllogismi petun-
tur ex locis?

Triplices.

Demonstrativi, Dialectici, & Sophistici.

Quid est Syllogismus demon-
strativus?

*Est, qui constat ex materia necessaria & im-
mota.*

Quid est Syllogismus Dialecticus?

Est, qui constat ex materia probabili,

Quid est Syllogismus Sophi-
sticus?

*Est, qui constat ex falsis, sed tamen speciem ve-
ri habentibus.*

(Hac diuisio sumpta est à diversitate mate-
ria, quæ triplex ex locis sumitur, videlicet ne-
cessaria, probabilis & falsa, seu palam, seu
speciem veri habens. Ex hac & propositio-
num diversa genera sumuntur.)

GENERA PROPO-
sitionum.

Quot sunt propositionum
genera?

*Tria, ut Syllogismi sunt triplices. Nam aliæ
propositiones sunt certò veræ, aliæ incertæ, aliæ fal-
sæ seu palam falsum. assuerantes, aut speciem veri
habentes.*

Quæ

Quæ sunt propositiones
certo veræ?

Sunt quibus rectè cognitis mens assentiri cogitur, aut propter eidentiam, vel propter demonstrationem, vel propter vniuersalem experientiam, aut testimonia non fallentia.

Quæ sunt propositiones incertæ?

Sunt quibus rectè cognitis, assensio suspenditur, aut etiam si propter concinnitatem magis inclinamus in unam partem, tamen languida est assensio.

Quæ sunt propositiones falsæ?

Quæ non congruunt cum rebus. Et sunt duplices, aliæ speciem veri habent, vt: Voluptas est summum bonum. In alijs est manifesta falsitas, ut: Sol est halitus quotidie deflagrans.

DE CAUSIS CERTITVDINIS
in doctrinis.

Quot sunt causæ certitudinis
in doctrinis?

Tres. Experientia vniuersalis, principia, & ordinis intellectus in iudicanda consequentia, quæ Stoici nominarunt κρῖσις & doctrinarum.

Quid est vniuersalis experientia?

Est, cum de ijs, quæ sensu percipiuntur, sani homines eodem modo iudicant, vt ignem calidum esse,

esse, *fœminam parere. Aliud vitam esse, aliud mortem.*

Quid sunt principia?

Sunt notitiæ nobiscum nascentes, quæ sunt semina singularum artium & virtutum divinitus insitæ nobis, ut inde artes extruantur, quarum usus in vita necessarius est, ut, Totum est majus qualibet sua parte. Homines nascuntur ad societatem certo ordine tuendam.

Quotuplicia sunt principia?

Duplicia.

Alia sunt speculabilia, alia præctica.

Quæ sunt principia speculabilia?

Sunt notitiæ naturales seu propositiones naturæ notæ, ex quibus Physicæ & mathematicæ doctrinæ extruuntur, ut: Totum est majus qualibet sua parte: quæ sunt vni æqualia, inter se sunt æqualia.

Quæ sunt principia practica?

Notitiæ naturales seu propositiones, quæ regunt hominum mores, ut Deo est obediendum, Societas humana est conservanda.

Quod est tertium $\kappa\epsilon\iota\tau\acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\upsilon\pi$?

Intellectus ordinis in Syllogismo rectè coagmentatis membris.

Cur hoc additur superioribus?

Quia in vita non satis est nosse simplices propositiones, ut sunt principia & sententiæ per experienti-

rientiam notæ. sed ex his multa ratiocinari necesse est, & contexti Syllogismos.

Quæ est præter dictas causas tres, certitudinis causa in Ecclesia Dei?

Patefactio divina certis testimonijs facta quæ extat in libris Prophetis & Apostolicis, cui non minori constantia omnes creaturas rationales assentiri oportet, quam assentiuntur ijs, quæ naturali luce cernuntur.

(Hæc assensio fides vocatur, quæ in alijs languidior, in alijs firmior est.)

{ Quod est discrimen ab ijs quæ diuinitus patefacta sunt?

Quædam etiam natura nota sunt, ut præcepta Decalogi. Quædam antea prorsus ignota fuerunt omnibus creaturis, vt vox Euangelij de filio Dei, de reconciliatione, de præmijs & pænis æternis.

Quomodo nuncupatur argumentatio, quæ ex his causis certitudinis necessaria consequentia sequitur?

Demonstratio.

DE DEMONSTRATIONE.

Quid est demonstratio?

Est syllogismus, in quo aut ex principijs natura notis, aut vniuersali experientia, aut ex definitione
de sub-

de subsumpto, bona consequentia, necessariam & immotam conclusionem extruimus, aut ex causis proximis, effectus proprios sequi ostendimus, aut e contra procedimus.

Suntne demonstrationes in omnibus doctrinis?

Etiam,

Dic exemplum demonstrationis in Physica?

Laceratio nervorum non est opinio, quia fit in parte non cogitante, & interdum sine cogitatione, ferro aut aliquo humore, ut in pecudibus & pueris.

Cruciatu seu dolor corporis fit laceratione nervorum, igitur cruciatu seu dolor corporis non est opinio, nec fit opinione, ut fingeat deliria Stoica.

Dic exemplum demonstrationis in Ethica.

Finis cuiuslibet naturæ est propriissima eius naturæ actio.

Voluptas non est propriissima actio hominis, sed actio virtutis.

Non igitur finis est voluptas.

Suntne dicendæ demonstrationes, quæ extruuntur ex ijs, quæ sunt in sacris literis?

Etiam, quæ assentiri Deo patefaciendi necesse est.

Da exemplum.

Deus

Deus propter filium remittit peccata gratis omnibus dolentibus se peccasse, & fide petentibus veniam,
 Ego doleo & fide peto remissionem,
 Quare certum est me recipi, & exaudiri gemitus meos propter Mediatorem.

DE LOCIS ARGVMENTO- rum Dialectices.

Quid est locus Dialecticus?

Locus Dialecticus est sedes argumenti seu index monstrans ex quo fonte sumendum sit argumentum, quo confirmanda est propositio, de qua dubitatur.

Quotuplices sunt loci?

Duplices, Personarum & rerum.

DE LOCIS PERSONARUM.

Qui sunt loci personarum?

Sunt indices, qui monent, quæ consideranda sunt ordine in personis.

Quot sunt præcipui?

Decem.

Recense.

Patria	Vitæ genus
Sexus	Res gestæ
Parentes	Euentus
Educatio	Ætas
Mores	Mors.

P A T R I A.

Dic exemplum à patria

*Cretenſis eſt,**Ergo mendax eſt ↓.*

Quæ eſt Regula?

Patria bene morata auget decus, E contra patria male morata obicitur tanquam probum.

S E X V S.

Dic exemplum à ſexu.

Mulier eſt, Ergo loqui in Eccleſia non debet ↓.

Quæ eſt regula?

Alia maſculino ſexui, alia fœmineo congruunt.

P A R E N T E S.

Dic exemplum à parentibus.

Ex fortibus & bonis natus eſt. Ergo bonus & fortis eſt. ↓.

Quæ eſt Regula?

De natis iudicatur ex parentum naturis & moribus.

E D V C A T I O.

Dic exemplum ab educatione?

Cato Stoicus eſt, Ergo durior & rigidior eſt ↓.

Quæ eſt regula?

Studia abeunt in mores, & conſuetudo eſt altera natura.

QVÆSTIONVM M O R E S.

Dic exemplum à moribus?

Iulius clementer servat victos cives,

Ergo laudandus est. †:

Quæ est Regula?

*Vera & summa laus aut vituperatio morum
est.*

VITÆ GENVS.

Dic exemplum à vitæ genere.

Petrus est Apostolus.

*Non igitur prælietur gladio, sed doceat Evan-
gelium. †.*

Regula.

Aliæ actiones alijs generibus congruunt.

R E S G E S T A E.

Dic exemplum à rebus gestis?

David præliatus est pro Ecclesia,

Igitur laudandus est. ✕,

Regula.

*Congruunt res gestæ cum vitæ genere divinitus
ordinato.*

E V E N T V S.

Dic exemplum ab eventu.

David

David potitus est victoria,

Ergo placet Deo. †.

Regula.

*Honestæ causæ ornantur secundis eventibus, &
Deus dat iustis prosperos successus.*

ÆTAS.

Dic exemplum ab ætate.

Senex est, ergo audiendus est.

Adolescens est, Ergo non regat Ecclesiam,

Regula.

Alia alijs ætatibus conveniunt.

MORS.

Dic exemplum à morte.

Caligula & Nero miserè perierunt,

Igitur à Deo reiecti sunt.

Regula.

*Scelerati habent tragicos exitus. E contra, Iusti
& moderati plerunq; placida morte extinguuntur.*

DE LOCIS RERVM.

Qui sunt loci rerum?

*Sunt indices, quæ monent quæ consideranda
sint ordine in rebus.*

Quot sunt?

Triginta unus.

Recense :

	1 Definitio & definitum	
	2 Genus	19 Similia
	3 Species	20 Paria
	4 Differentia	21 Ex minore
	5 Etymologia, Nomē	22 Ex maiore
	6 Coniuncta, Casus	23 à propriet. oē
	7 Totum, Partes	24 Pugnancia
	8 Divisio	25 cōtrapositio
	9 Causæ Exterio-	26 à contrario
Interio-	10 Effectus res 13	sensu
res 13.	11 Antecedentia	27 Disparata
	12 Consequentia	28 Inversio
	13 Ab absurdo	29 Signa
	14 A necessario	30 Autoritas
	15 Ab impossibili	31 Testimonia
	16 Adiuncta	
	17 Connexa, Circumstantiæ	
	18 Communiter accidentia	

Quomodo dividuntur
rerum loci?

In interiores octodecim, quibus rei propositæ applicatur definitio, monstrantur causæ, effectus, connexa, adiacentia & adiuncta. Et in exteriores tredecim, qui longius quærent argumenta, videlicet
ex colo

ex collatione aliarum rerum, similium, aut pugnantium, aut cæterorum.

LOCI INTERIORES

DEFINITIO.

Quotuplicia argumenta ducuntur à loco definitionis?

Duplicia, Affirmativa & negativa, idè, nunc à definitione ad definitum, nunc à definito ad definitionem.

Da exemplum affirmativum à definitione ad definitum?

Approbatio conscientiae recte iudicantis, est appetenda.

Gloria est talis approbatio.

Ergo gloria est appetenda. ↓. Hic gloria est definitum, approbatio conscientiae, definitio.

Dic exemplum affirmativum à definito ad definitionem?

Gloria est appetenda, Ergo approbatio conscientiae recte iudicantis vel judicantium est appetenda. Definitio est approbatio conscientiae recte iudicantis, definitum gloria.

Dic regulam huius consequentiae seu maximam?

Cui convenit definitio, eidem convenit & definitum, & econtrà,

Da exemplum negatiuum à definitione ad definitum?

Approbatio leuium hominum, & non rectè iudicantium non est gloria.

Thraso appetit talem approbationem,

Ergo non appetit veram gloriam. †.

Dic exemplum negatiuum à definitione ad definitionem?

Non tenet Rhetoricam, Ergo non tenet artem ornatè, prudenter, & copiose dicendi. Ars dicendi ornatè, prudenter, & copiose, definitio est, Rhetorica definitum.

Dic regulam seu maximam?

Cui adimur definitio, eidem & definitum adimur, & e contra.

Cur definitio est primus locus?

Quia ut in qualibet explicatione ante omnia necessarium est nosse definitiones veras & non ambiguas, ita plerumq; ex hoc loco prima argumenta ducuntur, quæ & firmissima sunt.

GENVS.

Quomodo argumentamur à Genere?

Affirmative cum signo universalì, & negative, etiam sine signo.

Dic

Dic exemplum affirmativum?

Omne animal est Ergo piscis est.

Deus est ubiq; Ergo hic adest. ↓

Dic regulam seu maximam.

*A superiori cum signo universalī, ad inferius
semper valet consequentia affirmative & negativē.*

Dic exemplum negativum?

Nulla dona Dei sunt vituperanda,

Ergo nullæ artes honestæ sunt vituperandæ.

Dic exemplum negativum.

sine signo.

Lapis non est animal,

Ergo lapis non est homo. ↓

Dic regulam seu maximam?

*A genere sine signo vniversali ad speciem tan-
tum negative ducuntur argumenta, quia cui admi-
tur genus, eidem adimitur & species.*

SPECIES.

Dic regulam de specie?

*A specie ad genus tantum affirmative ducun-
tur argumenta, vt :*

Homo est,

Igitur Animal est. ↓

Cur valet consequentia

*Quia posita specie, necesse est poni genus. Item,
Cui species tribuitur, eidē & genus tribui necesse est.*

DIFFERENTIA.

Dic regulam de differentia.

A differentia specifica ducuntur argumenta affirmativa & negativa.

Dic exemplum affirmativum?

Animal rationale est,

Igitur homo est. X.

Cur valet consequentia?

Quia cui tribuitur differentia specifica, eidem tribuitur species.

Dic exemplum negativum?

Est animal carens ratione,

Igitur homo non est.

Cur valet consequentia?

Quia cui adimitur differentia specifica, illi adimitur species.

PROPRIVM.

Dic Regulam de proprio?

A proprio utroq; modo argumenta ducuntur affirmativè & negativè.

Dic exemplum affirmativum.

Hic lapis trahit ferrum,

Est igitur Magnes.

Christus creat & exuscitat mortuos,

Ergo Filius Dei est omnipotens & natura

Deus †.

Cur valet consequentia?

Quia

Quia cui tribuitur proprium, huic etiam essentiam tribui necesse est.

Dic exemplum negatiuum?

Non loquitur,

Igitur homo non est. †.

Cur valet consequentia?

Quia cui adimitur proprium, eidem adimiturejus species.

ETYMOLOGIA, NOMEN

Rei & Periphrasis.

Quomodo argumentamur ab

Etymologia?

Affirmative & negative perinde ut à loco definitionis, ut?

Christus vocatur agnus,

Igitur est victima pro peccatis.

Non est studiosus sapientiae,

Igitur non est Philosophus. †.

Quot sunt regulæ huius loci?

Dux.

Quæ est prima?

Argumenta principalia à propriè dictis sumenda sunt ut:

Ioannes vocat Christum Filium Dei, per quem omnia condita sunt.

Ergo Ioannes affirmat Filium verè Deum esse omnipotentem & conditorem cum Patre.

Quæ est secunda?

Quando verba gignunt absurditatem intellectus sine figura, decurrendum est ad figuras, & querenda concinna interpretatio, ut, Tyrannus est lupus, id est, similis lupo. Spartam naclus es, hanc orna, id est, honestum locum seu vocationem. Si oculus te offendit, effodito, id est, abyce falsam persuasionem, quamvis dulcem, quæ abducit à Deo.

A CONIUGATIS

seu casu.

Qui sunt coniugata seu casus?

Coniugata sunt nominum derivationes, ut iusticia, iustus, quæ nunc concreta & abstracta appellamus,

Dic Regulam.

Cui tribuitur concretum in eodem rem esse necessesse est, quæ effertur voce abstracti, ut:

Aqua est calida,

Ergo in aqua est calor,

Baptista recepit milites,

Igitur approbavit militiam.

Cur valet consequentia?

Quia approbatione exempli in subiecto approbatur res in genere.

Quando non valet consequentia in coniugatis?

Cum

Cum in coniugatis est ambiguitas, ut :

David rapiens alienam conjugem fecit tyrannicè,

Ergo David est tyrannus.

(Nego consequentiam, quia facere tyrannicè significat actionem. Esse Tyrannum, significat habitum sceleratè faciendi.)

DE TOTO ET PARTIBUS.

Quomodo argumentamur à toto & partibus?

Affirmativè & negativè.

Dic exemplum affirmativum?

Totum iudicium est res approbata à Deo.

Ergo & partes concessæ sunt, accusare & respondere.

Quæ est regula consequentiæ?

Posito toto, necesse est poni omnes principales partes.

Dic exemplum negativum?

Huic ædificio deest tectum,

Non est igitur domus.

Quæ est regula consequentiæ?

Destructa una principali parte, totum destruitur.

DE LOCO A DIVISIONE.

Dic Regulam à loco divisionis?

In ar-

In argumentatione à divisione generis in species, seu totius in partes, fiat integra enumeratio specierum aut partium, ut :

Omnis stella aut est fixa aut Planeta,
Cometa non est fixa stella neq³ Planeta,
Non est igitur stella. X.

Cur valet consequentia?

Quia à sufficiente enumeratione specierum seu partium argumentamur affirmative & negative.

Quando non valet consequentia à divisione?

Cum non omnes species seu partes enumerantur, ut :

Ius divinum non strangulat fures, nec Romanum vetus.

Ergo non est iustum strangulare fures.

(Non valet, quia omittuntur novæ leges Imperatorum, & consuetudo.)

DE LOCO CAU-

SARUM.

Quæ est prima divisio causarum?

Causarum aliæ nominantur per se cause, aliæ per accidens.

Quid est causa per se?

Est qua posita in actu cum cæteris per se causis necesse est sequi effectum, & qua non posita in actu, etiamsi cæteræ ponantur, non potest sequi effectus.

Quæ

Quæ est causa per accidens?

Est, qua posita in actu, non est necesse sequi effectum, ut febris est causa per accidens temperantiæ.

Quot sunt causæ per se?

Quatuor: Efficiens, materia, forma, & causa finalis.

EFFICIENS.

Quid est efficiens?

Est, à quo primò fit motus, id est, quod revera, aut principaliter agit, vel aliud efficit, ut: Sartor est causa efficiens tunice, faber ædificij. †.

Quot sunt regulæ de causis efficientibus?

Tredecim.

Quæ est prima Regula?

Non positis causis sufficientibus, non sequitur effectus, ut non valet consequentia

Habet exercitum,

Ergo vincet.

Quæ est secunda?

Posito effectu necesse est causam esse, aut fuisse, ut: Ædificium est. Ergo est vel fuit architectus.

Quæ est tertia?

Causa ordine naturæ præcedit effectum, ut: Sol prior est ordine naturæ, quam sparsio radiorum.

Quæ est Quarta?

Positis causis naturalibus sufficientibus & non
impe-

impeditis, si sit admota materia, sequitur effectus necessitate Physica, ut:

*Stipulae coniectae sunt in ignem,
Ergo urentur.*

Quæ est quinta?

*Naturalis causa uno & eodem modo agit, etiam si in diversis subiectis videntur dissimiles effectus, ut:
Solis calor liquefacit ceram, durat lutum.*

Quæ est sexta?

Voluntaria causa potest cessare & agere dissimiliter, ut faber volens aut ædificat aut non ædificat, & cum vult facit molem quadratam aut rotundam.

Quæ est septima?

*Voluntatis divinæ, quæ est immutabiliter bona, omnes effectus boni sunt. valet igitur consequentia.
Deus condidit politias.*

Ergo politiae sunt res bonæ & Deo placentes,

Quæ est octava?

Voluntatis humanæ, quæ est mutabilis, effectus sunt dissimiles. Non igitur valet consequentia.

Voluntas Davidis fuit hæcenus iusta.

Ergo omnes eius actiones sunt iustæ.

Quæ est nona?

In causis essentialiter ordinatis impossibile est progredi in infinitum. Igitur necesse est pervenire ad unam primam causam, quæ habet potentiam infinitam, quæ est Deus.

Quæ est decima?

Causas accidentaliter ordinatas non necesse est simul poni, ut cum duo equi simul trahunt currum.

Quæ undecima?

Impossibile est causam efficientem totalem genere deteriorem esse effectui. Ideo necesse est primam causam rerum esse naturam intelligentem.

Quæ est duodecima?

Lex referenda est ad causas efficientes, quia est cogitatio principaliter movens agentem, ut:

Non est injuste faciendum parentum aut amicorum causa.

Recte igitur fecit Ionathas, quod texit Davidem contra dictum patris.

Quæ est tredecima?

A causis per accidens non valet consequentia, nam sæpissime fit, ut non sequatur effectus, ut:

Laboravit feбри,

Ergo factus est temperans.

Venit in iudicium,

Ergo odit adversarium.

M A T E R I A.

Quæ est Materia?

Est ex qua aliquid fit, ut, ex farina fit panis, ex elementis fiunt mixta corpora. †.

(Et tribuitur nomen materiæ ex qua, tantum substantiis, non accidentibus.)

Quot sunt regulæ de accidentibus?

Quatuor.

Quæ

Quæ est prima ?

Cui adimitur materia, adimuntur & partes
materiae & accidentia propria illi naturæ seu sub-
iecto, ut:

Stellæ non sunt conflatae ex elementis,

Ergo non aluntur vaporibus.

Quæ est secunda ?

Accidentia propria inentis, non sunt tribuenda
corpori, nec e contra, ut:

In statua non est mens,

Ergo nec est notitia vel cogitatio.

Quæ est tertia ?

Accidentia non possunt esse sine subiecto, quare
destruendo subiecto, accidentia etiam intereunt, ut:

Oculus est corruptus,

Ergo extincta est visio.

Quæ est quarta ?

Diverse materiae variant rerum dignitatem, ut :
Thorax aureus est preciosior ferreo.

FORMA.

Quid est forma ?

Est, quæ dat esse rei, id est, ipsa rei consumma-
tio seu quasi ex ædificatio, qua res est talis, ut figura
navis, aut domus ex ædificata est ipsa forma.

Quotuplices sunt Formæ ?

Duplices: Substantiales, ut Bos constans ex ma-
teria & forma Et accidentales, ut accidentia quæ per
se formæ sunt, ut virtus, iusticia. Dic

Dic Regulam de Forma ?

Posita forma substantiali res ipsa ponitur, Et ubi non est forma substantialis, ibi nec res est eius speciei, cuius est forma illa specifica, ut :

Stellæ non habent animas insitas,

Igitur non sunt animalia,

DE CAUSA FINALI.

Quid est causa finalis ?

Est cogitatio de fine seu usu, qua movetur & regitur agens in opere instituendo.

Quid est Finis ?

Est ipse usus rei, ut finis calcei est muniri pedem. †.

Quot sunt Regulæ de causa finali ?

Tres.

Quæ est prima ?

Omnes res tota natura conditæ sunt ad aliquos fines, usus aliquos.

(Ideo dixit Aristoteles, Natura nihil facit frustra. Item, Natura agit propter finem.)

Quæ secunda ?

Vnius rei possunt esse multi fines, sed subordinati, ut, Vinum nutrit & sanat : Homo conditus est ut agnoscat & celebret Deum. Item, ut juet communem societatem.

Quæ est tertia ?

Propter quod unumquodq; appetitur, illud magis appetitur, ut :

Avarus appetit navigationem propter pecuniam,

Ergo pecuniam magis appetit.

Dic communem regulam de omnibus causis?

Positis omnibus causis sufficientibus in actu, fit effectus.

DE EFFECTIBVS.

Dic regulam de effectibus.

Effectu posito, necesse est causas proprias esse vel affuisse, ut :

Homo est natura intelligens.

Ergo necesse est eius architectum esse intelligentem. †.

DE LOCO ANTECEDENTIIUM & consequentium.

Quid sunt Antecedentia?

Non sunt proprie causæ, sed aut præparationes rei, aut subiecta, aut signa, ut Messum antecedit satio, curationem morbus, Solis ortum aurora.

Quid sunt consequentia?

Sunt quæ comitantur rem, etsi non sunt proprie effectus, ut posterior dies sequitur priorem: Cruciatu animi sequitur conscientiam scelerum.

Quotuplicia sunt?

Duplicia, Alia necessariò seu semper antecedunt, alia plerunq; : sic & consequentia differunt.

Quæ est regula de antecedentibus ?

Valet argumentum ab antecedente ad consequens, seu necessarîo, seu probabiliter, ut:

Venit in aulam,

Ergo incidit in pericula.

Quæ est regula de consequentibus ?

Posito consequente, valet argumentum cuius ostendimus præcessisse illud antecedens, quod semper præcedere solet, ut:

Pervenit ad metam,

Ergo iter fecit per priora spacia.

Iustificati fide pacem habemus,

Præcedunt igitur pavores in iustificandis.

DE ABSVRDO.

Quotuplex est absurdum ?

Duplex

Quomodo ?

Aliud est absurdum in Philosophia, aliud in doctrina Ecclesiæ.

Quid est absurdum in Philosophia ?

Est, quod immediatè pugnat cum communi sensu, id est, principiis natura notis, aut universali experientia. ↓.

Quæ est regula de absurdis in Philosophia ?

Absurda reiicienda sunt, & hypotheses falsas esse necesse est, ex quibus absurda sequuntur, ut: Ex Epicuri dogmate de voluptate, sequitur absurdum

videlicet, concedi voluptates, Ergo dogma Epicuri est falsum.

*Quod est absurdum in doctrina
Ecclesie ?*

*Quod pugnat cum testimonijs divinis non male
dctoris. ¶.*

*Quod sunt regulæ de absurdis in
doctrina Ecclesie ?*

Dux.

Quæ est prima ?

*Vitanda est absurditas, id est, sententia pugnans
cum perspicuis præceptis moralibus, aut articulis fidei
vt Christus ait : Si oculus tuus offendet te, effodias e-
um, Ergo præcipit lacerationem corporis.*

*(Hic est absurditas, quia consequentia pug-
nat cum lege divina. Non occides. Igitur decur-
rendum est ad figuram, quærenda concin-
na interpretatio ; videlicet abiicias dulcia,
quæ abducunt à Deo.*

Quæ est secunda ?

*Generalia dicta vitandæ absurditatis causa re-
stringenda sunt, ut cum dicitur: Non vindicantes vos
ipsi, vindictæ prohibitio ad privatam restringenda
est.*

DE NECESSARIO.

Quid est necessarium ?

Est quod aliter se habere non potest. ¶.

Dic

Dic regulam de necessario?

Cognita necessitate in artibus & consilijs, sublata dubitatione, mens assentiatur & obtemperet necessarijs, vt:

Bis quatuor sunt:

Ergo octo esse necesse est.

Pater est.

Ergo necesse est, vt alat sobolem.

AB IMPOSSIBILI.

Quid est impossibile?

Est, quod repugnat ei, quod esse aut fieri potest.

Quæ est regula de impossibili?

Cognita impossibilitate in artibus aut consilijs, reiicienda sunt impossibilia, sublata omni dubitatione, vt:

Impossibile est Phaetonti regere Solis currum

Ergo tantæ rei conatus omittendus est.

CONNEXA SEV CIRCVM- stantiæ.

Quid sunt Connexa?

Sunt velut proprietates rerum. sine quibus res esse non possunt, vt: tempus, locus, sexus, auxilia, euentus, & similia, quæ & circumstantiæ appellantur.

Quis, quid, vbi, quibus, auxilijs, cur, quomodo, quando? ↓.

Quæ est Regula de tempore?

Posito corpore, aut alia quacunq; re, necesse est ei tempus attribui. Item remoto tempore universaliter, res ipsa remouetur, vt:

Pythagoras nondum natus fuit Numæ tempore.

Non igitur fuit auditor Pythagoræ Numæ.

Dic Regulam de loco?

Posito corpore aut alia quacunq; re finita, necesse est ei locum attribui. Item unum corpus seu una res finita non est simul in pluribus locis: & absentis membra nihil agant in eo loco vnde absunt, vt:

Cicero non est Romæ, cum Iulius interficitur,

Non igitur sua manu interfecit Iulium.

ADIACENTIA ET adiuncta.

Quid sunt adjacentia?

Sunt perpetua specierum accidentia, quorum conseruatio re ipsa est speciei proprietas.

Quæ sunt adjuncta?

Sunt, quæ semper comitantur rem naturæ vel ordinatione aliqua, vt vmbra comitatur corpus positum ad lumen. Rectè facta comitatur gloria: Atrocia delicta comitantur pœnæ. ↓.

Dic

Dic regulam adjacentibus & adiun-
ctis ?

Posita specie, simul ponuntur adjacentia & ad-
iuncta, & rursus destructa specie, destruuntur adia-
centia & adiuncta, ut :

Metalla gravia sunt,

Ergo multum in eis terræ est,

Episcopus est,

Ergo timeat Deum, recte intelligat doctrinam

Evangelij, & sedulo doceat, sit amans concor-
diæ & pacis in Ecclesia.

COMMUNITER ACCI-
dentia,

Quæ dicuntur communiter
accidentia ?

Quæ plerunq; accidunt, ut :

Hyems est, Ergo navigatio est difficilior.

Ebrius est, Ergo est calidus. †.

Quomodo differunt communiter ac-
cidentia ab adjacentibus ?

Adjacentia sunt perpetua, & gignunt firmio-
res probationes, sed communiter accidentia, etsi
plerunq; accidunt, tamen interdum impediuntur, ut:
Igni semper inest calor, sed ebrius plerunq; accidit, ut
fiat calidior.

LOCI RERVM EXTERIO-
res tredecim. Similia.

Quæ vocantur similia in doctrina locorum?

Non solum duæ qualitates similes, sed etiam officia, quorum est aliqua convenientia, vt iudex, arbiter, bonus princeps.

Dic Exemplum à simili?

In pictura summum decus est rectissimè imitari naturales figuras corporum,

Ergo & in eloquentia summum decus est, res verè cogitatas oratione propria exprimere.

Quando valet consequentia à similibus?

Cum fit collatio earum partium, quæ congruunt, vt cum collatio specierum refertur ad genus vel ad alias communes qualitates, non ad específicas differentias.

Quando non valet consequentia à similibus?

Cum collatio fit earum rerum, quæ dissimiles sunt.

P A R I A.

Quæ uocantur Paria?

Duo facta specierum vicinarum sub eodem genere, quorum eadem est ratio, nec multum antecellit alterum alteri, vt:

David in casu necessitatis usus est panibus Sacerdotum.

Ergo

Ergo & Maccabæus piè fecit, cum in causa necessitatis in Sabbato præliatus est.

Cur valet hæc consequentia?

Quia ceremoniæ præferenda est necessitas & lex moralis, juxta regulam: Lex inferior cedit superiori.

A MAIORE.

Quomodo argumentamur
à maiore?

Ad minus negative tantum, ut:

Rex non potest oppugnare arces,

Ergo multo minus aliquis inferior præses. †.

Dic Regulam consequentiæ?

Si id non inest, quod magis inesse videtur, nec illud inest, quod minus inesse videtur.

A MINORE.

Quomodo argumentamur
à minore?

Ad maius affirmative, ut:

Licet Sabbato bovem servare,

Ergo multo magis hominem. †.

Dic Regulam consequentiæ?

Si id inest, quod minus inesse videtur, multo magis id inest, quod magis inesse videtur.

DE PROPORTIONE.

Quid est proportio?

Est duarum quantitarum ejusdem generis collatio inter se, quæ certa appellatione exprimitur, ut: quaternarius ad binarium dicitur esse proportio dupla Græcè λόγος.

Quid est proportionalitas?

Est duarum proportionum similitudo, ut sicut se habent quatuor ad duo, sic se habent sex ad tria. Græcè ἀναλογία.

Dic exemplum à proportionem?

Sicut se habet gubernator ad navem, sic se habet Episcopus ad Ecclesiam,

Sed gubernator regit & gubernat navem,

Ergo & Episcopus regat & gubernet Ecclesiam.

Quotplex est analogia seu proportionalitas?

Duplex.

Quomodo?

Arithmetica & Geometrica.

Quid est analogia seu proportionalitas Arithmetica?

Est, cum tres aut plures termini ita dispositi sunt, ut serveretur æqualitas differentiarum, ut 1.2.3.4. &c. Hic sequens numerus superat præcedentem & superatur à sequente, tantum unitate, Hac utimur in contractibus, ut:

Sic ut se habent 1.2.3.4. æqualibus differentiis distantes, ita etiam æqualia dentur in contractibus commutatione precij & mercedis, absque respectu
seu

seu collatione personarum. Quare tantum dandum est regi in venditione, quantum subdito rustico.

Quid est analogia seu proportionalitas Geometrica?

Est, cum tres aut plures termini, ita dispositi sunt, ut servetur similitudo proportionum, neglecta numerorum differentia, ut 3. 6. 12. 24. &c. quæ ita inter se conferuntur.

Sicut se habent 3. ad 6. ita se habent 12. ad 24. Hac utimur in collatione personarum, graduum & rerum, permutata proportionem, hoc modo:

Sicut se habent 1000. ad 100. sic se habet Cancellarius ad Quæstorem.

Sed Quæstori dantur 100. aurei nummi,
Ergo Cancellario dentur aurei 1000.

LOCVS A PVGNAN-
tibus.

Quotuplicia sunt pugnantia?

Quadruplicia, Contraria, privativè opposita, relativè opposita, Contradictoria.

Quæ vocantur hic contraria?

Duæ qualitates inter se oppositæ, quarum una pellit alteram, aut quarum una posita in gradibus excellentibus, altera in eodem subiecto simul non ponitur, ut: calor frigus, humiditas siccitas, iusticia iniusticia, virtus vitium, læticia tristitia. &c.

Quo-

Quotuplicia sunt contraria?

Duplicia Immediata, vt siccitas, humiditas. Et mediata, vt albedo, nigredo. Sunt enim medij colores rufus, viridis, cœruleus, &c.

Quod sunt Regulæ de contrarijs?

Quatuor.

Quæ est prima?

Duæ qualitates graduum excellentium non sunt simul in eodem subiecto, vt aqua valde calefacta, non potest esse frigida.

Quæ est secunda?

Omnia pugnancia opponuntur juxta differentias, quibus dissident, non juxta genus, aut communia accidentia, vt valet consequentia:

Pater genuit,

Ergo filius non genuit,

Non valet,

Pater est robustus,

Ergo filius non est robustus.

Quæ est tertia?

In omni oppositione vitanda est ambiguitas, nam vera oppositio illa dicitur, quæ intelligitur de eodem tempore, eodem subiecto, & respectu eiusdem.

Igitur non valet:

Æthiops est albus dentibus, & niger facie,

Ergo est albus & niger,

Quæ est quarta?

Posita vna qualitate in gradibus excellentibus, remouetur contraria qualitas, vt: Paries

Paries est niger,

Ergo non est albus.

*Sed contrà, remoto uno contrario, non oportet
poni alterum, præsertim in contrarijs mediatis, ut
non valet consequentia.*

Vestis non est alba,

Ergo est nigra.

Potest enim esse medijs coloris, & cœrulea.

RELATIVE OPPOSITA.

Quid sunt Relativè opposita?

*Relativum & correlativum, ut pater filius, do-
minus servus, emptio, venditio. &c.*

*Quæ est Regula de relativè
oppositis?*

*Posito relativo, necesse est poni correlativum,
sed in alio subiecto, ut:*

Est filius,

Ergo habet patrem.

Et e contra, destructo altero, destruitur alterum, ut:

Non est dominus,

Ergo servum non habet.

PRIVATIVE OPPOSITA.

Quid sunt privativè opposita?

Sunt habitus & privatio.

Quid est Habitus?

Est res, quæ verè est aliquid positivè,

Quid

Quid est Privatio?

Est rei amissio & destructio, ut cæcitas, tenebræ, inscitia. †.

Quæ est Regula de privative op-
positis?

In gradibus excellentibus detracta habitu us-
sese est subjecto tribui privationem, & e contra, ut:
Furissus est,

Igitur non consentit.

Ætas pueri non iudicat,

Ergo non facit vorum.

CONTRADICTION.

Quid est contradictio?

Duæ propositiones categoricæ contradictoriæ,
id est, quarum altera est affirmativa, altera negati-
va, et:

Sol movetur, Sol non movetur. X.

Quæ est regula de contradi-
ctoriis?

Est hæc: Impossibile est duas contradictorias,
in quibus non est ambiguitas, simul veras aut falsas
esse, quare vna parte contradictionis recepta, necesse
est alteram rei juxta hoc principium. Quodlibet
est aut non est, ut: Si hæc est vera, Cælum movetur,
falsa est: Cælum non movetur.

FORMA PER CONTRA-
positionem.

Quæ est forma argumentandi à contrapositione

Est, cum ex universali affirmativa ducitur per
contrapositionem consequens negativum à genere ad
speciem, ut :

Omnis homo est animal,

Ergo quicquid non est animal, non est
homo. †.

Omnis qui ex Deo est, verba Dei audit,

Ergo omnis non audiens verba Dei, non
est ex Deo.

A CONTRARIO SENSU.

Quid est forma argumentandi à
contrario sensu ?

Est, cum subjecto & prædicato adduntur nega-
tiones in altera propositione, etiamsi non fiat con-
versio, ut :

Omnis agens pœnitentiam, & credens sibi remit-
ti peccata propter filium Dei, recipitur à
Deo.

Ergo omnis non agens pœnitentiam, nec credens
non recipitur, †.

Quando valet hæc forma ?

Cum prædicatum est definitio, aut proprium, aut
causis proprii effectus attexuntur, aut contrà.

A DISPARATIS.

Quæ dicuntur disparata ?

Duæ species diversæ, quæ in unam rem confundi non possunt, vt homo & asinus, albedo & scientia.

Quæ est regula de disparatis?

Posita vna specie, removentur omnes disparatæ,

vt :

Scientia est qualitas mentis,

Ergo non est magnitudo vel figura.

INVERSIO.

Quid est Inversio?

Est forma argumentandi, cum causam, quam adversarius pro se citat, maxime contrarium confirmare ostendimus, vt:

Vlyses sepelijt Aiacem,

Ergo occidit. †.

Id invertitur: imò si occidisset, non sepeliisset.

Ignoscendum est adversarijs veræ doctrinæ, quia non didicerunt doctrinam Ecclesiæ.

Invertitur sic: Ergo magis delinquent, quia utrumq; grave scelus est, non discere, & de rebus incognitis pronunciare.

A SIGNIS.

Quid est Signum?

Est quiddam incurrens in sensus, quod ratiocinantem commonefacit de alia re, quæ coniuncta est illi signo, vt Palior perpetuus est signum malæ concoctionis in iuvenili corpore. †.

Quotuplicia sunt signa?

Dupli-

Duplicia. Alia dicuntur necessaria, quæ sunt causæ vel effectus, res significatæ, vel perpetuò coniunctæ cum causis aut effectibus, ut: Lucescere est necessarium signum exortu Solis, Græcè τὸ μῦθος vocantur. Alia non necessaria, quæ communiter accidentia vocamus ut Pallor est signum non necessarium amoris, Græci εἰκότα appellant.

Dic regulam?

A signis necessarijs valet consequentia perpetuò, ut Lac habet, Ergo est prægnans, aut peperit. Sed a non necessarijs plerumq; valet, non perpetuò, ut:

*Boreæ spirant,
Ergo erit serenitas.*

LOCVS AB EXEMPLIS.

Quid sunt exempla?

Sunt facta similia, quæ in aliqua specie congruunt de quibus propter similitudinem idem iudicatur.

Quomodo valet consequentia in exemplo?

Cum ratio factorum est similis, ut:

*Theodosius rectè fecit claudens templa Idolorum,
Ergo pii principes, qui Idolorum cultus prohibent, rectè faciunt.*

Quando non valet consequentia?

Primo, cum ratio factorum est dissimilis, ut:

L

Petrus

Petrus occidit Ananiam,

Ergo Episcopis licet punire gladio delinquentes.

Neganda est consequentia, quia hæc sunt dissimilia facta, punire verbo, & punire gladio.

Secundo non valet consequentia, cum exempla citantur pugnancia cum legibus, ut:

Cambyfes occidit sororem,

Igitur idem licet alijs.

Neganda est consequentia, & ratio est, quia allegare inconueniens, non est solvere.

AVTORITAS.

Quid est autoritas?

Est testimonium probati artificis ↓.

Quot sunt Regulæ de autoritate?

Duæ præcipuæ.

Quæ est prior?

In Philosophoia valet tantum affirmativè argumentum ductum ab autoritate, ut:

Cicero dicit Poetam valere natura,

Ergo hoc verum est.

Quæ est altera?

In doctrina Ecclesiæ valent argumenta ducta ab autoritate & affirmativè & negativè, ut:

Paulus ait homines justificari fide,

Ergo hoc verum est.

Nusquam legitur dæmones esse salvandos,
Ergo dæmones non salvabuntur:

TESTIMONIA.

Quæ est regula de testimonijs?

Valet argumentum, cum testimonia firma sunt in
quolibet genere. †.

Quid cognatum est testimonijs?

Sententiæ, quarum aliæ vocantur γνῶμαι, aliæ
ῥηταί.

Quid sunt γνῶμαι?

Sunt in philosophia morali præcepta de mori-
bus, quæ sũnt velut communes regulæ vitæ, vt Ne
quid nimis. vel sunt dicta de eventibus ipsis, seu bo-
nis, seu malis, vt :

Conscia mens ut cuiq; sua est, ita concipit intra
Pectora pro meritis spemq; metumq; suis.

Quid sunt ῥηταί?

Sunt dicta quorumcunq; artificum aut homi-
num, quibus autorum nomina adduntur, vt Theseus
dixit, Non est turpe hominibus affici mutuis miseris.

DE COMPARATIONE.

Quot modis utimur dictis locis?

Duobus, aut in simplici quæstione, ut cum quæ-
ritur, quare ebrietas lædat cerebrum. Aut in
comparatione, vt cum Medicus quærit, vnde sint in-
somnia, utrum ex siccitate cerebri, seu calore ni-

inio seu ex cruditate in ventriculo non edente balitus somno utiles.

Quot sunt regulę de comparatione?

Tres.

Quę est prima?

Inventa seu animadversa demonstratione in speculabilibus, reijcienda est contraria imaginatio,

Quę est secunda?

In speculabilibus ambiguis, cum duo verisimilia proponuntur, queritur utrum sit verisimilius.

Quę est tertia?

In practicis quia sit comparatio de electione, bona sunt eligenda, mala fugienda.

Et in his gradibus sunt honestum, utile, suave. Hęc si non sunt coniuncta, honestum anteferendum: ut Confessio verę doctrinę retinenda est, etiamsi hęc vita corporalis amittenda sit.

DE NOMINIBVS DI-

stinctionum?

Quid est doctrina de distinctionibus?

Est quasi rerum numeratio, ostendens quę iungi, & quę divelli oporteat, ut: Aliud est Deus, aliud creatura, aliud substantia, aliud accidens.

Quotuplex est distinctio?

Duplex. Realis & Rationis.

Quę

Quæ est distinctio Realis

Est rerum diversitas non imaginatione tantum facta, nec à voluntate nostra instituta, sed quarum naturæ sunt aliæ, ut aqua & frigus.

Quot sunt regulæ de distinctione reali? Duæ.

Quæ est prior?

Realiter distinguuntur omnia quæ separari possunt, ut aqua à frigore, anima à noticia, virtus à vitio.

Quæ est altera?

Quæ subjectis distinguuntur, realiter distinguuntur, ut opinio & affectus.

Quæ est distinctio rationis?

Est, cum cogitatio aut voluntas facit discrimen in re una & eadem, ut idem aër est superior & inferior. Una eademq; substantia est intelligens & appetens.

Quomodo fiunt distinctiones rationis?

Cum nostra cogitatio aut voluntas unicæ actioni plures fines attribuit, aut unicæ rei quasi plures personas induit, ut eadem pugna Davidis est opus politicum & cultus Dei, quia voluntas refertur ad defensionem civium, & ad illustrandam gloriam Dei, Idem Roscius alias est Palamedes, aliàs Vlysses.

DE RATIONE DISSOLVENDI vitiosa argumenta.

1. Tabella de ratione solvendi vitiosa argumenta.

Ratio solven- di vitiosa ar- gumenta est triplex, fit enim vel	{	1. Reprehensione consequentiæ, cū vitium est in forma.
		2. inficiatione cum vitium seu fal- sitas est in materia.
		3. Data instantia, hoc est, exemplo opposito, cum propositio ratione satis perspicua refutari non po- test.

2. De vitijs argumentorum.

		1 Forma, & reijcitur totum argumentum reprehensione consequentiæ.			
Vitium argu- menti aliàs est in	{	2. Mate- ria, quæ vel est.	1. Falsa, & solvitur inficiati- one vel maioris vel minoris propositionis in syllogismo, vel antecedentis, vel conse- quentiæ in enthymemate, inductione & exemplo.		
			1. reb. solvitur		
			2. Am- bigua	2. ge- nere	distin- ctio- ne maio- ris vel mi- noris.
			orta vel ex	sermo- nis, &	
		(vel antecedentis)			

3. De fallaciis.

1. In dicti-
one cuius
species
sunt 6.	{	1. Equivo-	4. Divi
		catio	sio.
		2. Amphi-	5. Figura
		balia	dictionis
		3. Composi-	6. Accen-
		tio,	tus.

Fallaciæ
sunt aut	{	2. Extra	{	1. Fallacia accidentis.
		ditionem		2. A dicto secundum quid
		cujus spe-		ad dictum simpliciter.
		cies sunt		3. Secundum non causam
		7.		ut causam.
				4. Fallacia consequentis.
				5. Fallacia secundum plu-
	res interrogationes			
	6. Petitio principij.			
	7. Ignoratio Elenchi.			

Quotuplex est ratio dissolvendi
vitiosa argumenta ?

Duplex, Aut enim vitium est in forma tantum,
id est, in consequentia, aut est in materia seu rebus

Quomodo solvitur argumentum
cum vitiū est in consequētia?

Rejicitur totum argumentum reprehensione
conscientiæ.

Quomodo, cum vitium est in materia
seu rebus?

*Triplex est via Nam solvitur aut inficiatione aut
distinctione, aut solutione per instantiam.*

DE VITIIS FORMAE.
seu consequentiæ.

Quæ est regula de reprehensione
consequentiæ?

*Est hæc: Cum discrepat consequentia ab aliqua
regula supra tradita, totum argumentum reprehen-
sione consequentiæ reijciatur, & monstretur regula
à qua discrepat, vt:*

*In omnibus sanctis in hac vita manet peccatum,
Adulterium est peccatum,*

Ergo in sanctis manet adulterium.

*(Neganda est consequentia, & ratio est, quia
in secunda figura ex puris affirmativis ni-
hil sequitur.)*

DE VITIIS MATERIAE.

Quando vitium est in materia
seu rebus?

*Cum major aut minor propositio falsa est, aut
ambigua, & solvitur aut per inficationem, aut per
distinctionem, aut per instantiam.*

Quando solvitur per inficiationem?

*Cum propositio vel major vel minor falsa est. ↓.
(Hoc est, cum aut definitio non congruit, aut causæ,
aut*

aut effectus, quorum sit mentio, non congruunt, aut
cætera, de quibus in locis traditur) vt :

*Non decet fucus & accersitus ornatus inuti-
lis,*

*Ergo eloquentia non decet Philosophos,
Nego minorem, nam definitio est falsa : Elo-
quentia enim est facultas, res veras recte &
perspicue bono genere sermonis exponendi,
& in hac expositione elocutio non est fucus,
sed est nativa & non monstrosa forma ora-
tionis,*

Aliud.

*Omnis invocans Deum conditorem, verum Deum
invocat,*

Turcæ invocant Deum conditorem.

Ergo verum Deum invocant.

*Respondeo per inficiationem, & nego minorem
quia Turcæ non invocant Deum conditorem. Negant
enim hunc esse Deum conditorem, qui est Pater Do-
mini nostri IESV Christi, & cum Filio & Spiritu san-
cto res creavit, & se illustribus testimonijs patefecit
Ecclesiæ.*

DE DISTINCTIONE.

*Quando solvitur argumentum per
distinctionem?*

*Cum propositio major aut minor est ambigua,
quam distinguere oportet.*

L 5

Quod

Quotuplex est ambiguitas?
Duplex. Quomodo?

Alia oritur ex genere sermonū, †. & iudicatur ex Grammatica & Phrasi suæ linguæ. Alia oritur ex rebus, † & iudicatur ex ea arte, ad quam controversia pertinet.

Ex rebus, hoc est, aut ex genere aliquo, ubi specierum distinctio prætermiffa est, aut ex divisionibus non sufficientibus. Ideo posito genere videndum est, de qua specie proprie prædicatur.

Dic exemplum ambiguitatis, quæ
oritur ex genere sermonis.

Verba activa significant actionem,
Deus dicit: Ego indurabo cor Pharaonis,
Ergo Deus efficit impiam pertinaciam in Pharaone, et
& est causa peccati †.

Respondeo ad maiorem per distinctionem, Indurabo dictum est, pro sinam indurescere, cum me audire nolit. Quia in Hebræa lingua verba activa valde crebro permissionem significant, non actionem.

Dic exemplum ambiguitatis
ortæ ex rebus?

Nullus peccator auditur, Joh. 9.
Omnes homines sunt peccatores.
Ergo nulli homines exaudiuntur. †.

Respon-

Respondeo per distinctionem ad maiorem. Alij homines sunt peccatores agentes pœnitentiam, alij non agentes pœnitentiam, de quibus maior loquitur.

DE SOLVTIONE per instantiam.

Quando solvitur argumentum per instantiam?

Cum propositio aliqua non satis perspicua ratione refutari potest, breviter eam opposito exemplo regimus, vt:

Legati seu nuncij in itineribus non violentur,

Ergo nec iste nuncius violandus fuit. †

Respondeo ad antecedens per instantiam.

Athenienses interceperunt Legatos Lacedæmoniorum euntes ad regem Persicum, vt eum sibi adungerent contra civitatem Atticam.

DE FALLACIIS.

Quid est Fallacia?

Est deceptio in argumento, quæ specie aliqua veri insidiatur auditori,

Quæ est divisio fallaciarum?

Aliæ vocantur fallaciæ in dictione, aliæ extra dictionem,

Quæ

Quæ sunt fallaciæ in dictione?

Sunt, ubi ambiguitas, quæ parit errorem, magis est in sermone, quam in rebus, vt :

Ira Dei venit super filios incredulitatis,

*Ergo filij nati ex incredulis, non possunt conuer-
ti ad Deum.*

(Hic phrasi Hebraica vocat filios incredulitatis inobedientes & contumaces.)

Quæ sunt fallaciæ extra dictionem?

Sunt, ubi deceptio magis confusione rerum, aut mala connexionẽ oritur, quam ex Grammatica, vt :

Peccatum non gignit hominem,

Concupiscentia gignit hominem

Igitur concupiscentia non est peccatum, †.

(Maior est falsa, quia est rerum confusio, nam generatio quæ tribuenda erat naturæ, tribuitur morbo propter vicinitatem, quia hæret in natura.)

FALLACIAE INDICTIONE.

Quot sunt fallaciæ in dictione?

Sex.

Quæ?

1 Æquivocatio,

4 Divisio,

2 Amphibolia,

5 Figura dictionis

3 Compositio

6 Accentus.

DE ÆQVIVOCATIONE.

Quid est æquivocatio?

Est

*Est titulus deceptionum, in quibus deceptio fit
ambiguitate unius vocis :*

Brachium est corpus,

Deus habet brachium,

Ergo Deus est corporeus.

(Nego consequentiam, & ratio est, quia est
fallacia equivocationis. In maiore brachium
proprie dicitur de brachio, quale est huma-
num. In minore metaphorice significat poten-
tiam, seu robur, seu efficaciam.)

AMPHIBOLIA.

Quid sunt Amphibolia?

*Sunt, ubi syntaxis aut plura verba errorem pa-
riunt, ut Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Ci-
vitas Attica salua erit in muris ligneis, †.*

COMPOSITIO.

Quid est Compositio?

*Est titulus captionum, qui monet interdum am-
biguitatem oriri ex compositione eorum, quæ erant
disiungenda, ut :*

Quicquid est in mea domo, est in oppido,

Unicus fons est in domo mea,

Ergo unicus fons est in oppido. †.

*Nego consequentiam, quia ambiguitas est in
compositione particulae unicus, quæ non debet refer-
ri ad prædicatum in oppido.*

Aliud

Aliud.

Duo & tria sunt paria & imparia,

Quinq; sunt duo & tria,

Igitur quinq; sunt paria & imparia.

Quid est divisio?

Est titulus captionum, quæ ex divisione membrorum oriuntur, quæ coniungi oportet, ut:

Omnes sapientes Græciæ sunt septem,

Solon & Pericles sunt sapientes Græciæ

Ergo Solon & Pericles sunt septem.

Nego consequentiam, quia ambiguitas oritur ex divisione. In maiore particula (omnes) posita est collectivè, ideo non recte subsumitur.

Quomodo fit fallacia divisionis?

Aut cum membra malè distinguuntur, aut cum testimonia mutilata citantur.

FIGVRA DICTIONIS.

Quid est Figura dictionis?

Est titulus captionum, qui comprehendit ambiguitates seu errores, qui oriuntur ex depravatione casuum aut generum, aut ex syncategorematum, aut præpositivum, aut coniunctionum abusu, aut iis quæ posita sunt Τεχνικῶς, ut vulgo nominant, non significative, item quos ἀκυρολογίαι parant. †.

Dic exemplum ex mutatione casuum;

Casus est nequam;

Tu es Caseum,

Ergo tu es nequam,

Dic exemplum expositis

τεχνικῶς.

Mus rodit caseum,

Mus est syllaba,

Ergo syllaba rodit caseum.

Aliud.

Animal est generis neutri,

Vrsus & Vulpes sunt animalia.

Ergo vrsus & vulpes sunt generis neutri.

Dic exemplum ex

ἀπυρολογία.

Quicquid non amisisti, babes,

Cornua non amisisti,

Ergo cornua babes.

Aliud.

Deus inquit: Ego indurabo cor Pharaonis.

Ergo Deus est causa peccati.

Nego consequentiam, & ratio est, quia est apy-
rologia in verbo indurabo, & significat sinam indu-
rescere.

ACCENTVS.

Quid est accentus?

Est titulus captionum, in quibus ambiguitas ori-

tur

tur ex accentu, aut diphthongis, aut gestu pronunciationis, aut ex ijs, quæ $\mu\iota\mu\iota\lambda\kappa\omega\epsilon$ dicuntur, id est re-
citativè.

Dic exemplum de accentu?

In ara sacrificatur,

Stabula porcorum sunt hæræ,

Ergo in stabulis porcorum sacrificatur.

Dic exemplum de Diphthongis?

Equus est animal binniens,

Hic contendens omnia esse Imperatoris, habet
equum.

Ergo habet animal binniens.

Dic exemplum de gestu pro-
nunciationis?

Christus inquit ad Apostolos: Dormite iam &
requiescite.

Ergo rectè fecerunt.

Ironia est, quæ aliter effertur quam simplex nar-
ratio, & continet reprehensionem securitatis & ne-
gligentie. Sic sæpe affirmativa oratione significa-
mus negativam, aut e contra, quod gestu pronuntiati-
onis indicatur.

Dic exemplum ex dictis

$\mu\iota\mu\iota\lambda\kappa\omega\epsilon$.

Paulus inquit: Non attingas, non gustes, non
contrectes,

Ergo prohibet usus ciborum.

Nego

Nego consequentiam, quia est ambiguitas, nam Paulus hæc membra $\mu\iota\mu\eta\sigma\iota\varsigma$ recitat, tanquam exempla traditionum, quas reprehendit. Non est assertio docentis.

FALLACIA EXTRA dictionem.

Quot sunt modi fallaciarum extra
dictionem?

Septem.

Qui?

1. Fallacia accidentis.
2. A dicto secundum quid ad dictum simpliciter
3. Secundum non causam, ut causam.
4. Fallacia consequentis.
5. Fallacia secundum plures interrogationes.
6. Petitio principij
7. Ignoratio Elenchi.

De Fallacia accidentis.

Quid est fallacia accidentis?

Est titulus captionum, in quibus aliquid soli substantiæ conveniens, tribuitur ejus accidenti, aut cum accidentia non rectè conjunguntur, aut cum ab eventu per accidens, ratiocinamur aliquid adesse per se, seu propter illud tanquam veram causam, ut:

David est beatus,

M

David

David est adulter,

Ergo adulteri sunt beati. ↓.

(Nego consequentiam, quia est fallacia accidentis, nam non adulterium, sed pœnitentia Davidis causa fuit per se, cur salvatus est David.)

Dic exemplum, in quo accidentia male coniuncta sunt.

David est ruffus & est Musicus,

Ergo est ruffus Musicus.

(Nego consequentiam, quia est fallacia accidentis, quia male confunduntur accidentia animæ & corporis.)

A dicto secundum quid, ad dictum simpliciter.

Quid est fallacia à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter?

Est titulus captionum, cum aut à particulari ad universale argumentamur, aut cum totum complectimur, ubi de parte tantum dicitur, aut ubi signis in rem ipsam transformatur. ↓.

Monet igitur hic titulus, ne plus sit in conclusione quam in præmissis.

Dic exemplum à particulari ad universale?

Vinum est febricitanti malum,

Ergo est prorsus malum.

Dit

Dic Exemplum à parte ad totum?

Aethiops est albus dentibus,

Igitur Aethiops est albus.

Dic exemplum à signo ad signatum?

Hector est pictus,

Ergo est homo,

Hæc statua est signum Dei,

Ergo est numen aliquod.

(Nego consequentiam, quia signum non est à re significata.)

SECUNDVM NON CAUS-
sam vt causam.

Quid est fallacia secundum non
causam vt causam?

*Est titulus captionum, cum prætextu alicujus
causæ, quæ tamen non est causa, decipimur, vt:*

Ebrietas est mala,

Igitur vinum est malum.

(Nego consequentiam quia vinum non est causa
immoderati usus, sed mala voluntas potan-
tis.)

Aliud.

Multi Evangelici dissolutè vivunt,

Ergo doctrina est mala.

(Nego consequentiam quia vitia professorem
non à doctrina, sed ab alijs causis oriuntur.)

Aliud

Paulus jubet cavere, ne per Philosophiam decipiamur,

Ergo Philosophia est mala.

Nego consequentiam quia est fallacia secundum non causam ut causam, nam bonæ rei potest esse multiplex abusus.

FALLACIA CONSEQUENTIS.

Quid est fallacia consequentis?

Est titulus captionum, in quibus vitiosa est membrorum connexio, id est, quæ ab aliqua regula bonæ consequentiæ supra tradita discrepat, ut cum ex puris particularibus, aut ex puris negativis falsum ratiocinamur, aut alias regulas, supra traditas, violamus, ut :

Omnis stella lucet,

Cometa lucet,

Ergo Cometa est stella.

Nego consequentiam, quia in secunda figura ex puris affirmativis nihil sequitur,

Aliud.

Pallet,

Igitur studiosus est.

Nego consequentiam, quia ex signis non proprijs non ducitur firmum argumentum.

Aliud.

Cuiuslibet contradictionis altera pars est falsa:

Hæc

*Hæc propositio, cœlum movetur, est contradictionis
altera pars.*

Ergo hæc propositio, cœlum movetur, est falsa.

Responsio.

*Nego consequentiam quæ non valet a particulari
ad universale, vel, ut recentiores Dialectici loquun-
tur, a non distributo ad distributum, distributum vo-
cantes dictum universale, quod in inferiora distribui
ac spargi potest. Fit autem hic subsumptio sub hoc
membro particulari proposito, loco prædicati, non sub
iecti, altera pars, non sub universali, cuiuslibet contra-
dictionis: debebat autem ita fieri subsumptio-
Cuiuslibet contradictionis altera pars est falsa, Hæc
est contradictio, cœlum movetur.*

*Ergo in hac contradictione altera pars est falsa, vi-
delicet, cœlum non movetur. Hoc modo solvun-
tur similes cavillationes.*

SECUNDVM PLVRES

interrogationes?

*Quid est fallacia seuundum plures
interrogationes?*

*Est titulus captionum, cum in delectu materia-
rum aut ipsi erramus, aut astute falsa eligimus ad
decipiendos alios, ut cum adversarij clamitant do-
ctrina Evangelij laxari disciplinam, interim' dissi-
mulantes, quam necessaria sit vera DEI agnitio &
invocatio, †*

Monet hæc fallacia, vt cum verè docere alios volumus, quæramus propria negotiorum fundamenta, vt dicamus de re proposita, $\omega\gamma\omicron\varsigma\epsilon\pi\theta$, vt sæpè in Dialecticis præcipitur, nam sæpe decedit, vt vni propositioni quærantur diversa fundamenta quorum alia vera sunt, alia falsa, aut alia alijs rectiora & firmiora.

PETITIO PRINCIPII.

Quid est petitio principii?

Est, cum velle incerta ea quæ pariter incerta sunt, confirmare velle videmur, vel cum idem subinde repetitur iisdem verbis, aut paululum mutatis, quæ vocatur.

Dic exemplum prioris?

Non errant, qui à mortuis auxilia petunt, quia magna multitudo id fecit longo tempore.

Nego consequentiam, quia est petitio principij. nam hoc quæritur, an recte fecerit illa multitudo.

Dic exemplum posterioris?

Clodius fecit insidias Miloni,

Ergo est ei insidiatus.

IGNORATIO ELENCHI.

Quid est ignoratio Elenchi?

Est titulus captionum, in quibus aliquid deest argumento, quo minus convincat auditorem.

Est q

(Estq; hic titulus velut commune domicilium omnium cavillationum.)

Da exemplum huius fallacię?

Cælum tegit omnia,

Ergo se quoq; tegit:†.

(Nego consequentiam, quia universalis res stringenda est ut cælum tegit omnia, præterquam se.)

ALIVD,

Plato scribit domi, & non scribit foris,

Ergo Plato scribit & non scribit.

Nego consequentiam, quia in contradictione extrema intelliguntur respectu eiusdem.)

DE QVINQUE MODIS

primæ figuræ syllogismorum

indirectim conclu-

dentibus.

Qui dicuntur modi indirectim
concludentes?

Quorum conclusio non est tam concinna & naturalis, quam est modorum quatuor primæ figuræ Barbara, Celarent, Darij, Ferio, in quibus prædicatum maioris dicitur de subiecto minoris directim in conclusione. In modis autem indirectim concludentibus minor terminus prædicatur de majore in conclusione.

Quod sunt modi indirectim conclus-
dentes primæ figuræ syllo-
gismorum?

Quinq³,

Qui?

Baralypton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frijē so-
morum.

Quid est modus Baralypton?

Est in quo datis tribus terminis, ex vniversali-
bus præmissis affirmativis, particularis affirmativa in
directim concluditur seu inducitur, vt:

Ba Omne animal est substantia,

rali Omnis homo est animal,

ptou. Ergo quedam substantia est homo.

(Hic in conclusione minor terminus, homo, prædica-
tur indirectim de maiori, substantia, particulariter.

Ad quem modum directum hic
modus reducitur?

Ad Barbara:

Quomodo?

Conclusione illius per accidens conuersa, ita vide-
licet, vt ex prædicato fiat subiectum, & ex subie-
cto prædicatum manente eadem qualitate, sed muta-
to signo particulari, in vniversale, hoc modo:

Oxane animal est substantia,

Omnis homo est animal,

Ergo omnis homo est substantia.

Hæc conclusio versa est per accidens ex hac:

Quedam substantia est homo, quia homo ponitur lo-
co subiecti, & substantia loco prædicati, mutato
parti

particulari signo, quædam, in signum universale, omnis.

Quis est modus indirectus Celantes?

Est, in quo, datis tribus terminis, ex universali affirmativa maiore, & universali affirmativa minore, universalis negativa indirectim concluditur, hoc modo:

Ce Nullum animal est lapis.
lan Omnis homo est animal,
tes Ergo nullus lapis est homo

(Hic in conclusione, minor terminus, homo prædicatur de maiore lapis, negative universaliter.)

Ad quem modum directum
reducitur?

Ad Celarent, conclusione conversa simpliciter.
Hoc est, converso prædicato in subiectum, & subiecto in prædicatum, manentibus iisdem signis & qualitate, hoc modo:

Ce Nullum animal est lapis,
la Omnis homo est animal,
rent Ergo nullus homo est lapis.

(Hic maior terminus in conclusione prædicatur de minore homo, negative universaliter.)

Quis est modus tertius Dabitis?

Est, in quo datis tribus terminis, ex universali affirmativa maiore & particulari affirmativa mi-

nore, conclusio affirmativa particularis inducitur, hoc modo :

Da Omne animal est substantia,

bi Quidam homo est animal,

ti Ergo quædam substantia est homo.

(Hic minor terminus, homo prædicatur de majori substantia, affirmative, particulari-
ter.)

Ad quem modum directum
reducitur ?

Ad Darij, conclusione conversa simpliciter, id est
mutato prædicato in subiectum, & subiecto in prædi-
catum, manentibus iisdem signis & eadem qualitate
hoc modo :

Da Omne animal est substantia,

ri Quidam homo est animal,

i Ergo quidam homo est substantia.

Quis est modus quartus indirectus
Fapelino ?

Est, in quo datis tribus terminis, ex universalis
affirmativa maiore & universalis affirmativa mino-
re, conclusio particularis negativa inducitur, indire-
ctum, hoc modo :

Fap Omne animal est substantia,

se Nullus lapis est animal,

mo Ergo quædam substantia non est animal.

(Hic minor terminus, lapis prædicatur de
maiore substantia, indirectum, particula-
riter, negative.)

Ad

Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?

Ad quartum Ferio.

Quomodo?

*Maiore per accidens, & minore simpliciter con-
versa, & præmissis transpositis, manente eadem quan-
titate, & qualitate, hoc modo:*

Nullum animal est lapis,

Quædam substantia est animal,

Ergo quædam substantia non est lapis.

*Per accidens ita, ut ex prædicato fiat subiectum
& ex subiecto prædicatum, mutato signo universalis
in particulare.*

*Quis est modus quintus indirectus
Frisesiorum?*

*Est, in quo, datis tribus terminis, ex particulari
affirmativa maiore, & universalis negativa minore,
particularis negativa indirectim inducitur, hoc modo:*

Fris Quidam lapis est substantia,

es Nullum animal est lapis,

mo Ergo quædam substantia non est animal.

*Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?*

Ad Ferio.

Quomodo?

*Utraq; præmissa conversa simpliciter & tran-
sposita, hoc modo.*

Fe: Nul

Fe Nullus lapis est animal,
 r̄s Quædam substantia est lapis,
 o Ergo quædam substantia non est animal,

Transpositis præmissis, ita, vt maior præmissa ponatur loco minoris, & minor loco maioris, vt in dicto exemplo patet. Simpliciter, hoc est, posito prædicato loco subiecti, & subiecto loco prædicati, manentibus iisdem signis, Et transposita, vt ex minore fiat maior, & contra ex maiore fiat maior.

De Ratione Reducendi syllogismos
 modorum secundæ figure,
 ad primam figuram eui-
 dentis causæ.

Quid est reductio syllogismorum?

Est, qua Syllogismi secundæ & tertiæ figuræ, reducuntur ad Syllogismos primæ figuræ vel illustrandæ rei, vel confirmandæ causæ.

Quotuplex est reductio?

Duplex. Quomodo?

Ostensiva & per impossibile.

Quid est reductio ostensiva?

Est, qua modi secundæ & tertiæ figuræ, præter Baroco & Bocardo, reducuntur ad modos primæ figuræ rei illustrandæ causæ.

Quid est reductio per impossibile?

Est, qua sumitur contradictio conclusionis & ex ea fit minor aut maior propositio, & infertur
 contra.

contradictio minoris, rei confirmandæ gratia, fitq;
tantum in Baroco & Bocardo.

Dic versiculum de ratione reducendi
Syllogismos?

S vult simpliciter verti, P. verò per acci.

M vult transponi, C, per impossibile duci.

OBSERVATIO.

Modi secundæ & tertiæ figuræ reducuntur ad
eos modos primæ figuræ, qui ab eadē litera incipiunt
Qui modi secundæ figuræ, ad quos modos
primæ reducuntur?

Cesare	}	reducitur	}	Celarent
Camestres				Celarent
Festino	}	ad	}	Ferio
Baroco				Barbara

In secundâ figurâ subiectum maioris prædica-
tur de subiecto minoris, in conclusione. vt in sequen-
ti syllogismo lapis de homine.

Da syllogismum secundæ figuræ
in Cæsare.

Ces Nullus lapis est animal,
a Omnis homo est animal,
re Ergo nullus homo est lapis.

Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?

Ad Celarent, maiore conversa simpliciter, hoc
modo:

Ce. Nul-

Ce Nullum animal est lapis.

la Omnis homo est animal,

rent. Ergo nullus homo est lapis.

Dic syllogismum in Camestres?

Cam Omnis homo est animal,

es Nullus lapis est animal,

tres Ergo nullus lapis est homo.

Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?

Ad Celarent, minore conversa simpliciter, &
præmissis transpositis, hoc modo:

Ce Nullum animal est lapis,

la Omnis homo est animal,

rent Ergo nullus homo est lapis.

Da Syllogismum in Festino?

Fes Nullus lapis est animal,

ti Quidam homo est animal,

uo Ergo quidam homo non est lapis.

Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?

Ad Ferio, maiore conversa simpliciter, ut:

Fe Nullum animal est lapis

ri Quidam homo est animal,

o Ergo quidam homo non est lapis.

Dic syllogismum in Baroco:

Ba-

- Ba Omnis homo est animal,
 ro Quidam lapis non est animal,
 co Ergo quidam lapis non est homo.

Ad quem modum i. figure reducitur?

Ad Barbara Syllogismo ducente ad impossibile.

Quid est Syllogismus duci ad
 impossibile?

Est quoties contradictio ponitur conclusionis,
 & assumitur altera sumptarum propositionum nota,
 pariter & concessa, ex quibus deinde, nempe posita
 & assumpta, colligitur Syllogismus, alteram ab assumpta,
 concludens: quæ, quia manifeste falsa apprehenditur
 (quippe contradictoria vera per hypothesein extabat,
 unâ cum assumpta) per eam alterutra perimenda
 venit præmissarum, ut exempli gratia, sit factus
 Syllogismus in prima figura in Barbara:

- Bar Omne animal est substantia,
 ba Omnis homo est animal,
 ra Ergo omnis homo est substantia.

Huius syllogismi, si conclusio ipsa vel dubitetur
 vel negetur prorsus, tunc si contexo syllogismum ad
 impossibile ducentem:

Quidam homo non est substantia,

Omnis homo autem est animal,

Igitur quoddam animal est substantia.

Quia autem hæc conclusio falsa est, sequitur alteram
 præmissarum falsam quoque, esse (quia ex falso falso
 falso)

falsum sequitur) non minorem quidem, quoniam & ipsa in altero Syllogismo vera est ex hypothese concessa: Ergo maiorem necesse est esse falsam, quare eius contradiçtoria, quæ erat: Omnis homo est substantia, vera est: Et hæc nimirum conclusio prioris Syllogismi erat, quod erat, propositum, Ex hypothese, hoc est, ex subiectione speciei sub genere, quia species supponitur seu subijcitur generi, tanquam inferius superiori, & quod dicitur de genere, etiam de specie dici potest. Quia igitur animal est substantia. Ergo etiam homo est substantia, quia homo est species animalis.

De ratione reducendi Syllogismos tertiæ figuræ ad syllogismos primæ figuræ.

Da syllogismum in primo modo tertiæ figuræ Darapti-

Da Omnis homo est substantia,
rap Omnis homo est animal,
ti Ergo quoddam animal est substantia.

In tertia figura prædicatum maioris dicitur de prædicato minoris in conclusione, vt hic substantia de animali.

Ad quem modum primæ figuræ reducitur?

Ad Darij, minore per accidens conversa, ita, vt ex prædicato fiat subiectum, & ex subiecto prædicatum

catur, manente eadem qualitate, sed mutatis signis
hoc est quantitate.

Da Omnis homo est substantia,
ri Quoddam animal est homo,
i Ergo quoddam animal est substantia.
Fe Nullus homo est lapis,
lap Omnis homo est substantia,
ten Ergo quoddam substantia non est lapis.
Ad quem modum primæ figure
reducitur?

Ad Ferio, minore conuersa per accidens hoc modo:

Fe Nullus homo est lapis,
ri Quædam substantia est homo,
o Ergo quædam substantia non est lapis.
Dic Syllogismum in Disamis?

Dis Quidam homo est substantia,
am Omnis homo est animal,
Ergo quoddam animal est substantia.
Ad quem modum primæ figuræ
reducitur?

Ad Darij, maiore & conclusione conuersis simpliciter, & præmissis transpositis, hoc modo:

Da Omnis homo est animal,
ri Quoddam substantia est homo,
i Ergo quoddam substantia est animal.
Dic exemplum in Datifi,

N.

Da Om.

Da Omnis homo est substantia,
tis Quidam homo est animal,
i Ergo quoddam animal est substantia.
Ad quem modum reducitur?
Ad Darii, minore conversa simpliciter, hoc
modo:

Da Omnis homo est substantia,
ri Quoddam animal est homo,
i Ergo quoddam animal est substantia.
Dic Syllogismum in Bocardo?

Bo Quidam homo est lapis,
car Omnis homo est animal,
do Ergo quoddam animal non est lapis.
Ad quem modum reducitur?
Ad Barbara, Syllogismo ducente ad impossi-
bile, de quo supra dictum est.

Dic exemplum in Ferison.

Fe Nullus homo est lapis,
ris Quidam homo est animal,
on Ergo quoddam animal non est lapis.
Ad quem modum reducitur?
Ad Ferio, minore conversa simpliciter, hoc

modo:

Fe Nullus homo est lapis,
ri Quoddam animal est homo.
o Ergo quoddam animal non est lapis.

REGV.

REGVLÆ SPECIALES

de tribus figuris.

In prima figura, & tertia minor semper est affirmativa. In secunda figura maior est vniversalis. In secunda figura alterutra præmissarum est negatiua. In tertia figura conclusio semper est particularis.

Regula Nicepori.

Commune omnibus Syllogismi modis est, vt conclusio sequatur deteriorem propositionem. Est autem deterior particularis vniversali, & abdicatiua aiente, hoc est, negatio affirmatione.

DE RATIONE INVENIENDI
medii termini in Syllogismo. regulae & admonitiones.

In omni disputatione seu propositione confirmanda vel refutanda videndum est, quare prædicatum rectè ac verè dicatur de subiecto in conclusione syllogismi. Hæc causa vocatur in compositione syllogismorum, terminus medius, estq; fundamentum totius ratiocinationis. Cicero argumentum vocat, quod sit probabile inventum, ad faciendam fidem dubiæ propositioni, Græci vocant μέσος, Latini medium. Vocatur & causa, quare subiectum & prædicatum rectè cohæreant in conclusione, & assumitur hæc causa extrinsecus, sed ita tamen, vt coniunctionem aliquam habeat cum utroq; extremo, hoc est subiecto & prædicato conclusionis, Sicut in-

quit Quintilianus, Quicquid confirmandum est ex aliquo alto, quod aliqua ratione ipsi est cognatum & coniunctum fidem assequitur. Neq³ ulla res per se ipsa probari & confutari potest, sed per aliud extrinsecus assumptum & adhibitum. Estq³ hoc medium vel medius terminus argumentum & caussa quasi vinculum totius conuectionis syllogisticae, vtraq³ extrema, quæ ἀκρόα Aristoteles vocat, subiectum & prædicatum coniungens, vnde duæ propositiones, quæ præmissæ latinis εἰ & ἢ Græcis vocantur, fiunt, quia conuexio seu coniunctio subiecti & prædicati in Syllogismis affirmativis & disiunctio in negativis, per medium terminum, duabus huius regulis Geometricis demonstrari solet.

Prima, quæ duo uni tertio sunt æqualia, inter se sunt æqualia.

Secunda, quorum alterum tertio est inæquale, ipsa inter se sunt inæqualia.

ACCOMMODATIO HARVM

regularum ad connexionem

Syllogismorum,

Prioris.

Sicut iam duo ligna, quæ vni tertio sunt æqualia, inter se quoq³ sunt æqualia, ita quoq³ duo extrema, hoc est, prædicatum & subiectum, sunt æqualia, hoc est de se mutuo prædicari possunt, & coniungi in conclusione, quæ vni tertio sunt æqualia

lia, hoc est, quibus medius terminus tribuitur, seu convenit in præmissis.

Alterius.

Sicut duo ligna, quorum alterum vni tertio in æquale est, inter se quoque inæqualia sunt, item duo extrema, hoc est, prædicatum & subiectum, inter se inæqualia sunt, hoc est, de se mutuo dici non possunt, seu prædicari in conclusione, quorum alterum tertio alicui termino inæquale est, hoc est, ei non convenit.

EXEMPLVM PRIORIS REGVLÆ de syllogismis affirmativis.

Thema seu conclusio Syllogismi.

Magistratui est obediendum. Hic subiectum est, Magistratui, prædicatum, obediendum. Iam quæritur medius terminus, qui causam contineat, cur obediendum est, rectè dicatur de Magistratu videlicet ordinatio divina & addatur hic terminus seu hæc causa primùm prædicato, loco subiecti, estque maior syllogismi propositio, hæc modo:

Ordinationi divinæ est obediendum,

Postea addatur hic terminus seu hæc causa etiam subiecto thematis, videlicet magistratui loco prædicati, sitque minor syllogismi, hoc modo:

Magistratus est divina ordinatio, vnde iam sequitur rectè conclusio.

Ergo Magistratui est obediendum. In hoc syllogismo.

Da Ordinationi divinæ est obediendum,
ri Magistratus est ordinatio divina, Rom. 13.
i Ergo Magistratui est obediendum.

In qua couclusione, Magistratus, & obediendum, sunt duo quasi ligna de quibus dicitur, an sint per se æqualia, hoc est an obediendum, recte dicatur, de Magistratu.

EXEMPLVM POSTERIORIS
 regulæ negativum, Ioan 8.

Thema seu conclusio negatiua?

Iudæi non sunt ex Deo, Hic subiectum est, Iudæi prædicatum, non sunt ex Deo. Iam quærendus est medius terminus seu caussa, quæ cum altera parte thematis seu conclusione Syllogismi conveniat, cum altera repugnet, audire verbum Dei. Vnde sequitur, hæc duo membra, hoc est subiectum & prædicatum, non posse coniungi inithemate seu conclusione, sicut duo ligna, quæ vni tertio sunt æqualia, inter se quoq; sunt inæqualia, hoc est, coniungi aptè non possunt, fitq; hinc talis Syllogismus.

Qui verbum Dei audit, est ex Deo.

Hic medius terminus seu caussa audire verbum Dei apponetur ad prædicatum thematis, esse ex Deo.

Vos Iudæi non auditis. Hic medius terminus, audire verbum Dei, negatur seu tollitur à subiecto, Iudæi vnde sequitur negatiua conclusio.

Ergo vos Iudæi, non estis ex Deo. In hoc syllogismo.

Ea qui

Ba *Qui ex Deo sunt verbum Dei audiunt.*

ro *Vos Iudæi non auditis verbum Dei,*

co *Ergo ex Deo non estis.*

Sed Christus argumentatur à causa ad effectum, ostendens, cur Iudæi non audiant verbum Dei. quia non sunt ex Deo, hoc est, non sunt renati per Spiritum Sanctum, sed deserti à Deo propter blasphemiam in filium DEI, & contemptum eius doctrinæ, hoc modo:

Ba *Qui verbum Dei audit, est ex Deo.*

ro *Vos non estis ex Deo,*

co *Ergo verbum Dei non auditis.*

Ita enim inquit Ioan. 8. Qui ex DEO est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

DE EXPEDITA ET FACILI ratione contexendi syllogismos.

Themate proposito, quod Syllogismi est conclusio, quæratûr eius causa seu ratio, atq; ex ea fiat maior propositio, & postea in minore accommodetur hæc causa subiecto thematis, vel affirmative, vel negative vnde in legitima connexion terminorum infertur conclusio.

Thema-

Iudæi non audiunt verbum Dei.

Ratio seu causa.

Quia non sunt ex Deo.

N^o

Hinc

Hinc fit Syllogismus, causa posita loco maioris, eaq; accommodata subiecto thematis, in minore, hoc modo:

- Ba Qui audiunt verbum Dei, sunt ex Deo,
 ro Iudæi non sunt ex Deo,
 co Ergo Iudæi non audiunt verbum Dei.

Aliud Thema,

Fides iustificat.

Ratio.

Quia pacificat conscientiam. Hinc fit Syllogismus,

- Da Quicquid pacificat conscientiam, iustificat,
 ri Fides pacificat conscientiam,
 i Ergo fides iustificat:

Aliud Thema.

Mahometistæ non honorant patrem.

Ratio.

Quia non honorant Filium.

Syllogismus.

- Ba Honorans patrem, Honorat filium,
 ro Mahomethistæ non honorant filium,
 co Ergo non honorant Patrem.

Ita assuesciant se pueri in lectione autorum ex propositione eiusq; ratione seu causa contexere Syllogismos, facientes ex causa maiorem præmissam, & in minore accommodantes terminum medium, ad subiectum minoris, vt Roman. 3. Non est distinctio

Iudæi

*Iudei vel Græci. quantum ad iustificationem attinet,
coram Deo.*

Ratio seu causa.

*Omnes enim peccauerunt. & destituuntur glo-
ria Dei. Hinc talis Syllogismus contexatur.*

*Qui sunt peccatores, & destituentur glo-
ria Dei nullam habent prærogatiuam coram
DEO, quantum iustificationem attinet.*

*Iudei & gentes pariter sunt peccatores, ca-
rentes gloria Dei.*

*Erga nulla est eorum distinctio aut præroga-
tiua coram Deo, sed iustificantur gratis o-
mnes per illius gratiam, fide &c.*

Exotematum Dialectices selectorum finis.

N5

ELE:

ELEMEN- TORVM RHETORI-

ces Libri duo Philippi Melanchthonis,
in breves in errogationes contracti,
ediscendi causa

LIBER PRIMVS. DE INVENTIONE.

	[1. Definitio Rhetorices.
	[2. Genera caussarum quatuor.
Loci prin-	[3. Status.
cipales li-	[4. Partes orationis sex.
brī primi.	[5. Loci communes
	[6. Affectus.

Quid est Rhetorica?

RHETORICA est ars quæ docet viam ac ra-
tionem recte ac ornatè dicendi. quæ facultas
eloquentia vocatur.

Quod est officium seu finis
Rhetorices?

Indicare de longa oratione, qualis sit partium
series, quæ sunt ornamenta, item efficere, vt oratio
certas partes habeat, & res magnas non exponat bre-
uiter. sed addat verborum lumen.

Quod

Quod est discrimen Dialecticæ
& Rhetoricæ?

*Dialectica res nudas proponit. Rhetorica vero
addit elocutionem, quasi vestitum.*

Quot sunt officia Oratoris?

*Quinq; Inventio, Dispositio, Elocutio, Memoria,
Pronunciatio, ↓*

Quid est inventio?

*Est, vt Cicero finit, excogitatio rerum verarum
aut verefimilium, quæ causfam probabilem reddunt.*

Quid est dispositio?

Est, rerum inventarum in ordinem distributio.

Quid est elocutio?

*Est idoneorum verborum & sententiarum ad
inventionem accommodatio:*

Quid est memoria?

*Est firma animi, rerum ac verborum ad inven-
tionem perceptio.*

Quid est pronunciatio?

*Est ex verborum & rerum dignitate, vocis &
corporis moderatio.*

Circa quid versatur inuentio
& dispositio?

*Circa res inveniendas & disponendas certo or-
dine.*

Circa quid versatur elocutio?

Circa

*Circa verba. quibus res excogitatae & ordine
apud animum dispositae significanter exponuntur.
(Memoria parum admodum ab arte adiuuatur. A.
etio decens imitatione discenda est.)*

GENERA CAVSARVM.

Quot sunt genera causarum?

*Quatuor: Didascalicum sive didacticum, Iudiciale
Deliberativum, Demonstrativum.*

Quid est genus Didascalicum?

*Est Methodus illa docendi, quæ traditur in Dia-
lectica.*

Quid est genus Iudiciale?

Est quod controversias forenses tractat.

Quid est genus Delibera-
tivum?

Est, quod in suadendo & dissuadendo versatur.

Quid est genus Demonstrativum?

Est quo laus & vituperium continetur. †

Ad quid conducit nosse genus
causæ?

*Vt occurrant certi loci ad patefaciendam &
tractandam materiam utiles, & ut prospiciatur finis
orationis hoc est. præcipua intentio, & summa con-
sili, seu (vt vocant) scopus orationis.*

Ad

Ad quos fines omnis oratio
instituitur?

*Aut vt doceat aliquid aut At præter cognitionem,
aliquid fieri iubeat.*

Quæ orationes iubent ali-
quid fieri?

*Suasoriæ, vt si quis suadeat suscipiendum bellum
Turcicum.*

Quæ docent?

*Demonstratiuæ, vt si quis laudes Alexandri enar-
ret, & Didascalice, vt si quis doceat, quid sit Euan-
gelium, quid fides.*

*(Est igitur finis generis deliberatiui actio, demon-
stratiui & didascalici cognitio.)*

DE GENERE DI-
dascalico.

Quid est genus Didascalicon?

*Est Methodus docendi seu explicandi quæstio-
nes simplices & propositiones, quam Dialectica tradit
Vtimur eo in docendo, sciscitando, interrogando, re-
spondendo, differendo, exponendo siue interpretando,
omnis generis scripta.*

Quæ negocia seu causæ pertinent ad genus
Didascalicon?

*Quæstiones quæcunq; de quibus docendi sunt ho-
mines.*

Quotuplices sunt quæstiones
huius generis?

Dupli-

Duplices, Simples & coniunctæ.

Quid est quæstio simplex?

Est cum de vna voce quæritur, vt quid sit virtus, quid sit pœnitentia.

Quid est quæstio coniuncta?

Est integra propositio, quæ aut est confirmanda, aut confutanda, vt, oporteat ne Christianum abicere facultates.

Quot sunt loci, quibus quæstio simplex tractatur?

Sex præcipui,

Quid sit.

Quæ sint partes seu species.

Quæ causæ.

Qui effectus.

Quæ cognatæ,

Quæ pugnantiæ,

Quæ est horum locorum vtilitas?

Vt, cum docere aliqua de re homines volumus, admoneant nos, vbi quærenda sit materia, aut certè quid ex magno acervo eligendum sit, & quo ordine distribuendum.

Dic exemplum quæstionis simplicis?

Fides.

Quid significat vocabulum Fidei?

Inter

Inrerdum historiam de Christo. sed in Propbetis
& Apostolis significat fiduciam, qua assentimur pro-
missionibus Dei.

Quid est Fides?

Est assentiri promissioni Dei. in qua pollicetur
se nobis fore propitium propter Christum.

Quæ sunt partes Fidei?

Nullæ possunt recenseri, quia fides, est vnus qui-
dam motus mentis intruens promissiones. Complectitur
tamen noticiam in intellectu, & voluntatem, quæ
vult, & accipit oblatum beneficium.

Quæ sunt species fidei?

Fides versatur alias circa promissiones rerum
corporalium, alias circa promissiones gratiæ & re-
rum æternarum.

Quæ est causa efficiens fidei?

Spiritus sanctus, & voluntas hominis assentientis
seu non repugnans.

Quæ est causa instrumentalis?

Verbum promissionis per quod efficax est Spiritus
Sanctus. impellens mentem seu voluntatem ho-
minis.

Quod est subiectum fidei?

Mens hominis seu voluntas.

Quod est Obiectum?

Promissiones rerum corporalium & æternarum.

Quis

Quis est finis?

Vita æterna.

Qui sunt effectus fidei?

*Iustificatio seu imputatio iustitiæ, tranquillitas
& gaudium conscientie, dilectio, innuocatio & euen-
tus vita æterna.*

Quæ sunt cognata?

*Spes expectans futuram liberationem, & dile-
ctio.*

Quæ pugnancia?

*Simulatio fidei, desperatio, & temeritas seu
Præsumptio.*

DE CONIUNCTIS

quæstionibus.

Qui sunt loci thematis coniuncti?

Definitio, Causæ, Effectus, Partes, Pugnancia.

Da exemplum coniuncti
thematis?

*Discedere à facultatibus non est Christiana ius-
titia.*

Proba à definitione?

*Christiana iustitia est res æterna in spiritu, nos-
se ac timere Deum, credere in Deum.*

*Discedere à facultatibus non est res æterna, ne-
que ad spirituales vitam necessaria.*

*Igitur Christiana iustitia non est discedere à
facultatibus.*

Proba à causis

Euan-

Evangelium non abolet res politicas,

Tenere proprium est res necessaria in politia.

Igitur Evangelium non præcipit discedere à facultatibus.

(Nihil opus est per omnes locos vagari,
neq; enim qualibet causa omnes locos recipit.)

DE STATIBVS.

*Quid imprimis observandum est in
quolibet negotio seu contro-
versia ?*

Status.

Quid est status ?

*Est principalis questio seu propositio, quæ con-
tinet summam negotii, ad quem omnia argumenta re-
ferenda sunt, veluti ad principalem conclusionem.*

Quid præterea observandum est ?

*Principalis Syllogismus, qui in qualibet contro-
versia statum maxime munit.*

*Quomodo vocantur partes
huius Syllogismi ?*

*Conclusio vocatur status κεράλευον, ὑπόθεσις
ὑποκείμενον, Maior & minor vocantur αἰτίον &
quibus altera, de qua dimicatio est, & qua confirma-
ta, conclusio fit plana, dicitur κρινόμενον, probatio,
κρινόμενος appellatur, σῶμα, quia totum Syllo-
gismum connectit.*

Dic Syllogismum in quo maior
est κείνός πορ.

Evangelium non abolet Politias,

Tenere proprium est res politica,

Igitur Evangelium non verat tenere proprium.

Dic Syllogismum cuius minor
est κείνός πορ.

Vim vi repellere licet.

Milo vim vi repulit.

Igitur Milo iure occidit Clodium.

DE GENERE IUDICIALI.

Quid est genus Iudicialis?

Est, quo controversiæ & lites continentur, cuius species sunt, accusatio, defensio, expositulatio, expurgatio, exprobratio, graves querelæ: comminationes, invectivæ, deprecationes, & si quæ aliæ sunt similes.

Quot sunt status generis Iudicialis?

Tres. Coniecturalis, Iudicialis, & legitimus
Legalis.

DE STATV CONIE cturali?

Quid est status coniecturalis.

Est, cum de factō est controrersia, An Roscius
occiderit patrem.

Vnde

Vnde oritur?

Ex questione an sit.

Quid est status Iuridicialis?

Est, cum de jure queritur, ut Iure ne Cæsar interfectus sit.

Vnde oritur?

Ex questione quale sit factum, recte an secus.

Quid est legitimus status?

Est, cum queritur quid sit, ut: Quid sit iusticia Christiana, fides an opera?

Vnde oritur?

Ex questione quid sit.

DE PARTIBVS ORATIONIS Rhetoricæ.

Quot sunt partes orationis Rhetoricæ?

Sex, Exordium, Narratio, Propositio, Confirmatio, Confutatio, Peroratio.

DE EXORDIO.

Quid est Exordium?

Est initium orationis, quæ præparamus animos audientium, ad reliquam orationem.

Est duplex, rectum quod apertis rationibus constat: & obliquum, quod dicitur insinuatō, & fit occultè ac per dissimulationem.

Quot sunt partes Exordij?

Tres: Benevolentia, attentio, Docilitas,

Vnde captatur benevolentia?

A personis & rebus & quæ utriusq; coniuncta sunt.

Quomodo reddimus auditores
attentos?

Cum significamus nos de magnis & utilibus rebus dicturos esse.

Quomodo reddimus dociles?

Cum summam negocij breviter ostendimus.

(Ordinur interdum à tempore, à locis & alijs circumstantijs, Decet initijs etiam dubitatio, Admiratio & ὁμοθυμαδόν, votum & similes figuræ.)

Tabula de exordio.

Exordiū constat	{	1. Captatione	{	rebus.
		benevolentiae, à		
			{	Personis.
		2. Attentione,		Novis
		cū affirmamus	{	Necessarijs
		dicturos nos es-		Utilibus
		se de rebus.		Difficilibus
				Obscuris.
	{	3. Docilitate,	{	Breviter.
		cum affirmamus		
	{	dicturos nos	{	Dilucidè.

DE NARRATIONE ET
propositione.

Quid est Narratio?

Est facti expositio, quæ statim exordio subicitur.

Quid est facti propositio?

Est, quæ summam rei continet, & sequi narrationem debet.

Quid Rhetores hic divisionem seu partitionem vocant?

*Cum propositionem ita constituimus, ut simul moneamus, quæ delinquere velimus; aut enumeramus quam multæ partes nobis tractandæ sint.**(Interdum multæ propositiones ponuntur, sed ubi gradus per priores ad vnam quandam principalem faciendus est.)*

DE CONFIRMATIONE.

Quid est Confirmatio?

Est difficillima pars oratory operis, quæ persuadere judici debet, ut propositioni assentiatur.

Unde petitur confirmatio?

*Ab Argumentorum locis, qui admonent dicentē, unde sumendæ sint in quolibet genere causæ, seu potius, magno rerum cumulo proposito qui eligi debeat, quod ad propositum quadret.*DE LOCIS CONFIRMATIONIS
in statu conjecturali.

Quot sunt loci confirmationis in statu coniecturali?

Duo: *Voluntas & Facultas.*

Voluntas quot habet species?

Duas. *Impulsionem & ratiocinationem.*

Quid est impulsio?

Est, quæ affectus continet, ut Clodius oderat Milonem, Ergo cupiebat eum extinctum esse.

Quid est Ratiocinatio?

Est cum argumentum à spe commodi ducitur, ut Clodio proderat Milonis interitus,

Ergo verisimile est, Clodium fecisse insidias.

Quid continet facultas?

Signa & Circumstantias.

Quid sunt signa?

Sunt facta aut notæ alicuius causæ vel effectus factorum quæ communi sensu indicantur sine doctrina.

Quotuplicia sunt signa?

Duplicia. Antecedentia quæ quasi causa sunt facti. Et consequentia, quæ sunt quasi effectus rei, ut: fugit, expalluit, erubuit.

Quæ sunt circumstantiæ?

Tempus, locus, instrumenta, facultas, modus, apparatus, iuxta versiculam:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo quando.

DE CONFUTATIONE.

Quid est Confutatio?

Est dissolutio argumentorum, quæ obijciuntur.

Quot sunt modi dissoluendi objecta
argumenta?

Tres.

Quis est primus modus?

*Est reprehensio consequentiæ, cum peccatum in
forma argumenti ostenditur.*

quis est secundus?

Distinctio qua ambigua explicantur.

Quis est tertius?

*Insiciatio, qua negamus illa quæ obijciuntur, &
exponimus rationes, quæ reddunt verisimilem insicia-
tionem.*

*(postremis rationibus utimur, cum pecca-
catum seu virium est materia argumenti.)*

Quot loci adduntur defensori
peculiares?

*Duo. Inversio scilicet & absolutio, propter con-
trariam signorum interpretationem,*

Quid est Inversio?

*Est, cum docemus signum vel causam contra nos
allatam, pro nobis facere, ut Si occidissem, non sepeli-
issem. Satius enim fuisset, statim relicto cadavere fa-
gere Græcè αἵ τ' σφ' εἰποῦν appellant.*

Quid est Absolutio?

Est, cum interpretamur signum aut causam aliter, quam adversarius, ut: sepelî, sed misericordiamus, cum obiter præterirem.

DE PERORATIONE.

Quid est peroratio?

Est conclusio orationis, in qua principalis propositio repetitur.

(Tunc enim vocatur propositio, cum ante confirmationem collocatur Conclusio vocatur, cum post confirmationem ponitur.

Quibus rebus constat Peroratio?

Duabus, scilicet repetitione propositionis, & potissimum argumentorum & affectibus.

DE STATV IVRIDI- ciali.

Quid est status juridicialis?

Est, cum disputatur, utrum jure aliquid sit factum an secus, ut, jure ne C. Cæsar sit interfectus, jure ne sit fures suspendere.

(Fabius statum qualicatis, Græci *ἡμοιολογητικὸν* appellant.)

Quas partes habet hic status?

Easdem quas superior, Exordium, Narrationem, Propositionem, Confirmationem, Conjuratorem & perorationem.

Quot ex his nova præcepta requirunt ?

Confirmatio, & Confutatio.

Quot sunt loci confirmationis in statu

Iuridicali ?

Septem, Natura, Lex, Consuetudo, Æquum, Bonum Iudicatum, pactum.

Dic thema his locis confirmandum.

Constantinus Imperator recte fecit, quod bellum Licinio intulit, defendorum Christianorum causa, etiamsi cum Licinio fœdere, & assinitate coniunctus erat.

Proba à natura ?

Ius naturale est, suscipere defensionem contra injustam crudelitatem, præsertim si sit manifesta, seu ut vocant, notoria iniuria. Talem suscepit defensionem Constantinus, ergo recte fecit.

A lege scripta ?

Leges divine & humana præcipiunt regibus & omnibus Magistratibus, ut defendant innocentes, & maxime eos, qui propter Religionem affliguntur.

Ab exemplis ?

Honestum fuit Atheniensibus suscipere defensionem liberorum Herculis, adversus Eurysthea : quanto honestius est imperatori suscipere defensionem sacerdotum.

Quot loci adduntur defensori peculiare in hoc statu ?

Tres, Pugnatio, Translatio criminis, & deprecatio.

(Hi loci communi nomine confessionis continentur, quam vocant, cum res non excusat crimen, sed studet mitigare, & petit sibi veniam dari.)

Quid est Purgatio?

Est, qua aliqua parte levatur culpa, videlicet, cum negamus dolo esse factum, vt, Feci errore, Feci iracundia, non feci animo lædendi.

Quid est translatio criminis?

Est, qua culpam conferimus in alios, vt, Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia. Feci, sed iussus ab alio.

Quid est deprecatio?

Est, cum non defendimus factum, sed perimus misericordiam, quam commovent rei ætas, dignitas, vita modeste acta.

(Sumuntur & argumenta à persona iudicis.)

Quot habet partes in hoc statu peroratio?

Easdem quas habet in superiori statu, Repetitionem propositionis & argumentorum quorundam, et idoneos affectus.

DE STATIBVS

Legalibus.

Quot sunt status legales?

Sex. Definitio, Contrarie leges, Scriptum & Sen-

Sententia, Ambiguum, Ratiocinatio, Translatio.

STATUS DEFINITIVVS

Quid est Definitio ?

Est, cum aut de vocabuli significatione contenditur : aut quid res sit declarandum est.

Vnde ducuntur confirmationes & confutationes huius status?

Ex locis Dialecticis, Genere, Differentia, Causis, Effectibus, Partibus, & autoritate seu testimonijs.

Dic Exemplum ?

In Epistola ad Romanos dicitur, quæ res sit iustitia, & definit Paulus esse fiduciam misericordiæ propter Christum promissæ.

Quibus argumentis confirmat hanc definitionem ?

Primo ab autoritate.

Credidit Abraham, & imputatum est ei ad iustitiam, Ergo fide consequimur, & reputemur iusti. Item, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, Ergo cum omnes oporteat accipere remissionem peccatorum, qui fiunt beati, necesse est fateri, quod habeant peccata. Non ergo sunt iusti propria dignitate, sed fide in Christum, neque enim satisfaciunt legi.

Secundo à causa.

Promissionem gratiæ oporteat esse certam,

Promisso fieret incerta, penderet ex conditione legis.

Ergo

Ergo promissio non pendet ex conditione legis.

Sed gratis propter Christum fide contingit.

Tertio ab effectu.

Iusticia est Deo non irasci,

Lex facit ut Deo irascamur, quia semper accusat.

Ergo lex non justificat, sed fides.

(Exordia & perorationes in hoc statu sequuntur communia præcepta supra tradita.)

DE STATV CONTRARIARUM legum.

Quis est status contrariarum
Legum?

Est cum faciunt controversiam contraria leges
seu sententiæ, quas Græci vocant ἀντινομία.

(Quales sunt: Melius est nubere quam uri.

Et Canon. Non licet sacerdotibus uxores
ducere. Item, Non facies furtum. Et mandatum,
ut Hebræi spoliarent Aegyptios.

Vnde ducuntur confirmationes &
refutationes in hoc statu?

A causis efficientibus, lex enim habet autoritatem à causa efficiente.

Dic regulas de dissolvendis contrariis
legibus?

1. Lex inferior cedit superiori.

2. Lex specialis derogat generali.

3. Lex

3. Lex humana cedit divinæ.

4. Leges veteres corrigantur aut abrogantur novis.

Dic Exemplum?

Lex generalis & inferior; Non facies furtum, cedit speciali ac superiori, scilicet primo mandato, quod Deus novo mandato iussit spoliare Ægyptios, Abraham immolaturus filium, solutus est à lege homicidii, per novum mandatum Dei jubentis immolare Isaac. Iehu capiens arma adversus suum regem, solutus est legibus secundæ tabulæ per primam: Deus enim novo mandato iusserat Iehu arma capere.

Ducuntur etiam confirmationes & confutationes ex materia, hoc est, ex ipsis legibus si cum ratione consentiant, aut pugnent cum ratione, si circumstantiæ expendantur, quibus latæ sint, & an ad hos casus rectè detorqueantur. Ut consuetudo recipit in templis imagines, lex prohibet. Hæc controversia dirimitur quia nos non tenemur lege Moyfi.

DE STATV EX SCRIPTO & sententia.

Quid est status ex scripto &
sententia?

Est, cum alter verbus ipsis, quæ scripta sunt, alter sententia scriptoris nititur: cum videtur scriptoris voluntas à scriptis discedere, quod fit propter
scripti

scripti obscuritatem aut ambiguitatem. Græci statum ἤντις καὶ ἡγήσας διαβολεῖς appellant.

Vnde sumendi loci huius status ?

Ex Dialectica, Definitio, quæ patef. cit. obscura
Divisio, quæ discernit ambigua.

(Ad hos locos accedunt reliqui, ut loci causarum & effectuum, circumstantiarum, pugnantium. In Ecclesiasticis negotiis confirmationes ducuntur ex testimoniis scripturæ clarioribus, ex quibus quod efficitur bona consequentia, id quoque clarum esse iudicatur.)

Quando retinendum est, ἤντις seu scriptum in præceptis seu dog- matibus sacris ?

Cum absurditas tantum in iudicium rationis impingit.

Quando inquirenda est scripto- ris voluntas ?

Cum scriptum seu ἤντις aut est obscurum, aut absurdum, ingens in aliquem articulum fidei, seu manifestum Scripturæ locum, ut in hoc dicto Christi, Si oculus tuus dexter scandalizaverit te eruas eum, Oculus figuratè significat consilium malum, Manus socios malos.

DE AMBIGVO.

Quid est status ambigui ?

Est, cum verbum aliquod ambiguum, aut generale parit dissensionem, vt in Canone : Sacerdos ducens vxorem, suspendatur.

(Vbi intelligunt quidam vt ab arbore suspendatur, alii mirius interpretantur, suspēdi tantum esse feriari, ab officio ad tempus.)

Vnde iudicantur ambigua ?

Alia ex Grammatica seu pbrasi & figuris, vt non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum, hoc est nequaquam cognovit eam. Alia ex artibus, ex quibus sumuntur, vt non reddas malum pro malo, generalis sententia est, quæ ex Scriptura sacra iudicatur, prohiberi tantum vindictam privatam non publicam.

RATIOCINATIO.

Quid est status Ratiocinationis ?

Est, cum casus, qui non habent certam legem, referuntur ad similia, aut ad cognata, quibus videntur connecti posse, vt : non licet heredibus pecuniam ciuitati ad spectacula legatam, repetere. Igitur nec legatum ad pios vsus, repetere licet.

Vnde sumuntur Ratiocinationes ?

Ex

Ex locis dialecticis, cum ex caussa, ex toto, ex genere dicitur argumentum, aut ex locis communibus, qui plurimum in hoc statu valent.

Quid præstandum est in hoc statu?

Vt in Syllogismo sit bona consequentia, hoc est, membra consentiant, & aliud ex alio recte sequatur.

TRANSLATIO.

Quid est status translationis?

Est, cum non respondetur ad rem, sed opponitur exceptio aliqua, vt coram hoc iudice caussa agi non potest.

(Iurisconsulti exceptionem vocant.)

Tabula

Tabula generis judicialis ?

I. Coniecturalis, an sit, in quo confirmatio sumitur a	Voluntate,	impulsio affectus ira,
	cuius loci sunt	odium, avaritia, Ratio cinatio, quæ à spe commodorum ducitur:
	Facultate	loci, cusato-
	quæ cōstat cir	tempore ri et de
	cūstātis	viribus fensori
	Signis	signis, commu
		Antecedentibus, (nes
		Consequentibus.

Loci defensori proprii } Inversio,
 } Absolutio.

2. Iuridicalis, in quo confirmationis loci sunt	Natura,
	Lex.
	Consuetudo,
	Æquum,
	Bonum,
	Iudicatum,
	Pactum,

Loci defensori proprii criminis } Purgatio,
 } Translatio,
 } Depræcatio.

3. Legalis seu legitimus, cuius loci sunt sex.	Definitio, Ambiguum
	Contraria leges, ratiocinatio, Translatio,
	scriptum & sententia.

QVÆSTIONVM
DE GENERE DELI-
beratiuo seu suasio.

Quid est genus Deliberativum?

Est, quod versatur in suadendo ac dissuadendo, adhortando & debortando petendo & precando consolando & similibus negocijs, ubi finis est non cognitio, sed præter cognitionem actio aliqua.

quot sunt orationis partes in hoc genere?

Utuntur iisdem partibus, quibus in causis judicialibus. ↓.

(Pertinent ad suasorium genus & in sacris literis ad hortationes, consolationes, deprecationes. Adhortationes jubent aliquid agere. Consolationes jubent expectare auxilium à Deo. Deprecationes jubent aliquid nobis concedi. Exordia sunt, ut in alijs causis. Utuntur narratione tantum, cum res poscit. Narrationem sequitur propositio, qua interdum sola utuntur, cum deest narratio. Neque enim omitti propositio vlla in causis potest.)

Qui sunt loci confirmationis in hoc genere?

	Honestum		Inhonestum
In suadendo	utile	In dissuadendo	Inutile
	Facile		Difficile.

In quibus comprehenditur, etiam necessarium & possibile. Honestum est, quod propter se expetitur. Vtile, quod

le, quod expetitur vsus gratia. Facile pertinet ad materiam.

Vnde sumitur honestas?

Ex legibus diuinis & humanis, & ex virtutum definitionibus, quæ ad causam efficientem pertinent, & hominum voluntates ad agendum movent.

Vnde sumitur vtilitas & facultas?

Vtilitas sæpe cernitur, ab indoctis, quæ cum manifesta est exaggeranda erit oratione: facultas posita est in comparatione virium, temporum & locorum.

Quot sunt partes perorationis in hoc genere?

Duæ, sicut in alijs generibus, videlicet, repetitio propositionis & quorundam argumentorum, & affectus, 4. qui cum in tota Oratione variè spargendi sunt, tum in peroratione eligi debent, qui sunt acerrimi, nec procul petiti.

Tabula generis Deliberativi.

Par- tes sūt,	Exordium,	sua- dendo	{	Honesto
	Narratio,			Vtili
	quæ raro est.	ab		Facili.
	Propositio,	Dissua- dendo	{	Inhonesto
	Confirmatio			Inutili
	quæ sumitur in	ab		Difficili.

Magnam vim habent in hoc genere exempla, & in suadendo & dissuadendo.

DE GENERE DEMONSTRATIVO.

Quid est genus demonstrativum?

Est, quod laudationem & vituperium continet?

Quotuplex est genus demonstrativum?

Triplex; aut enim personæ laudantur, vt Cæsar: Aut facta, vt factum Cæsaris, quod Marcellum restituit: Aut res, vt fortitudo, Philosophia, medicina, pax, eloquentia.

DE LAVDE PERSONARUM.

Quibus partibus orationis utimur in laudibus Personarum?

Exordio, Narratione, Peroratione,

Quæ

Quid est ratio exordij ?

Eadem quæ in superioribus generibus caussarum, nisi quod exordia in hoc genere liberiora sunt.

(Vt in Epithalamiis & Epicedijs apparet, quæ interdum à pompa publica, interdum ab effectu aliquo, à querela, vel gratulatione inchoantur.)

Quid est narratio in hoc genere.

Est perpetua quædam histeria totius vitæ commemoratio, in qua seriem rerum dicendo sequimur, & præcipua decora sunt amplificanda, & ad admirationem proponenda.

Quot sunt loci, quibus in laude personarum utimur ?

Patria, Sexus, Natales, Ingenium, Educatio, Disciplina. Doctrina, Res gestæ, Præmium rerum gestarum, vitæ exitus, Opinio post mortem, &c.

(Utumur interdum confirmatione & confutatione cum incidunt loci, qui habent aliquam disputationem.)

DE LAUDE FACTORVM

ET RERVM.

Quibus partibus orationis utimur in factorum ac rerum laudibus ?

Exordio, Narratione, Propositione, Confirmatione, Conclusionem. &c.

(Nam in hoc genere omnes partes existere possunt.

Vnde sumuntur loci, quibus factum aut rem laudamus?

Ex genere Deliberativo, Honestum, Utile, Facile, Difficile.

Vnde sumitur honestas in laudandis rebus?

Ex causis efficientibus, videlicet ab inventoribus ut, Philosophia digna est cognitione, quia est donum Dei.

Vnde utilitas?

Ex finibus, ut Philosophia ostendit præsidia vitæ, disciplinam de moribus civilibus, leges, medicina, mnumeros, mensuras, quæ res omnes in hac tota vita maximè necessaria sunt. †.

(Interdum facultas, interdum difficultas laudanda est, idq; ad consilium Oratoris pertinet, considerare quid deceat. Conclusio constat repetitione & affectibus.)

Tabula generis demonstrativi ?

Demon- strativum genus est triplex, lau- damus enim vel vitupe- ramus, aut	Personas a	{ Patria	Rebus gestis
		{ Sexu	Præmio rerū
		{ Natalibus	gestarum
		{ Ingenio	
		{ Educatio- ne	Vitæ exitu Opinione
	Facta ab	{ Disciplina	post mor-
		{ Doctrina	tem
		{ Honesto	Difficili
		{ Utili	Possibili
		{ Facili	Impossibili.
	Res a	{ Circumstantijs.	quis quid
		{ ubi, quibus auxilijs, cur,	
		{ quomodo, quando.	
		{ Causis efficientibus au-	
		{ toribus scilicet.	
		{ Honesto	
		{ Utili	
		{ Facili	
		{ Difficili.	

DE LOCIS COMMVNIBVS.

Quid sunt loci communes?

Non tantum sunt virtutes & vitia, sed in omni doctrinæ genere præcipua capita, quæ fontes & summam artis continent,

Quomodo rectè cognoscuntur loci communes?

Cum artes illæ, in quibus versatur, perfectè fuerint cognitæ.

Quis est usus locorum communium?

Ve ijs causâ proposita & probetur & amplifietur †.

(Etenim fere in omni probatione, maior nascitur ex aliquo loco communi.)

Quot modis usurpantur loci communes?

Duobus. Aut enim totam causâ continent, in quibus Thesis versatur: aut incidunt obiter, cum variè ad eos alluditur, vt Cicero pro Milone, cum dicit: Clodium Deo propter violatas Religiones pœnas dedisse, alludit ad locum communem, & breviter probat, Deum esse, & hunc mundum à Deo gubernari.

Quomodo vocant Rhetores, cum in causâ ad aliquem locum communem alluditur?

Transferre Thesis ad Hypothesin.

Quid

Quid est Thesis?

Est quæstio generalis quæ nullis circumstantiis conscripta est, ut: Liceatne Christiano bellum gerere: Sitne ducenda uxor.

Quid est Hypothesis?

Est negotium, de quo controversia est circumscriptum circumstantiis, ut: Sitne bellum movendum adversus Turcam, Sitne Catoni jam seni vxor ducenda.

D E A F F E C T I B V S.

Quid est affectus?

Est circumstantiæ emphasîs, misericordiam aut iram movens, aut aliud huiusmodi. †

Oriuntur affectus ex locis expetendorum, aut fugiendorum, videlicet honesto, turpi, utili, inutili. Nam honesta & utilia merentur amorem. Turpia, abhorrentia a natura, iniusta, damnoſa oderunt homines. Misericordiam movet calamitas, seu fortuna indigna ætate, genere, virtute.)

Quotuplices sunt affectus?

Duplices. Nam alij sunt effectus leniores, qui vocantur ῥῆν, qui blandis verbis efferuntur, qui significationem humanitatis atq; officij præbent. †

Quale est & hoc apud Ovidium:

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Alij, sunt affectus vehementiores, qui dicuntur πᾶθῆ.

In his vtendum est atrocibus & Tragicis
verbis vt in hoc Virgilij.)

*Altaria ad ipsa trementem
Traxit. & in multo lapsantem sanguine nati.*

Quid in primis movet affectus?

Hypotyposes cum signa & gestus commemoran-
tur, cumq; alicujus rei imago in oculos occurrit, quæ
vix oculis atq; animo affert, vt apud Vergilium de
Mezentio.

DE DISPOSITIONE.

Quid est Dispositio?

Est apta partium orationis & argumentorum
collocatio.

Quotuplex est?

Duplex: Generalis & Specialis.

Quid est dispositio, generalis?

Est partium orationis ordo, vt primo dicatur
Exordium, deinde Narratio, hanc sequatur Proposi-
tio, de qua est dimicatio, deinde Confirmatio, postea
Confutatio. Extremus locus tribuatur perorationi.

Quid est dispositio Exordij?

In Exordijs raro Syllogismi, sed plerumq; con-
stant Enthymematis. †.

(Quare initio ponitur aliqua sententia tanquã
exordij propositio, cui postea subiicitur ratio.
Deinde interdum sequitur aut alia propositio,
aut amplificatio, aut aduersativa.)

Quæ

Quæ est dispositio Narrationis ?

*In disponenda narratione, rerum seriem plerumq;
sequimur, perinde atq; fit in historijs.*

Quæ est dispositio confirmationis
& confutationis ?

*Hæ partim Syllogismis, partim Enthymematis
constant. Et plerumq; à minore incipitur argumen-
tatio raro à maiore, vt in oratione pro Cælio:*

Cælius est studiosus,

Nullus autem studiosus est luxui deditus,

Ergò in Cælio nulla reperitur luxuria.

Ad quid prodest observare hunc or-
dinem indicendo ?

*Ad melius intelligendas & jucundas eruditorum
orationes, & ad inveniendum quid ipsi, & è quo loco
aptè dicamus.*

Quid est dispositio specialis ?

*Est, quæ singula argumenta suo disponit loco,
quod vt recte fiat, magnæ est industriæ & vsus.*

LIBER

LIBER II.

DE LOCVTIONE.

Loci prin- cipa- les.	1. Figu- ra	Tropus		{	Dictionis Constructio- nis.			
		Schema.						
	2. Ordo figura- rum tri- plex.	1. Pertinens ad sitū ver- borum	{	Gram- mati- cæ				
		{ Rhetoricæ, ad emphā- sin & lucem vocabuli.						
		2. Sententiam seu mentem ora- tionis cui motum seu gestum addit.						
		{ 3. Amplificationem orationis.						
		3. Imitatio,						
		4. Tria genera causarum.						

Quid est Elocutio?

EST, quæ dilucida & perspicua oratione res ex-
ponit & illustrat.

In quot rebus eloquendi ratio
consistit?

Tribus.

Primo

Primò in sermone Grammatico.

Secundò in Figuris.

Tertio in amplificationibus.

(Craſſus apud Ciceronem lib. 3. requirit in oratione quatuor partes, vt Latine, vt dilucide, vt ornate, vt apte dicatur.

Quid eſt ſermo Grammaticus?

Eſt, qui conſtat verbis uſitatis, proprijs & ſignificantibus, quæ iuxta Grammaticæ præcepta certa ratione coniungi & conſtrui debent ad imitationem eorum, qui eleganter & verè Latine & non moleſtè locuti ſunt, quales ſunt Terentius, Cicero, Cæſar, Livius, & quidam alij,

DE FIGVRIS.

Quid eſt Figura?

Eſt, quemadmodum Quintilianus deſinit, artè aliqua novata dicendi forma.

Quotuplex eſt figura?

Duplex. Tropus & Schema.

DE TROPO.

quid eſt Tropus?

Eſt, cum vox à propria ſignificatione ad rem ſimilem aut vicinam vertitur, vt Demotheſes inquit: Philippum magnitudine rerum geſtarum ebrium eſſe.

(Hic apparet non retineri propriam ſignificationem ebrietatis.)

Quotuplex eſt tropus?

Duplex

Duplex. Dictionis & Orationis.

Qui sunt Tropi dictionis ?

Metaphora,	Antonomasia,
Metalepsis,	Onomatopœia,
Synechdoche,	Catachresis.
Metonymia,	Periphrasis.

Iure recensentur inter Tropos, Hyperbole & contraria extenuatio, sed de his infra de amplificationibus dicitur.

Quid est Metaphora ?

Est, cum vox genuina & a propria significatione ad non propriam transfertur, ut ferreum pectus pro eo, quod flecti aut terreri non potest. Allatrare, pro convitiari. Teneo aut video, pro intelligo.

(Latine Translatio, Cicero brevem similitudinem vocat.)

Quid est Metalepsis ?

Est, cum non transfertur nomen à simili, ut, in Metaphora, sed sumitur à causa aut effectu, ut Pallida mors quia fecit pallere corpora. Vinum calidum, quia calefacit corpora. Latine transsumptio.

Quid est Synechdoche ?

Est, cum ex vno plura intelliguntur, aut e contra, Pannus pro Pœni, Tectum pro domo.

Quot modis fit ?

Sex :

Primo, cum totum parte comprehendimus, ut : cum animam dicimus, pro animante seu homine.

Secundo

Secundo, cum pro parte totum dicimus, ut exercitus caesus, pro plurimi interfecti sunt.

Tertio, cum continens pro contento sumitur, ut Epotos cados, pro vino epoto, apud Ciceronem.

Quarto, cum materia ponitur pro forma, seu re confecta, ut ferrum pro gladio.

Quinto, cum species ponitur, pro genere, ut Pontus pro quolibet mari.

Sexto, cum ex praecedentibus intelliguntur sequentia, ut vixerunt, pro mortui sunt, concutere muros, pro oppugnare.

Quid est Metonymia?

Est, cum vicinum nomen pro vicino ponitur, ut signum pro signato, sceptrum pro regno, fasces pro imperio, claves pro officio vel potestate, toga pro pace, agnus pro victima. Item cum inventorum seu auctorum nomina sumuntur pro rebus, ut Bacchus pro vino, Ceres pro frugibus, Mars pro bello, Moyses pro lege, Christus pro Evangelio.

(Latine Transnominatio)

Quid est Antinomasia?

Est, cum definitionem aut Etymologiam aut descriptionem pro aliquo nomine ponimus, ut pro Homero Poëtam: pro Aristotele Philosophum, pro Christo Salvatorem, pro irabilem effervescentem.

(Latine nominis permutatio.)

Quid est Cathachresis?

Est nominis abusus, ut cum parricidam dicimus.

pro

Pro eo qui propinquum occidit. Item, cum pro virtutibus vicina vitia aut contra dicimus, vt pro crudelitate severitatem: parsimoniam pro avaritia.

(Latine abusio.)

Quid est Onomatopœia?

Est nova fictio nominis, vt Bombarda Taratantara, pro cantu tubæ,

Quid est Periphrasis?

Est circuitio nominis, vt studiosus sapientiæ, pro Philosopho: ars benè dicendi, pro Rhetorica: qui cubito se emungit, pro salamento.

Qui sunt Tropi orationis?

Allegoria & eius species.

Quid est Allegoria?

Est perpetua metaphora, non in uno verbo, sed in sententia, cum aliqua res significatur similitudine quadam, vt jugulum petere, pro eo quod est causæ caput aggredi.

Quot sunt species Allegoriæ?

Ænigma, Paræmia, Pronia, Sarcasmus.

Quid est Aenigma?

Est obscura quædam Allegoria, vt Hesiodus: *ὡλέεν ὕμιν πᾶν τὸς*.

Quid est Paræmia?

Est celebre dictum aliqua nouitate insigne, vt catulæ dominas imitantur, hoc est familia abit in mores dominæ

Quid est Ironia?

Est dissimilitudo quædam, cum id, quod reipsa detrahi-

destrahimus, prolixè concedimus in speciem, ut Cicero: Verres homo sanctus & diligens. Terentius: Ebdum bone vir quid agis?

Quid est Sarcasmus?

Est, cum hostis calamitatem exprobat hosti, ut:

En agros, & quam bello Troina petisti,

Hesperiam metire iacens.

(Talia sunt: Ave Rex Iudæorum, Si filius Dei es, descende de cruce. Jicina est Ironie: μίμνος i.e. cum alterius gestum representamus. aut recitamus verba. Talia sunt apud Faulum in Coloss. Ne attingite, ne gustate, ne contre étate,

DE SCHEMATIBVS.

Quid est Schema?

Est. quasi gestus orationis, in quo non necesse est vocis significationem mutari, ut cum dicit Poëta:

Tuta frequensq; via est, per amici fallere nomen,

Tuta frequensq; licet sit via, crimen habet.

(Hic ubiq; retinetur propria verborum significatio, & cum res sine repetitione dici potuisset, tamen plus gratiæ habet oratio propter repetitionem.)

FIGVRARVM ORDINES.

Quot sunt ordines figurarum?

Tres.

Quis est primus ordo?

Est earum, quæ ad Grammaticos pertinent &

Q

agunt

agunt de *fruverborum*, aut de *emphasi ac luce voca-*
buli.

(*Et huc pertinent etiam Tropi.*)

Quis est secundus ordo?

Est earum, quæ proprie non ad verba, sed ad
mentem seu sententiam pertinent, & motum oratio-
ni addunt, vt interrogatio, admiratio, dubitatio,
quærela, &c.

Quis est tertius ordo?

Est earum, quæ conveniant rationem amplificandi,
hoc est-figuras, quæ orationem longiorem atq; ampli-
orem faciunt. vt expolitio, distributio, congeries.

PRIMVS ORDO

Figurarum.

Quotuplices sunt figuræ i. ordinis?

Duplices. Grammaticæ & Rhetoricæ.

FIGVRÆ GRAMMA- ticæ:

Quotuplices sunt figuræ Gram-
maticæ?

Duplices, Dictionis & Orationis.

DICTIONIS.

Quot sunt figuræ Dictionis?

Quatuordecim.

1. Prostheſis,

3. Proparalepsis

2. Epentheſis.

4. Aphaereſis.

f. Syn.

7. Syncope.

10. Episyndalephe.

6. Apocope.

11. Syndalephe.

7. Ectasis

12. Eclipsis.

8. Systole.

13. Antithesis.

9. Diarexis.

14. Metathesis.

Quid est Prothesis?

Appositio ad principium scilicet dictionis: vel literæ vel syllabæ, ut: gnatus pro natus, tetuli pro tuli.

Quid est Epenthesis?

Est interpositio, cum inter primam & ultimam dictionis syllabam adijcitur vel litera, ut religio pro religio, vel syllaba. Ut Induperator pro Imperator.

Quid est Proparalepsis?

Dum ad finem quippiam accedit, ut dicier pro dici, Latine præsumptio.

Quid est Apheresis?

Ablatio à principio dictionis vel literæ, ut ruit, pro eruit: vel syllabæ, ut temnere pro contemnere.

Quid est Syncope?

Concisio, quoties è dictionis medio aliquid exciditur, ut dixi pro dixisti, accessis pro accessistis.

Quid est Apocope?

Abscisio dictionis in fine vel literæ, ut Achilli pro Achillis, vel syllabæ, ut δῶ pro δῶμα apud Homerum.

Quid est Ectasis?

Extensio syllabæ naturæ contractæ, ut exercet Diana choros.

Quid est Systole?

Contractio syllabæ natura protensæ, vt Idolum media brevi apud Prudentium.

Quid est Diæresis?

Divisio vnius syllabæ in duas, vt aulai, pro aulæ, Æneidos tertio.

Quid est Episynalephe?

Conglutinatio duarum syllabarum in vnam, vt, aeripidem, pro aripidem, apud Virgilium.

Quid est Synalephe?

Deletio, cum videlicet duabus vocalibus concurrentibus, prior quasi deletur, vt Cartag^e Italiam, pro Carthago Italiam, Æneid. I.

Quid est Eclypsis?

Elisio quædam vocalium cum consonantibus asperè concurrentibus, mult^{is} ill^{is} & terris iactatus & alto.

Quid est Antithesis?

Cum litera pro litera ponitur, vt: Olli, pro illi:

(Alio nomine Antistæchon.)

Quid est Metathesis?

Transpositio quædam literarum, vt Tymbre dixit Poëta pro Tymber, Æneid. 10.

FIGURÆ CONSTRUCTIONIS.

Quot sunt figuræ constructionis?

Novem.

Quæ?

Appositio.

Zeugma,

Sylles

Syllepsis,
 Prolepsis-
 Synechdoche,
 Synthesis,
 Antiptosis,
 Euocatio,
 Enallage,

Harum figurarum definitiones
 & exempla ex Syntaxi re-
 petenda sunt.

FIGURAE RHETORI- cæ primi ordinis.

Quæ sunt figuræ Rhetoricæ 1. ordinis?

Sunt, quæ, ut supra dictum est, agunt de situ ver-
 borum, aut de emphasi ac luce vocabuli.

Quot sunt?

1. Repetitio,	7. Homœoteleuton,
2. Copulatio,	8. Hypallage,
3. Tractio,	9. Pararomasia-
4. Asyndeton,	10. Antanaclassis
5. Polysyndeton,	11. Eclipsis
6. Homœoptoton.	12. Apopsiopesis.

Quid est repetitio?

Est, cum eadem vox repetitur, ut:

At non ingenio quæsitum nomen ab ævo

Excidit ingenio, stat sine morte decus.

Quid est copulatio?

Est cum verbum repetitur cum quadam peculi-
 ari significantia, ut: Ad illum diem erat Memmius,
 Memmius, id est, sui similis. In hoc tumultu Consul

erat Consul. id est, fortis & constans, qualem decet esse consulem.

(Græcè vocantι πλoκiv)

Quid est Traductio?

Est, quæ eandem vocem repetit alio casu. vt: Qui mihi habet in vita iucundius vitâ, is cum virtute non potest vitam colere,

Quid est Asyndeton.

Est, cum multa sine coniunctione cobærent, vt: veni, vidi, vici. (Latine Articulus.)

Quid est Polysyndeton?

Est, cum oratio multis coniunctionibus cobæret, vt: Athamasq; Thoasq;.

Quid est Homœoptoton?

Est, cum simili sono casuum desinunt commata, aut cola in nominibus, vt: Hominem laudat egentem virtutis. abundantem felicitatis.

Quid est Homœoreleuton?

Est, cum in verbis aut alijs vocibus simili sono desinunt cola aut commata, vt: Audacter facere, contumeliose dicere.

Quid est Hypallage?

Est, quoties oratio ordine rerum inverso effertur. vt apud Virgilium, Date classibus Austros, hoc est, Date classes ventis. Et Cicero: Non vidimus in vrbe gladium vagina vacuum.

Quid est Paranomasia?

Est, cum similitudine literarum deflectimus vocem

tem in contrarium, ut: Terent: Inceptio est amentium non amantium. Non est Orator, sed arator. Non est Theologus, sed matæologus, id est vaniloquus.

(Latine agnominatio.)

Quid est Antanaclassis?

Est, cum idem verbum nonnihil mutatum, aut mutata significatione repetitur, ut, Amari iucundum est, si curetur, ne quid insit amari.

Quid est Eclipsis?

Est, cum deest aliquis casus, ut, Egone illam, quæ me, quæ non?

Quid est Apostrophe?

Est, cum propter affectum aliqua sententiæ pars præciditur, ut Virgilius:

Quos ego, si præstat motos componere fluctus.

SECUNDVS ORDO

figurarum.

*Quæ sunt figuræ Rhetorices
secundi ordinis?*

Quæ ad orationem figurandam pertinent, quæque motum, sive gestum quendam orationi addunt.

Quæ sunt?

Interrogatio,

Communicatio.

Subiectio,

Præteritio.

Exclamatio,

Permissio.

Dubitatio,

Auersio.

Paradoxon,

Licentia.

Quid est Interrogatio?

Est qua rogamus aut percunctamur, ut Verg:

Quis novus hic nostris successit sedibus hospes.

Quid est Subiectio?

Est cum ipsi respondemus nostræ interrogationi ut Terentius: Egonē propter me illam decipi miseram finam? non faciam.

Quid est exclamatio?

Est, quoties particulam o aut similem orationi subijcimus. ut, o tempora, o mores.

Heu mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hector.

(Huc pertinent imprecatio, obtestatio, ominatio.)

Quid est dubitatio?

Est, cum dubitare & nescire nos aliquid significamus, equidem quo me vertam: nescio.

Quid est Paradoxon?

Inopinatum, ut Cicero: Nunquam credidi fore Iudices, ut reo Scauro, ne quid in eius iudicij gratia valeret, precarer.

(Huc pertinent Adynaton, & Admiratio.)

Quid est Communicatio?

Est dum Adversarium ipsum consulimus, aut cum iudicibus deliberamus, ut Cedo, si vos eo loco essetis, quid faceretis aliud.

Quid est Præteritio?

Est,

Est, cum simulamus nos aliquid relinquere, aut omittere, quod maximè obijcimus, ut non dicam pro quantis beneficijs qualem mihi gratiam reddideris, Græci vocant *παροχαιπον*.

Quid est permissio?

Est, cum quædam non explicamus, sed æstimanda iudicibus relinquimus, aut etiam adversarijs, ut Scripserit sanè hæc Augustinus, verum non fuit ista eius sententia.

Quid est Averfio?

Est, cum persona mutatur in oratione veluti compellendi alicuius caussa, Græcè *ἀποστροφή* dicitur, ut Verg: Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella
Neupatriæ validas in viscera vertite vires.

Quid est licentia?

Est cum apud eos quos vereri debemus, quasi liberio rem personam induimus, aut in commonesaciendo, aut obiurgando, quale est illud Davi ad Simonem, in Andria Terentij: Et quod dicendum hic fiet, tu quoq; perparce nimium, non laudo. Græci *παρρησία* vocatur.

TERTIVS ORDO.

Quæ sunt figuræ Rhetoricæ 3. ordinis?

Quæ non tam orationem exornant, quam ipsum orationis corpus augent & amplificunt.

Quæ sunt?

Ex definitione quinq.

Ex divisione tres.

Q5

I Auxe.

1. Auxesis,	1 Distributio.
2. Tapinosis	2. Congeries.
3. Synonymia	3. Incrementum
4. Expositio.	Ex causis tres.
5. Finitio.	1. Æthiologia,
Ex contrarijs decem,	2. Translatio.
1. Contentio.	3. Gradatio
2. Commutatio.	Ex genere tres
3. Inversio.	1. γυνή,
4. Communicatio	2. Epiphonema.
5. Correctio.	3. Noema.
6. Relectio.	Ex circumstantijs
7. Occupatio.	dne.
8. Concessio.	1. Hypotiposis.
9. Paradiastolæ,	2. Parthopœia
10. Anthypophora.	His adduntur:
Ex similibus tres.	1. Transitio &
1. Comparatio.	2. Parentthesis.
2. Prosopopœia.	
3. Sermocinatio.	

Oriuntur hæ figuræ ex locis Dialæcticis, Definitionis. Divisiones causarum: nam si dem loci cum confirmandi, & confutandi causa adhibentur, argumenta, sunt & nervi ut vocent; cum adhibentur, illuminandi causa, ornamenta dicuntur.)

EX DEFINITIONE.

Quid est Auxesis?

Est cum verbo utimur, quod rei magnitudinem superare.

superari videtur, ut pro conviciari debacchari, pro errato, scelus.

(Hyperbola dicitur, cum res iusto altius attollitur. It clamor cælo, Ocyor Euro, Vox astra ferit.)

Quid est Tapinosis?

Est cum rem extenuamus, ut cum dicimus perfringere, pro vulnerare, pro savitia iracundiam, pro scelere erratum,

(Alio nomine *πίωσις*, Latine extenuatio.)

Quid est Synonymia?

Est, cum verba penè Synonyma coniungimus, Turci crudelissimi trucidant & maculant infantes.

(Fabius vocat congeriem verborum. Latini interpretationem. Et decet in posterioribus verbis emphasin esse maiorem.)

Quid est Expolitio?

Est, quæ eandem sententiam commutatis verbis explicat, ut Ovid:

Ipse decor recti facti, si præmia desint,

Non movet, & gratis pœnitet esse probum.

Nil nisi quod prodest carum est, en detrabi menti

Spem fructus avidæ, nemo potendus erit.

Quid est Definitio?

*Est, cum non simpliciter, sed cum definitione aliquid efferimus, ut: Non est hoc principis, sed Tyranni, nam bonus princeps non sibi, sed populo gerit imperium, Græcè *ὁσις* *πρός* dicitur.*

EX DIVISIONE TRES.

Quid est distributio?

Est, cum totum in partes aut membra partimur, vt. sine scientia literarum non possunt teneri Respublicæ. Non possunt tradi religiones, retineri leges, & civilis disciplina sine literis.

(Huc pertinet & διαλυσίς, vt Iudices partim gratia, partim pecunia corrupti sunt.)

Quid est Congeries?

Est, quando plures species coaceruantur, vt apud Salustium de Catilina, Animus subdolanus, audax, vanus, cuiuslibet rei simulator aut dissimulator, alieni appetens. Græce ἐκὼσθριςμος vocatur.

Quid est Incrementum?

Est, cum non eiusdem significationis verba coniungimus. sed per gradus ab infimis ad summa imus, vt; percussit, sauciauit, occidit.

Interdum fit in plurimis membris, vt Cicero: Facinus est uincere civem Romanum, scelus verberare, parricidium necare.

EX CAUSIS TRES.

Quid est Aetiologia?

Est, cum causam recitamus, vt Cicero pro Archia: Si quid est in me ingenij iudice, iure reperit Archias fructum meorum studiorum. Sequitur ratio, Quia fuit mihi autor suscipiendi hæc studia.

(Huc pertinet & ἀιτιολογία, cum aliquam officij rationem exponimus, aut excusationem,

Et

Et ἀν᾽ ἄλλοις cum allegatur necessitas)

Quid est Translatio?

Est, cum alicuius rei causa refertur in locum digniorem, aut magni profuturum dicenti, ut, Cicero pro Marcello hortatur Cæsarem, ut tueatur vitam non tantum sui causa, sed Reipub. quia maxime expediat Reipub. ipsum vivere.

(Græcè dicitur Μετάστασις. Hæc pertinet & Dolor, quo causam alicuius facti nobis commodam fingimus.)

Quid est Gradatio?

Est, cum per gradus itur ab aliis ad alia, ita ut semper proximum verbum repetatur, ut Secundæ res pariunt negligentiam, negligentia temeritatem, temeritas evertit homines.

(Græcè κλίμαξ appellatur.)

EX CONTRARIIS X.

Quid est Contentio?

Est, cum per contraria amplificamus seu declamamus aliquid, quod sit aut singulis verbis, ut, Non est vera, sed falsa gloria placere vulgo, aut integris orationibus, ut:

Nulla salus bello pacem te poscimus omnes,

(Græci Antithesin vocant.)

Quid est commutatio?

Est cum contraria transponuntur, ut Inimicis re placabilem, amicis inexorabilem præbes. Labor

est

est etiam ipsa voluptas. Eder oportet, ut vivas, non vivere, ut edas. Græcè *ἐχέμεθα βολὴν ἑμὴν ἀθεοῖς* dicitur.

Quid est inversio?

Est, cum ostendimus pro nobis facere argumentum quod contra nos detorquetur, ut sepelivisti, igitur occidisti. Potest inverti, imò si occidissem, non sepelivissem.

Quid est Communicatio?

Est, cum idem contrariis tribuitur, ut, Pariter in imperio nocent, severitas & nimia lenitas, Græci *ἐκ κοινῆς* invocant.

Quid est correctio?

Est, quæ tollit quod dictum est, supponens aliud magis idoneum, ut pro Milone. Quas ille leges si modo leges nominandæ sunt, ac non faces urbis, & pestes Reipub. Græcè vocatur *ἐπ' ἀνὸς θωσις*.

Quid est Reiectio?

Est, cum aliquid rejicimus tanquam indignum aut intempestivum, ut: Quid attinet de hac dicere, cum ad præsentem causam nihil faciat. Græcè *ἄνωθεν ὡς* videtur.

Quid est Occupatio?

Est, cum respondemus tacitæ obiectioni, quod sit cum ipsi anima dvertentes. quid nobis obsit prius, id diluimus quam obijci possit, ut Cicero Pro Archia: Ac ne quis à nobis ita hoc dici miretur, quod alia quædam in hoc, facultas sit ingenij.

(Aliter præsumptio, Græcè *προκατάληψις*.

Quid

Quid est Concessio?

Est, cum quædam largimur ad versario, ut reliqua magis exaggerari possint, ut: 'esto, utiles sint quædam constitutiones ac ritus in Papistica Ecclesia, tamen dogmata impia sunt, & falsa opinio in seruandis ritibus, Græci vocant παρομολογίαν prope modum confessionem.

Quid est Paradiastole?

Est, cum ita a'iquid conceditur, ut vicinum quidam detrahi possit, ut virtus laborare potest, opprimi non potest. Fabius cantor est, negligens non est.

Quid est Antipophora?

Est forma respondendi, cum aut simpliciter respondetur ad interrogationem, aut tollitur quæstio opposito argumento firmiori, ut Difficilis Labor est exercendi styli, sed habet plurimas ac maximas utilitates, vocatur & ἀντιφάσις.

EX SIMILIBVS TRES.

Quid est Comparatio?

Est similitum vel dissimilium inter se collatio, quæ maximam vim habet in amplificando, ut Brutus occidit liberos præditionem molientes, Manlius virtutem filij morte multauit.

(Huc pertinent loci Dialectici, ex pari, ex maiori, ex minori. Item exemplum, apologi, icones, ut cum lupum dicunt pro malo doctore.

Quid

Quid est Profopœia?

Est, cum persona fingitur, vt fama apud Vergi-
lium, aut cum rei inanimatæ sensum tribuimus, vt: vos
Albani tumuli, (Cicero confortationem vocat.)

Quid est Serimocinatio?

Est cum orationem personæ alicui tribuimus, vt si
quis fingat Maximilianum in oratione adhortari
Carolus Imperatorem ad componenda Ecclesiæ dis-
sidia.

A GENERE TRES.

Quid est γυνώμη?

Sententia seu dictum continens præceptum de
moribus aut de aliquo vitæ casu vt apud Ciceronem:
vultu sæpt læditur pietas. Item posteriores cogita-
tiones sapientiores.

(Huc pertinent leges, proverbialia & dicta clarorum
virorum, quæ vocant γυνώμη quale est dictum Ca-
ronis, Radices virtutum esse amaras, fructus vero
dulces.)

Quid est Epiphonema?

Est amplificatio honestatis, seu dignitatis, utili-
tatis, facilitatis, difficultatis in fine addita ad augen-
dam admirationem, vt Adeo in teneris consuescere
multum est. Hoc vero regium est consulere utilitati
reipub.

Quid est Noëma?

Est

Est, quod verba sumit ex loco communi, quæ ad præsentem causam accommodat, ut recte ad locum communem alludere intelligatur, ut bene collocari beneficium, cum in Virum optimum, tum in hominem gratam contuli.

EX CIRCUMSTANTIIS DVAE.

Quid est Hypotiposis?

Est, ubi res ita narratur, ut videatur quasi oculis subiecta, quod fit, cum diligenter persequimur circumstantias, ut Cicero pingit Milonem in rbeda penulatum, cum vxore, parvis liberis. Cledium vero armatum sedentem in equo, pugnantem ex loco superiore.

Quid est Pathopœia?

Est, affectuum varietas, quæ à circumstantiis, sexu, tempore, locis, personis & ætatibus petitur.
(Eius species sunt exclamationes, deprecationes, vota, minationes.)

Quid est Transitio?

Est, cum monemus quid dictum sit, & quid restet, ut: Hactenus dixi quantum insit turpitudinis in ebrietate, nunc exponam quantum noceat valetudini.

Quid est Parenthesis?

Est brevis interpositio declarandi causa inserta, ut: Tam venus oia amat finem qui quæris amoris
(Cedit amor rebus) res age, tutus eri.

QVÆSTIONVM
DE IMITATIONE.

Quid est Imitatio?

Est (vt ex Quintiliano colligitur) cum ex autoribus lectione dignis verborum copia sumitur, & varietas figurarum, ac componendi ratio, atq; ad exemplum virtutum omnium mens dirigitur.

Quotuplex est Imitatio?

Duplex, Generalis & specialis,

Quid est imitatio generalis?

Est, qua bonos omnes imitamur.

Quotuplex est imitatio generalis?

Duplex, Rerum & verborum seu elocutionis.

Quid est imitatio rerum generalis?

Est, qua bonos omnes in inventionē ac dispositione imitamur,

Quot in ea sunt obseruanda?

Duodecim,

Primo? quibus ex locis boni autores ducant exordia.

Secundo, vnde sumant amplificationes.

Tertio, quomodo tractent locos communes & affectus.

Quarto, quomodo concilient animos, quomodo perturbent.

Quinto, quam tempestinē & parcē aspergant sententias.

Sexto, quam diligenter conservent decorum.

Septi-

Septimo, quando consilio dissonant partes, in
causis:

Octavo, vbi præparent auditorem.

Nono. vbi narrent,

Decimo, vbi disputent.

Vndecimo, vbi resurent adversarium.

Duodecimo, quando in Epilogis motus & af-
fectus orationi addunt.

Quot modis fit hæc?

Duobus.

Interdum enim easdem ab illis desumptas, ad
nostras causas apte transgerimus, Interdum similia
exempla gignimus, sicut boni pictores non mutuuntur,
sed imitantur formas variorum corporum.

Quid est generalis imitatio
verborum?

Est, qua verba, phrasæ, & figuras mutuamur
ab ijs autoribus omnibus, qui præclarissime & purissi-
mè locuti sunt, quales sunt, Cicero, Cæsar Terentius,
Livius.

SPECIALIS IMITATIO.

Quid est imitatio specialis?

Est, qua Ciceronianam compositionem sequimur
quia apud eum peculiaris quædam collocatio mem-
brorum orationis.

Quot sunt de Ciceronis compositione
præcepta præcipua?

Tria.

Quod est primum præcep-
tum?

Vt sit iustus sententiarum ordo, quem in narra-
tione seu expositione facti seruare facile est: Verum
in exordijs & probationibus difficilius.

Quæ est in exordiis, & probationi-
bus disponendis eius
ratio?

Primo poni solet aliqua propositio suæ cuiusq;
partis in oratione. Deinde subiicitur ratio, postea se-
quitur rationis expositio aut amplificatio. Interdum
sequitur simile, aut dissimile, aut aduersatiua, quæ
quasi novæ orationis initium est. Et in his partibus
perpetuo versatur Ciceronis oratio.

Quod est secundum præce-
ptum?

Vt sententiæ in magna parte orationis illigentur
periodis, quæ colis & commatis constant.

Colon est vnica integra sententia vt quæ homines a-
rant, ædificant, omnia virtutiparant. Comma est pars
coli, vt, navigant, ædificant. Periodus est orationis cir-
cuitus constans, vt minimum duobus colis. Colliguntur
autem sententiæ in periodis particulis rationalibus,
caussalibus, relativis, comparatiuis, aduersa-
tiuis

Cuius, interdum etiam copulatiuis. Exempla ubiq; obuia sunt apud Ciceronem.

Quod est tertium præceptum?

Vt sententiæ verbis ornentur. quod cum sit, oratio erit vberior & mollior.

DE TRIBVS GENERALIBUS dicendi.

Quid sunt genera dicendi?

Sunt diversæ formæ, seu vt Græci nominant *ἡδὲ καὶ ἰδέο* orationis, quas formas ingeniorum dissimilitudo peperit.

Quot sunt genera dicendi?

Tria: Humile, Grande, & Mediocre.

Quid est genus humile?

Est, quod non assurgit super quotidianam loquendi consuetudinem, eius artifex est Terentius.

Vitiosi in hoc genere breues, & icini, horridi, & obscuri, qualis est in orationibus alicubi Salustius.

Quid est genus grande?

Est, quod ex magna parte proprio sermone constat, tamen Metaphoras habet crebriores, ac longius petitas, copiosè amplificat, adhibitis omnibus figuris, & quasi de industria ostendit ornatum, qualis est oratio Livij.

Vicioſa ſunt tumidi & inflati, qui Aſiatici olim dicti ſunt.

Quid eſt genus Mediocre?

Quod copioſius quiddam eſt, & abundat figuris, ſed amplificando aliquantulum reſiſtit infra grande genus, qualis eſt Ovidius, ac pleręq; epistolę & orationes Ciceronis.

(Miſcentur autem hæc genera inter ſe, ſicut Muſici tonos miſcent.

Ad quid prodeſt diſcrimen generum dicendi obſervare?

Vt virtutes diſſimilium autorum, quos legimus, melius perſpiciamus: & vt vnusquiſq; obſervet ad quod genus natura videntur magis appoſitus.

**SELECTORVM EXELEM
mentis Rhetorices Finis.**

DE

DE VTRA

QVE COPIA VER-
BORVM ET RERVM, EX ERAS-
MOROTERODAMO, ET IOANNE

Riuiio Atthendoriense, breuiter se-
lecta discendi gratia.

Quid est COPIA?

EST facultas quedam, vnam eandemq; rem cum
alijs atq; alijs verbis effierendi, tum vero argu-
mentorum & figurarum varietate augendi &
locupletandi.

Quotuplex est Copia?

Duplex. Verborum & rerum.

Quid est Copia Verborum?

Facultas, qua vna eademq; sententia varijs mo-
dis efferi potest.

Quid est Copia rerum?

Est facultas qua brevis quedam sententia di-
latatur, & vberius atq; fusius explicatur.

Quibus in rebus consistit Ver-
borum Copia?

Synonymia; Heterosi, Metaphora, reliquisq;
hoc genus variandi rationibus.

Quibus in rebus consistit Rerum
Copia?

In congerendis, dilatandis, amplificandis argumentis omnibus, contrarijs atq; alijs hoc genus modis.

Quid interest inter verborum & Rerum copiam?

Per copiam verborum oratio sola variatur, eadem manente sententia, nec augetur corpus orationis vel augmentum: Per copiam Rerum variatur, & augetur argumentum, vel materia orationis.

Ad quid conducit copiae exercitatio?

Primò, ad vitandam ejusdem verbi, aut sermonis iterationem.

Secundò, ad distinguendam varietate quadam orationem.

Tertiò, ad subitam ex tempore dicendi scribendiq; facultatem.

Quartò, ad enarrandos autores, ed vertendos ex alieno sermone, ad scribendum deniq; carmen.

DE VERBORVM COPIA.

Quot sunt rationes variandi orationes per verborum copiam?

Viginti sex præcipuæ

1. Synonymia

3. Antonomasia.

2. Enallage

4. Periphrasis.

5. Me-

5. Metaphora.	18. Mutatio figuræ.
6. Allegoria.	19. Variatio primi supini.
7. Catacresis	20. Variatio Imperatiui.
8. Metonymia.	21. Variatio futuri.
9. Synecdoche,	22. Variatio generalis pro-
10. Isodynamia.	positionis,
11. Comparatiua.	23. Variatio superlatiui.
12. Relatiua.	24. Connectendi particula
13. Auxesis.	25. Transitionum formu-
14. Hyperbole.	æ.
15. Meiosis.	26. Decem generalia præcre-
16. Compositio.	pta mutandæ & variandæ
17. Syntaxis.	orationis.

Quæ est prima ratio?

Synonymia, quæ in his verbis sita est, quæ diuersa cum sint eandem omnino rem significant, vt Ensis, gladius. Domus, ædes. Literæ, Epistolæ.

Quæ est secunda ratio?

Enallage sive Heterosis, quæ duobus potissimum constat modis. Alias enim pars ipsa mutatur, aliàs qualitas.

Quot modis pars mutatur?

Quinq.

Quibus?

Primò, verbum nomine permutatur, vt: Non dubito, Non est mihi dubium.

Secundò Verbum participio, vt redama eum, qui te amat. Amantem redama.

Tertiò, gerundium gerundio vt Ibo ad audi-

R 5

endum

endum concionem, ibo ad audiendum concionem.

Quartò, verbum supino, vt venit ereptum, pro Venit vt eripiat.

Quintò, adverbium nomine, vt frequenter est in aula, frequens in aula est.

Quot modis mutatur qualitas?

Duodecim.

Quibus?

Primò, ponitur numerus pro numero, vt: Romanus praelio victor, pro Romani victores.

Secundò, permutatur persona, vt, qui scire posses, pro qui scire posset quispiam, apud Terecium.

Tertiò, variatur genus, vel nominis, vt pileum & pileus: vel verbi, vt Lachrymat, pro Lachrymatur.

Quartò, mutatur casus, vt eius rei venit in mentem, pro ea res. Dono tibi libro, dono tibi librum.

Quintò variatur species nominis velut cum utimur vel abstracto pro adiectiuo, vt magnitudo meritorum, pro merita magna: vel diminutiuo loco simplicis, vt loquaculus, pro loquax: vel aut comparatiuo, aut superlatiuo loco positi, vt tristior, pro tristis, facundissimus, pro vebementer facundus: vel possessiuo loco primitiuo, vt iuxta sententiam Homerica, pro, iuxta sententiam Homeri.

Sextò, mutatur species verbi, velut cum frequentativum loco primitiuo ponitur, vt Dictito pro Dico.

Septimò, figura mutatur, & simplex pro composito ponitur, aut contra, vt ponere, pro deponere, conscribere, pro scribere.

Octavo. mutatur tempus, vt prædiceres, pro prædixisses, vicimus, pro vincemus.

Nona, mutatur modus, vt: Ne crede, pro, ne credas: Invenierit, acciderit, pro inveniet, accidet.

Decimo, declinatio, vt hilarus pro hilaris.

Undecimo, coniugatio, vt Lavare, pro Lavere.

Duodecimo, variatur dictio Epenthesi, vt Ma-
uortis pro Martis: Proparalepsi, vt Dicier pro dici:
Apheresi, vt, Ruit omnia late, pro eruit: Syncope, vt
Dixti, pro dixisti: Apocope, vt, Quid captem consili,
pro consilij.

Quæ est tertia ratio?

Antonomasia, quæ constat nominis permutatio-
ne; vt Pelides, pro Achille, Dardanide, pro Troianis
Pænus, pro Annabile, apud Livium. Senex pro per-
sona heri, apud Terentium,

(Huc pertinet, si quis appellatio proprii vice
utatur, vt cum Apostolum dicimus pro Paulo
Servatorem pro Christo, Item proprio appel-
lativi loco, vt Verrem, pro fure. Thrasonem
pro glorioso, Catonem pro sapiente.)

Quæ est quarta ratio?

Periphrasis quæ pluribus fit verbis, vt eloquen-
tiæ Romanæ princeps, pro Cicerone, Troiani belli scri-
ptor, pro Homero.

Quot fit modis Periphrasis?

Tribus.

Quibus?

Etymo.

Etymologia, Notatione, & Finitione

Quid est Etymologia?

Cum nominis rationem explicamus, vt Homo, sapientiæ studiosus, pro Philosopho Qui literas docet, pro Grammatico.

Quomodo Notatione?

Cum notis quibusdam accidentium rem quam præ- am describimus, vt si quispiam intelligens, animi aut- bilis effervescentiam dicat.

Quomodo Finitione?

Cum quid res sit ostendimus, vt ars benedicen- di, pro Rhetorica, Animal rationis particeps pro ho- mine.

Quæ est quinta ratio?

Metaphora.

Quid est Metaphoræ?

Est cum vox a natura, propriâq; significatione ad non propriam transfertur.

Vnde sumuntur Metaphoræ?

Primò, a sensibus corporis ad animum. A visu vt videre, pro intelligere. Ab auditu, vt audire, pro abtemperare. Ab olfactu, vt odorari, pro indagare. A gustu, vt deodorare, pro rem acerbam, velut citra sensum perferre.

Secundò, a bruto ad hominem, vt oblatrare pro obtreclare: aut contra ab homine ad brutum, vt si quis

quis canem assentatorem, leonem ambitiosum, vulpem perfidum dicat.

Tertiò ab animali ad non animal, vt vertex montis, iratum mara. Aut contrò á non animali ad animal, vt viridis ætas, Ambo florentes ætatibus, apud Vergilium.

Quartò, ab animali ad animal, vt si quis corvum sui inequitantem dicat.

Quintò, ab inanimato ad animatum, vt si quis orationem fluere dicat.

(Metaphora in simplici nomine interdum fira est, vt si quis hominem ventri addictum, pecudem appellat. Interdum in Epitheto, vt florida ætas. Interdum in verbo simplici, vt a volat ætas. labuntur anni. Interdum additur quiddam, quod Metaphoram explicet, vt omnes inenduntur ad studia gloria.)

Quæ est sexta reatio?

Allegoria,

Quid est Allegoria?

Est cum tota oratio aliud verbis, aliud sensu præse fert, quæ Metaphora perpetua dici potest. vt flamma fumo est proxima.

Hic aliud verbis, aliud sensu ostenditur, videlicet in tempore cavendum esse periculum, & vitandi mali occasionem.)

Quæ est septima ratio?

Catachresis,

Quid est Catachresis?

Est cum propter necessitatem abutimur vocabolo

bula in significato non proprio & suo, vt cum Piscinam dicimus, in qua lavamus, nec tamen pisces insunt. Latine abusio.

(Addit Erasmus hoc loco, Onomatopœiam, quæ fæctio nominis dici potest, vt Taratantara, Pro voce tubæ. Ad quam formam pertinet Paragoge, id est, deductio & derivatio novorum verborum, ex Analogia sumpta, vt Syllatur ire pro eo, quod est Syllæ mores imitare velle. Interdum eiusdem dictio- nis varia est. Paragoge, vt voluptuosus, & voluptuarius. Edax & edo, Homunculus, Homulus, homuncio, Pauxillum & paucula. Quorum observatio copiam orationis non mediocriter adiuvabit, Addit quoq; Metalepsin, qua gradatim itur ad id quod ostendimus, vt: Post aliquot mea regna videns mirabar aristas. Nam per aristas intelligis messes, per messes æstates, per æstates annos, Latine transsumptio, vel transmutatio.)

Quæ est octava ratio?

Metonymia, hoc est transnominatio, cum vicino vocabulo pro vicino utimur.

Quot modis fit Metonymia?

Quinq;.

Quibus?

Primò, cū inventorem pro re inventa ponimus, vt cererē, pro cibo, Liberū pro vino, pro libidine Venerē.

Secundò. cum id, quod continet, pro eo quod continetur, vt Epotum poculum, apud Ciceronem

pro

pro Cluent. Aut contra id quod continetur, pro eo quod continet, vt Vergil, Iam proximus adet Vcalegon, pro domus Vcaligontis.

Tertio, cum efficiente effectum significamus, vt melior remis, pro velocitate quæ fit remis. Aut contra, vt frigus pigrum, audax inventa.

Quarto, cum ducem ponimus pro hi qui subsunt vt ab Annibale cæsa sunt, apud Cannas, sexaginta millia, id est, ab eius exercitu.

Quinto, cum autorem pro opere ponimus, vt cum dicimus, Plinium semper in manibus habendum.

Quæ est nona ratio?

Synechdoche, qua pars pro toto, vel totum pro parte sumitur: Latini intellectionem verterunt.

Quot modis fit Synechdoche?

Sex.

Quibus?

Primo, quoties ex vno plures intelligimus, vt, Pœnus fugatus Pro pœni.

Secundo, cum ex parte totum, vt tectum, pro domo, aut contra, vt Fontem, ignemq; gerebant, pro aquam è fonte haustam.

Tertio, cum è specie genus, vt iracundior Adria pro quovis mari, apud Horatium.

Quarto, cum ex materia rem confectam, vt ferrum pro gladio, abies aut pinus, pro navi.

Quinto

Quintò, cum ex præcedentibus sequentia, vt: Subdidit equo calcaria pro cucurrit.

Sextò, cum & quoquo modo aliud ex alio intelligitur, vt vixerunt, pro mortui sunt. Fuimus Troes, pro iam actum est cum nobis.

Quæ est decima ratio?

Isodynamia, id est æquipollentia,

Vnde constat Isodynamia?

Vocibus contrarijs, & negationis vel additione, vel detractiōe, vt: viregrediē doctus, vir minimè in doctus. Omnia feci, nil non fecit Placet, non displicet. Accipio conditionem, non repudio conditionem.

(Sunt autem pugnantia, triplicia. Contraria, vt amor, odium. Privativa, vt cæcus, videns. Contradictoria, vt nolo, volo; Doctus, non doctus; probat, non probat.)

Quæ est vndecima ratio?

Comparatiua, in quibus fit Isodynamia citra negationem, translati tantum partibus, vt Minoris facit famam, quam pecuniam. Pluris facit pecuniam, quam famam. Anteponit famam pecuniæ. Posthabet pecuniam famæ.

Quæ est duodecima ratio?

Relatiua: vt vxor illius esse non vult. non vult illum maritum. Hoc me docuisti, hoc ex te didici.

Quæ est decima tertia ratio?

Auxilio

Auxesis quæ hic est amplificatio verbi solum, hoc est, cum amplificanda rei gratia verbum atrocius subicimus loco proprii, vt cum latronem dicimus, qui sit improbus, mutum qui nihil respondeat.

Quæ est decima quarta ratio ?

Hyperbole.

Quid est Hyperbole ?

Est quedam rei supra fidem amplificatio, vt, Ocyor Euro, Fulminis ocyor alis, vix ossibus hæret.

Quæ est decima quinta ratio ?

Meosis, quæ est extenuatio incredibilis, vt cum attigisse dicimus eum, qui pulsavit : læsisse qui vulneravit.

Quæ est decima sexta ratio ?

Compositio, qua situs & ordo verborum consuetus mutatur.

Quibus in rebus sita est ?

A syndeto, vt veni, vidi, vici, Polysyndeto. vt Terentius : Stertit noctesq; & dies. Syzeugmeno, quoties ad unum verbum plures, sententiæ respondent. Id sit trisariam. Aut cum verbum ipsum antecedit, vt Desflorescit forma, vel morbo vel ætate. Aut cum sequitur, vel morbo vel ætate forma deflorescit: Aut ponitur verbum in medio, vt : Ætate forma deflorescit, vel morbo.

(Huc pertinent, cum ex oratione simplici duplicem facimus, aut conta, vt : Omnia tu mihi debes, quicquid habes, id omne mihi debes.)

Quæ est decima septima ratio ?

Syntaxis, cum è constructione quædam sermonis varietas existit, ut multa pecunia, multum pecuniæ. Tota nocte potavit, totam noctem.

Quæ est decima octava ratio ?

Mutatio figuræ, qua alia atq; alia affectu ac veluti habitu profertur oratio. Per interrogationem ut, non est miserum mori ? usq; adeone mori miserum est ? Ironia, ut. Non hoc curat populus, id populus curat scilicet. Admirationem, ut, multum homini homo præstat. Dij immortales, homo homini, quid præstat. Dubitationem, ut c. ntemnit & deos & homines. Haud scio, magisne Deos contemnat, an homines. Adiurationem, ut non aliter scribo, quam sentio, Ne sim salvus, si aliter scribo, ac sentio. Abominationem, ut ista nunquam cogitavi, Dij meliora, quam ut ista cogitarim. Exclamationem, ut Bruti literæ amanter scriptæ : O Bruti amanter scriptas literas, Occupationem, ut virgines complureis vitavit : ut interim de Vassali pœluto sileam. Subiectionem, ut, Cum & genere sis obscurissimo, & re nulla, nullis literis, nulla forma, ingenio nullo, quid est cur te adeo jactes ? Per subiectionem hoc modo. Quid habes, cur tam sis insolens ? Natalium splendorem, Atqui genere es obscurissimo. Opes, At vel ira ipso es pauperior. Sic etiam de cæteris. Est enim subiectio, cum nobis ipsis respondemus.

PRIMI SUPINI VA-
riatio.Quot modis primum supinum
variatur?

Sex.

Quibus?

*Primo, per Gerundium, ut. Venit, ereptum virgi-
nem, venit ad eripiendum virginem.**Secundo, per Gerundium, ut venit ad eripien-
dam virginem.**Tertio, per Gerundium in Di, ut venit causa de-
ripiendi virginem, quod & ipsum per gerundium fie-
ri potest, ut venit causa eripiendae virginis.**Quarto, per verbum, ut, venit ut eripiat vir-
ginem.**Quinto, per participium, ut: Venit erepturus
virginem.**Sexto, per indefinitum, sed Graeca consuetudi-
ne, ut. venit eripere virginem.*

VARIATIO IMPERATIVI

Quot modis variatur imperativus?

Duobus.

Quibus?

*Primum, per subiunctivum, ut saluta, fac ut
salutes.**Secundo per futurum Indicativi, ut, Vale, vale-
bis.*

VARIATIO FUTURI.

Quomodo variatur Futurum?

S 2

Per

Per verbum substantivum, vt : Pœnitebit, te olim, futurum est, ut te pœniteat, Spero te gavisurum factò, spero futurum, ut factò gaudeas.

Quot modis effertur hæc oratio,

(Dieweil wir studieren.)

& similes ?

Tribus

Quibus ?

Primo per præpositionem, vt : inter studendum

Secundo, per duos ablativos absolutè positos. vt :

Studentibus nobis :

Tertiò, per verbum subiunctivi modi, vt : Dum studeremus.

VARIATIO GENERALIS

propositionis.

Quot modis effertur generalis

propositio ?

Quatuor.

Quibus ?

Primò, proprijs ac peculiaribus signis, vt : Omnibus est moriendum.

Secundò, per Isodynamiam, vt : Nemini, non est moriendum.

Tertiò, per interrogationem, vt : Cui non est moriendum ? Quis est cui non sit moriendum.

Quartò, per signum infinitum, vt haud est vllus cui non sit aliquando moriendum.

SUPERLATIVI VARIATIO.

Quomodo variatur Superlativus ?

I. Per

1. Per comparativum affirmativè & negativè
 ut, Vir omnium humanissimus : Affirmativè, ut, Vir cæ-
 teris omnibus humanior, sed inusitatus, Negative ut,
 nemo hoc viro humanior.

2. Per Syntaxin, nemo quam hic vir humanior.

3. Per Periphrasin, Vir quo non humanior alter,
 vel per neutrum genus. Quid hoc viro humanius ?

4. Per signum infinitum, ut, haud est ullus hoc viro
 humanior, vel neutrum genus, haud est quicquam
 hoc viro humanius.

6. Per syntaxin casus superlativi, Vir omnium
 humanissimus, Vir inter omnes humanissimus, Vir ex
 omnibus humanissimus.

7. Per Periphrasin, Vir maximè omnium huma-
 nus.

8. Per Heterosin speciei, ut summa est Viri huma-
 nitas.

9. Per verbum superare, vincere. antecellere, præ-
 stare & similia, ut hic vir omnes humanitate superat,
 Facile omnes vincit, Longè præstat. Hunc virum su-
 perat humanitate nemo.

10. Per verbum passivum, ut hic vir humanitate
 non facile superatur à quoquam.

11. Per interrogationem, ut, quem non hic vir huma-
 nitate vincat ?

12. Per contrarium, ut, hic vir humanitate nulli ce-
 dit.

13. Per Heterosin figuræ, De humanitate, quæ non huic viro concedat.

14. Per Comparativa, Hic vir omnibus humanitate superior.

15. Per contrarium, Hoc viro nemo non humanitate inferior: Hic vir nulli humanitate secundus.

16. Per Isodynamiam, vt Vir minimè omnium in humanus,

17. Per exclamationem, O singularem viri huius humanitatem.

18. Per admirationem, Dij boni quanta est viri huius humanitas.

19. Per adjurationem, Ne vivam, si quid unquam vidi hoc viro humanius.

20. Per particulas Tam & Quam, vt Nemo tam humanus, quam hic vir. Per perinde, atq; ut, Quis perinde humanus, atq; hic vir? Peræq; atq; vt, Haud est quisquam omnium æq; humanus, atq; hic vir. Per adeo vt, Vt Vir adeo humanus, vt, nemo sit cum eo conferendus. Per ita, vt, Nemo ita humanus, vt hic vir.

21. Per Heterosin speciei, vt Ea viri huius est humanitas, vt & ei nemo sit æquandus, Vel. Singularem in omnes humanitate, &c. Per Isodynamiam, vt vir humanitate præditus haud vulgari. Per Hyperbolen, Vir non humanus, sed ipsa pene humanitas.

22. Per Periphrasin, Vir maximè humanus, Vir minimè inhumanus.

23. Per

23 Per Auxesin, vt: Vir incredibili humanitate,
Vir exemplum humanitatis, quomodo Terentianus Si-
mo exemplum continentiae dixit, & Cicero innocen-
tiae exemplum, de Rutilio loquens.

Connectendi particulæ.

Quæ sunt connectendi particulæ?

Primum, deinde, præterea, adhæc, quid quod, de-
niq, quinetiam, posthæc, postremo, adde his, huc per-
tinet.

Da exemplum.

Cicero: Quæro igitur, vester Deus, primum ubi
habitet? Deinde quæ caussa cum loco moveat, si modo
movetur aliquando? Postremo, cum hoc proprium sit
animantium, ut aliquid appetant, quod sit natura ac-
commodatum, Deus quid appetat? ad quam deniq,
rem motu mentis ac rationis utatur? Postremo, quo-
modo beatus sit, quomodo æternus? libro I. de natu-
ra Deorum.

Transitionum formulæ.

Vnde sumuntur transitionum
formulæ?

Primo, ab æquali, vt, Erant hæc jucundissima,
neq, minus voluptatis attulerunt illa.

Secundo, ab inæquali, vt audistis gravissima, sed
audietis graviora.

Tertiò, à simili, vt hæc perfidia designavit, cuius generis sunt & illa, quæ Romæ nuper perpetrasse dicitur.

Quartò, à contrario, sed hæc privatim, nunc quæ publicè, Sed hæc juvenis peccavit, nunc senis virtutes audietis.

Quinto, à diversis, De moribus habes, nunc de doctrina reliquum est ut dicamus.

Sextò, quasi per occupationem, vt jam ad reliqua properabimus, si prius illud adiecerimus.

Septimo per reprehensionem, vt: Quorsum nos transversos abripuit dolor? Ad rem redeamus.

Octavò à consequentibus sive relativis, vt habes quid in illum contulerim beneficiorum, nunc quam gratiam retulerit, audi.

Quis est transitionis usus?

Vt & quid dictum sit, admoneat, ad reliqua comparet auditorem, atq; ita lucem asserat dicendis.

DECEM GENERALIA COM-

mutandæ & variandæ orationis præcepta.

Quot sunt generalia commutandæ & variandæ orationis præcepta?

Decem.

Quæ?

1. Primum omnium, res ipsa Latinis aptisq; verbis efferenda est, vt Hic est optime de te meritis.

2. Dein-

2. Deinde mutatoris verbis utendum, si qua, quæ idem efficiant, reperiuntur.

Idq; fit per {
 Synonymiam
 Heterosin.
 Antonomasiam

Periphrasin quæ constat {
 Etymologia,
 Notatione
 Finitione.

Per Synonymiam, vt: Plurima extant huius in te beneficia. Per Heterosin partis, verbo nomine permutato, vt: maxima sunt huius erga te merita. Personæ & partis simul, vt: Quintio Fabius plurimum debet, Quintio Fabius bona plurima accepta refert. Figuræ, ut hic est optimè de te promeritus. Per Periphrasin activè, vt: Hic te summis beneficijs affecit. Hic maxima in te beneficia contulit. Passivè, vt, Tu summis es ab hoc beneficijs affectus. Ab hoc multa & præclara in te beneficia collata sunt.

3. Mox ubi propria deficiunt, translatis utendum est.

Id fit per {
 Metaphoram.
 Allegoriam,
 Catachresin.

Per Metaphoram activè, vt, Incredibile est quantis hic te beneficiis obligaverit, obstrinxerit, devinxerit. Passivè, Magnis huius beneficiis atq; meritis obligatus es, obstrictus, devinctus. In quibus etiam compositio est, ex oratione simplici, facta duplici.)

4. Quod si translatitia quoq; desint, si activa oratio fuerit, vertenda in passivam erit, vt: Hic plurimis te beneficiis affecit: Plurimis ab hoc affectus es beneficijs.

5. Postea verba in nomina inde deducta, aut in participia commutabimus, vt Multa extant huius in te merita.

6. Substantiva adiectivis ab iisdem deductis, adiectiva vero si quæ hinc veniant, abstractis permutabimus, vt, immensa est huius erga te beneficentia & benignitas.

(Est & hic Heterosis speciei.)

7. Vbi modo adverbia in nomina, modo nomina in alias atq; alias partes orationis commutaverimus, tunc aut per contrariam dicemus, aut orationem agentem in negantem commutabimus, aut orationem aientem in negantem commutabimus, aut contra per Isodynamiam, vt tu singularia ab hoc beneficia habes: Non vulgaria huius extant in te beneficia.

8. Si quid simpliciter, & pronunciativè dictum est,

Per	{	Interrogationem	effecerimus
		Dubitationem	
		Admirationem	
		Ironiam	
		Abominationem	
		Adjurationem	
	{	Exclamationem	

Per interrogationem, vt, Quod est quod tu huic non pro suis immortalibus erga te meritis debeas? Admirationem, vt *Di* boni, quantum hic in te beneficiorum contulit, quanta huius in te merita sunt? Hic etiam per Syntaxin oratio variatur, Exclamationem, vt: O singularem, & prope incredibilem huius in te beneficentiam O egregia & penè divina huius erga te merita. Hic orationi alius quasi vestitus atq; habitus datus est per figure mutationem.)

9. Post hæc paulo liberius totam orationem vertere licebit, vt vel unam dictionem pluribus verbis circum eas per Periphrasin vel è simplici oratione duplicem facias per compositionem, quam vocant, vt. Tu huic pro eo ac meritis de te est. gratiam referre nunquam potes. Hic adeo de te bene meruit, vt egregijs ejus in te officijs respondere nullo modo possis.

10. Post alia omnia similitudinibus interim atq; exemplis vti licebit. Variatur hæc quoq; sententia per *Isodynamiam* hoc modo: Huius tu summis beneficijs usus es. Non mediocria sunt erga te merita. Et per *Hyperbolē* & *auxesin*, vt: Divina atq; immortalia sunt huius erga te merita, Hic egregie in te beneficus et benignus fuit, Et per *Relativa*, vt hic maximum tibi beneficium dedit, Tu ab hoc beneficium maximum accepisti. Hic tibi summa beneficia tribuit, Huic tu plurimum merito ipsius debes. Hic te maximis beneficijs ornavit. Hæc de verborum copia.

QVÆSTIONES
DE COPIA RERVM
SEV RATIONE LOCUP-
pletandæ sententiæ.

Quot sunt rationes Copiæ rerum seu locupletandæ sententiæ?

Duodecim. Quæ?

1. Specierum & partium enumeratio, & speciei cū genere collatio.
2. Modus vel enumeratio antecedentium.
3. Causæ, vel enumeratio causarum.
4. Comitantia & sequentia rem, vel enumeratio effectuum & consequentium.
5. Hypotyposis vel descriptio personarum,
6. Egressio, Græcè ἐξέρχασθαι.
7. Epitheta.
8. Circumstantiæ, Græcè περιστασια.
9. Amplificatio.
10. Multiplicatio propositionum.
11. Copiosa probationum & argumentorum accumulatio.
12. Multiplicatio partium orationis Rhetoricæ.

Quæ est prima?

Est cum aut species vel partes enumeramus, aut speciem cum genere conferimus.

Quot sunt huius rationis species
seu formæ?

Tres.

Quæ?

Divisio, Partitio, Speciei cum genere collatio.

Quid est divitiis?

Est cum quod summam ac generatim dici poterat, id latius explicatur, atque in species ducitur, ut Rem universam luxu perdidit. Hoc sic dilatabitur: Quicquid vel matris vel patris nomine, hæreditate ob venerat, quicquid aliorum affinium morte advenerat, quicquid ex uxoris dote (quæ quidem neutiquam erat vulgaris) acceperat, quicquid ex legatis accreverat (accreverat autem permultum) quicquid peculij castrensis constituerat; pecuniam omnem, vasa, vestes, fundos agros, una cum ipsis & villis & pecoribus, breviter, rem omnem, seu mobilem, seu solidam, denique familiam etiam ipsam quotidianis commestationibus popinis, cupedijs, unguentis, alea, lusibus, paucis diebus, ita absumpsit, abtugurivit, absorbuit, ut ne teruncium quidem reliquum fecerit.

Hic duo verba, Rem universam, & luxu perdidit, suis partibus explicantur.

Quid est partitio?

Est quoties totum, quod non formis sed partibus constat, in easdem diducitur, ut: Totus commaduit. A summo capillo ad imum usque calcaneum pluvia commaduit. Caput, humeri, pectus, venter, tibiæ, totum denique corpus pluvia distillabat.

In his duabus formis, simul & initio summam rerum proponenda est, & eadem alia sermonis specie repetenda, & ita redeundum ad genus, quasi signis enumerandis iam sumus defatigati, etiamsi nihil erat præteritum

teritum. Præterea cavendum, ne partium ordinem, confundamus, tumultuaria verborum congerie, sed vel ordine scito, vel apta distributione, vel eleganti descriptione, legentis aut audientis tedium excludamus.

Quid est speciei cum genere
collatio.

Est, quoties de specie loquentes, genus adiungimus, id quod ferè fit amplificandi gratia, vt, cum omnis eruditio plurimum affert, & ornamenti, & adjuvamenti mortalibus, tum præcipue Philosophia. Item Omni quidam ætati fæda est libido, verum senectuti multo fædisima, item, cum omnibus in rebus plurimum habet momenti, tum præcipue in bonis prudentia.

(Simplex enim erat, prudentiam in bellis plurimum habere momenti)

Quæ est secunda locupletandæ
sententiæ ratio?

Modus vel enumeratio antecedentium, hoc est, quoties non contenti semel exitum rei proponere, ex quo reliqua quæ præcesserunt per se queant intelligi, singulatim ea quoque commemoramus, per quæ ad exitum perventum est, vt, Catilina nefarios conatus M. T. Cicero Consul sua sagacitate statim odoratus, singulari vigilantia peruestigavit, summa prudentia, deprehendit, miro in Rempub. studio prodidit, incredibili eloquentia convicit, gravissima autoritate representavit, armis extinxit, magna felicitate sustulit.

Quæ

Quæ est tertia ratio?

Causæ vel enumeratio caussarum quoties rem, non nudam exponimus sed altius etiam causam reperimus, à quibus initys sit perfecta, ut si quis in bello quopiam suscipiendo addat, quæ fuerint simultatis causæ, quis instigator, quæ suscipiendi belli occasio, quæ vincendi spes, quæ utrisq; fiducia.

Exempla passim obvia sunt in Poetis & Historicis, præsertim in Livio.)

Quæ est quarta ratio?

Comitantia & sequentia rem, vel enumeratio affectuum & consequentium, hoc est quoties non simpliciter proponimus negotium sed enumeramus etiam illa, quæ negotium comitantur vel consequuntur, ut Amonius causa belli civilis fuit, trium exercituum populi Romani intersectorum clarissimorum civium interitus afflictæ senatus autoritatis, omnium deniq; malorum, quæ videmus. Ex secunda Philippica Ciceronis.

Quæ est quinta ratio?

Hypotyposis, vel descriptio rerum, personarum, locorum, temporum, qua utimur, quoties v. l. amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia, rem non simpliciter exponimus sed ceu coloribus expressam in tabulis spectandam proponimus, ut nos depinxisse, non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur.

Quomodo id præstare poterit?

Si prius

Si prius ipsi totam rei naturam, omnesq; circumstantias ac veluti faciem animo lustremus. Deinde ita verbis ac figuris idoneis effingamus, ut quam maxime fiat evidens, perspicuaq; lectori.

Quo modo locupletabimus orationes rei descriptione?

Cum, id quod sit, aut factum est cum summam aut tenuiter exponemus, sed omnibus fucatum colorem ab oculis ponemus.

Quibus rebus constant descriptiones rerum seu Hypotyposes?

Circumstantiarum explicatione, collocationibus, similibus, dissimilibus imaginibus, Metaphoris, Allegorijs, & si quæ præterea sunt figuræ, rem illustrent, item Epithetis.

EXEMPLVM.

(Expugnata est civitas, apparebant effusæ per domus ac templa flamma & ruentium tectorum fragor, & ex diversis clamoribus, unus quidam sonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo, complexu suorum [cohærentes, & infantium fœminarumq; ploratus male usq; in illum diem servati fato senes, tum illa prophano- rum sacrorumq; direptio, efferebant prædas, repertiumq; discursus & æcli ante suum quisq; prædonem catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi majus lucrum est, pugna inter victores.

Vnde petuatur descriptiones personarum & Prosopopœia?

Ab omni.

Ab omnibus circumstantiis præcipue verò ab his:
*A natione seu patria, ut Pænus fœdisfragus, Mollis
 Atheniensis.*

Ab Ætate, et iuuenis prodigus.

A Fortuna, ut Fastuosus diues.

A Studijs, ut Gloriosus miles.

*Item a communibus affectibus & quo sit animo
 pater in liberos. maritus in uxorem, &c.*

Quomodo locupletatur oratio loco-
 rum descriptione?

*Quoties tota loci facies, veluti spectanda depin-
 gitur, ut, urbis, montis, regionis, fluminis, templi, do-
 mus, Frequenter à locorum descriptionibus narra-
 tionum incipitur exordium,*

Quot modis utimur descriptione tem-
 poris, seu Chronographiis?

Quatuor. I. In narrationum exordijs.

2. Gratia delectandi, veluti cum Poëtæ diem,
 noctem, auroram, aut crepusculum exprimunt.

3. Causa amplificandi, ut in noctis descriptio a-
 pud Virgil. lib. 4. ad amplificandum dolorem Dido-
 nis pertinet.

4. Causa probandi, ut descriptiones interdum
 veris, hyemis, autumni, æstatis, &c.

(Mistæ sint quoties temporum qualitates exponi-
 mus, puta, pacis belli, simul cum ostendimus, quæ
 virtutes aut quæ Vitia tum maxime valuerint.)

Quæ est sexta locupletandi ratio?

Egressio *Γρακέπαις* & *ἑκασίης*

T

Quid

Quid est egressio sive παρῆκδοσις?

Est definitore Quintiliano, alicuius rei, sed ad utilitatem causæ pertinentis, extra ordinem excurrens tractatio,

Quot modis adhibetur?

Quinq;

Quibus?

Aut laudandi gratia, aut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi aut preparandi.

Vnde sumuntur egressiones?

Ab expositione rerum gestarum, à descriptione locorum, regionum, personarum. Item à tractatione fabularum, apologorum. Præterea a locis communibus quoties amplificandæ rei gratia, vel in vitia ut luxuriam, libidinem, avaritiam. & id genus alia, dicimus, vel quoties virtutes, ut frugalitatem. continentiam, studia literarum, pietatem, taciturnitatem, laudibus offerimus.

Quæ est septima locupletandi ratio?

Epitheta?

Quid sunt Epitheta?

Nomina adiectiva. & quæcunq; alia à quibus proprietas quædam attribuitur, quocunq; pacto non personis tantum, verum etiam rebus, ut præcep inventa, Esca malorum voluptas, Vitæ magistra historia.

Vbi adhibentur Epitheta?

In Poëmatibus, in quibus & naturalibus uti licet, candida nix, Liquidi fontes.

(In prosa oratione non oportet adhibere, nisi emphaſin, quandam habeant, & ad rem propositam.)
pertineant

pertineant, ut: Non impetrabis causam tam iniquam ab Aristide iustissimo. Tuo consilio nobis subveni, vir prudentissime.

Quæ est octava ratio?

Circumstantia, quas Græci peristæses vocant,
Quotuplices sunt circumstantiæ?

Duplices rerum & personarum.

Quæ sunt circumstantiæ rerum?

Causæ, locus, occasio, instrumentum, tempus, modus, atq; id genus aliæ.

Quæ sunt circumstantiæ personarum?

Natio, patria, sexus, ætas, educatio, disciplina, habitus corporis; fortuna, conditio, animi natura, studium, antea acta, commotio, consilium, nomen.

Ad quid conducit aptus & tempestivus circumstantiarum usus?

Ad amplificandum atq; extenuandum, ad evidentiam, ad confirmationem & probationem, Facit enim ut tota oratio densis ac crebris argumentis vndiq; diffusa sit, & communita.

Quæ est nona dilatandi ratio?

Amplificatio,

Quot sunt amplificationis formæ?

Præcipue quatuor.

Quæ est prima?

Est quæ constat incremento, hoc est, quoties gradibus aliquot pervenitur, non modo ad summum sed interim quodammodo supra summum, ut, fa-

cinus est ciuem Romanum vincere, scelus verberare, prope parricidium necare quid dicam, in crucē tollere.

(Ad hoc genus pertinet, cum congestis ordine quodam circumstantiis, in contextu & cursu semper priore magis insequitur, ut Cicero 2 Philip. de vomitu Antonii: O rem non visu modo foedam, sed etiam auditu, si inter cœenam in tuis immanibus iis poculis hoc acti- disset, quis non turpe diceret? In cœtu vērō populi Romani negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is frustis esculentis vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal implevit.)

Quæ est secunda forma?

Comparatio, quæ fit vel fictione, ut, Servi mercede mei, si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes tui, domum meam delinquendam putarem, vel exempli collatione, quoties propositio velut simili exemplo, efficitur, ut id quod exaggeramus aut proximum illi, aut par, aut maius etiam videatur, ut, Quanto est Oppianicus in eadem iniuria maiore supplicio dignus? Siquidem illa, (Milesia) cum suo corpori vim attulisset seipsam cruciavit. Hinc autem idem illud efficit, per alieni corporis cruciatum. Cicero in Oratione pro Cluent.

Loquitur hic de Milesia quadam muliere, quæ pro abortu pecuniam accepit a secundis heredibus. Ita Oppianicus etiam uxorem Martii precio induxerat, ut prolem suam, quam in utero gestabat, veneno perderet.)

(In hoc autem genere non solum tota totis, sed etiam partes

partes partibus comparantur. Vt Cicero: An vero vir amplissimus Scipio Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem Rempub. priuat us interfecit Catilinam orbe terrarum cade ac incendio vastare cupientem, nos consules perferremus.)

Quæ est tertia forma?

Ratiocinatio qua amplificando aliud ex alio colligitur hoc modo: Tu istis saucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum vini in Hyppij nuptijs exhauseras, vt tibi necesse esset in populi Romani conspectu vomere. Colligitur enim quantũ vini biberit Antonius quod illa totius corporis gladiatoria firmitas nequiuert ferre & concoquere.

(Huc pertinet. quoties res atrocissimas elevamus consulto, quo graviora videantur, quæ sequuntur sunt hæc in hoc reo. Metum Virgarũ Navarchus nobilissimæ ciuitatis præcio redemit. Humanum est, &c. Hic atrocius quidam expectetur necesse est, cui hæc quæ sunt atrocia comparata, humana atq; vsitata videantur.)

Quæ est quarta forma?

Cum amplificamus congerie verborum ac sententiarum idem significantia, vt Cicero pro Ligario

Quæ tua mens? oculi? ardor animi? quid cupiebas?

(Hic velut acervo crevit oratio. Idem fit interim omnibus altius atq; altius insurgentibus, vt in hoc exemplo: Aderat ianitor carceris, carnifex Prætoris, mors terrorq; sociorũ, & ciuium Romanorum, lictor Sextius.)

(Amplificamus etiam quasi cotrectione quadam, vt Cisero in verrem: Non enim furem, sed raptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitiae, non sacrilegum, sed hostem sacrorum relegionum, que non sicari um, sed crudelissimum canificem ciuium sociorumq; in iudicium vestrum adduximus.)

(Amplificamus præterea cum speciem augemus, generi collatam, vt: Cum omnes disciplinae liberales plurimum homini conciliant, ornamenti, vel adiumenti, cum imprimis eloquentia. Totidem sunt & minuendi modi, quot amplificandi.)

Quæ est de tima dilata ndi
ratio?

Propositionum multiplicatio, hoc est, vt quam maximũ propositionum numerum reperiamus.

Quot sunt spectanda in propositionibus?

Tria.

Quæ?

Primò, vt eas reperiamus propositiones, quæ quicquid ad causam pertineat, absolutè complectantur, Deinde, vt rectè dividantur. Postremò vt ordine quam maximè ad causam idoneo, disponantur.

(Sique idem eo pacto fiet, vt neq; copia rerum confusa sit oratio, dum semper habet auditor certum aliquod & in quod tendat animum, & quod meminissq; possit, & quod expectet, tum is qui dicit nusquam hæreat, dum in promptu est, quo sese recipiat in viam.)

Exemplum.

(Si quis suadeat M. Tullio conditionem ab Antonio oblaram accipiat, nempe ut vivat, extinctis Philippicis, hissempre propositionib. uti poterit nō

(Esse cuiquam egregio viro tanti emendami tam
vt immortalē vitam amittat.)

Huic generali subserviat particularis, à circum-
stantiis sumpta, præsertim Ciceroni, qui tot laboribus
clarissimum, semperq; victurum nomen sibi peperit,
Ac mortem esse contemnendam tot voluminibus edi-
tis fusissimè demonstravit, maximè cum iam seni non
multum ævi superesse videatur, Rursum altera sumi-
tur à circumstantiis: Nihil infelicius esse, quam debe-
re vitam Antonio. Tertia coniecturalis erit, callidè
hoc agere Antonium, vt exustis prius Philippicis, in qui-
bus intelligat & suam infamiam sempiternam, & Ci-
ceronis immortalē gloriam esse sitam, deinde crepta
vita quoq; totum extinguat Ciceronem.

Vnde peruntur propositiones?

Partim ex his quæ sunt vulgaria, partim ex his
quæ sunt propriæ causæ: vulgares propositiones ex i-
psa rei natura reperiri poterunt, propriæ ex circum-
stantiis rei diligenter expensis.

(Genus suaserium proprios habet locos, vnde pro-
positiones petere liceat, rectum, landabile, utile, tu-
tum, facile, necessarium, iucundum. Demonstrati-
vum item suos, nempe bonorum ordines, & quæ
his comprehenduntur.)

Quæ est vndecima locuple-
tandi ratio?

Est quæ sumitur ex accumulatione copiosa pro-

T 4

batio

hæronum & argumentorum, quas Græci appellant.

(Nam ad eiusdem propositionis confirmationem variæ rationes adhibentur, & rationes aliis argumentis confirmantur.)

Quotuplices sunt probationes?

Duplices, partim enim sunt ἐν τεχνῶι id est, artificiales partim ἄ τεχνῶι id est, ab arte semotæ.

Vnde dicuntur probationes ab arte semotæ, seu ἄ τεχνῶι

A præiudicijs, à rumoribus, à tormentis, à tabulis; à iurejurando, à testibus.

Vnde petuntur probationes artificiales?

Primum à signis, quarum alia sunt necessaria, quæ τεκμήρια vocantur, alia non necessaria, quæ σημεῖα dicuntur. Secundò, ab argumentis, quorum aliud est credibile, aliud velut propensius aliud non repugnans: & ducuntur plerumq; à circumstantijs quæ duplices sunt, personæ ac rei, de quibus paulò ante dictum est. Item à locis, qui sunt omnium causarum generibus communes, à finitione, Etymologia & ab his, quæ ad naturam finitionis pertinent genere, specie, differentia, & reliquis locis rerum, de quibus traditur in Dialecticis. Tertiò sumuntur probationes ab exemplis, quæ plurimum etiam valent ad Copiam: & adhibentur, aut vt similia, aut dissimilia aut contraria: rursus, aut vt maiora, aut vt minora aut vt paria.

DE COPIOSA TRACTATI.

tione exemplorum.

!Quotupliciter tractantur exempla?

Dupliciter.

Quomodo?

Aut contractius, cum exemplum ceu notum, verbo significatur, vt Cicero pro Milone: Neq³ enim possit Hala Servilis, aut P. Nafica, aut L. Opimius, aut me consule, Senatus, non nefarius haberi, si sceleratos interfici nefas esset. Aut fufius, cum augentur, & crescunt tractatione.

Quot rationibus augentur & crescunt exempla tractatione?

Tribus.

Quæ est prima ratio?

Commendatione quæ plerumq³ sumitur, vel a rei dignitate, vel ab auctoris laude, vel gentis, vnde ducitur exemplum, veluti si quis Lacedæmonicum factum, aut dictum adhibet, præfari oportet, eam agentem sapientia, & rei militaris & civilis disciplinæ cæteris longe antecelluisse & exemplis pulcherrimis semper abundasse. Et si quis è Plutarcho citabit exemplum, præfari licebit, eum autorem vnum omnium esse grauiissimum. Item si quis M. Attilii Reguli ad hostem redeuntis exemplum velit adducere, poterit ad hunc proloqui modum: Inter tam multa Romanæ virtutis insignia decora, ullum nunquam facinus pulchrius exiisse, aut laudatius, quam Martij Attilij.

T 5

Quæ

Si fufius aut latius explicentur, cum exaggerationibus, & amplificationibus: quod genus fuerit, ſi quis perſuadere ſtudeat. ad prudentiam comparandam multum conducere peregrinationes, multarum rerum inſpectionem, Solonis laude aliquandiu commemoratus & quam ciuitatem reliquerit, & quam ob cauſam, & quæ maria tranſmiſerit, & quas rationes, quo capitis periculum adierit, & quibuscum ſit congreſſus, & quid mirandum conſpexerit, & quantum temporis abſuerit, & quanto illuſtrior & ſapientior in patriam redierit, fuſius enarret; Atq; vtiq; ratio dilatandi contrahendiq; locum habet in fabuloſis quoq; exemplis, ſi res ac decor patietur.

(In his quæ omnino fide carent, præfari conueniet, non ſine cauſa eſſe conficta, neq; tot ſeculis temere celebrata. Deinde quid ſibi iis voluerint ſapientes, interpretabuntur. Huc etiam pertinent Apologi, quales ſunt, qui Aefopi nomine celebrantur, & illi Menci Agrippæ, de corporis humani membris aduerſus ventem conſpirantibus, apud Livium. Referuntur huic etiam fictæ narrationes rerum geſtarum, cuiuſmodi ſunt Luciani veræ narrationes, & de ſpecu apud Platonem, de quo vincti quidã umbris perinde ut iſſis rebus, delectantur.)

Quæ eſt tertia dilatandi
ratio exempla?

Collatio. & Comparatio ſive conſentio,

Quid eſt collatio?

Eſt, cum accommoda ſimilitudo, quod adductum

Eſt

est exemplum ostendit aut simile esse, aut dissimile, aut contrarium. Simile, ut non aliter, quam Camillus rem Romanam à Gallis oppressam, & in extremam perniciem adductam sua virtute, depulsis barbaris, restituit: Ita Laurentius Valla latinas literas. inscientia ferè barbarorum deprauatas, obrutas, extinctas, in pristinum nitorem, velut ab inferis revocauit. Dissimile, Brutus occidit liberos proditionem molientes, Manlius virtutem filij morte mulctauit. Contrarium ut, Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit, Verres eadem sociis abstulit.

Quid est comparatio siue
contentio?

Est, quæ demonstrat id. quod adductum sit, aut esse par, aut minus aut maius. Par, ut apud Cicero-
nem, Etenim mihi ipsi accidit, ut cum duobus patri-
cijs, altero improbissimo, altero modestissimo, atq;
optimo viro peterem: Superavi tamen dignitate
Catilinam, gratia Galbam. Minus ut si propter
matrimonia violata, vrbes eversæ sunt, quid fieri
adultero par est? Manus ut pro Milone: Negant
intueri lucem esse fas ei, qui a se hominem occisum-
esse fatetur. In qua vrbe tandem hoc homines stul-
tissimi disputant? Nempe in ea, quæ primum in-
dicium vidit de capite M. Horatij fortissimi uiri-
qui nondum libera civitate, tamen populi comi-
tys

mit is liberatus, cum sua manu sororem interfectam fateretur.

Vnde sumitur hæc exemplorum collatio?

Ex omnibus rerum ac personarum circumstantijs, Aduuatur autem & orationis artificio, cum verbis ac figuris ad id commodis alia consultò adiuuantur, alia tolluntur.

Quæ sunt exemplis affinia?

Parabola, eiusque siue imago, contentio demonstratiua, iudicia & sententiæ.

Quid est parabola?

Est similitudo sumpta ab his, quæ fiunt, aut quæ natura casuve rebus adiuncta sunt, vt navis pro ventorum ratione velum tollens, aut contrahens, in hoc aut illud latus transferens, Parabola est, quæ docet sapientem tempori cedere oportere ac rebus presentibus sese accommodare. Quæ aliquando verbo notatur, vt Intelligis tibi vertenda vela? Aliquando latius explicatur, & apertius accommodatur vt apud Ciceronem pro Murena: Quod si è portu soluentibus quidam in portum ex alto invehuntur, prædicere summo studio solent tempestatum rationem, & prædonum, & locorum quod natura fert, vt bis faucamus, qui eadem pericula quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur, quo me tandem animo esse oportet, prope iam ex magna iactatione, terram videntem, in hunc, cui video maximas tempestates esse subeundas?

(Estq; eadem parabola, quæ exempli, dilata-
tandæ ratio, videlicet per collationem, item
que dissimilium cuius hoc sit exemplum: Ne-
que enim ut navis utilior nova, quam verus
sic amicitia.)

Quid est εἰκὼς sive imago?

Est ficta similitudo. quæ cum descriptione quâ-
dam oculis subijcitur, & imaginem rei collatæ, quasi
vivam exprimit, ut, Os humerosq; Deo similis. Facit
autem εἰκὼς magis ad eidentiam, aut gravitatem
aut incunditatem orationis, quam ad probationem.

Quid contentio demon-
strativa?

Est quoties in genere demonstratiuæ personam
cum persona conferimus, laudandi, vituperandi ve
gratia, ut si quis Maximilianum laudaturus: eum
componat cum Marco Antonio Imperatore. Est &
rerum comparatio, quod genus est, Si quis Poeticam
laudaturus, huius commoda in Philosophia commodis
committat, atq; expendat.

Quid sunt iudicia?

Sunt sententiæ Scriptorum illustrium gentium,
virorum sapientum, & clarorum civium, quæ Græ-
ci κρίσις appellat.

(Idem valent sapientum Apohtegmata, cuiusmo-
di sunt illa sapientum dicta, quæ referuntur à
Plutarcho. Huc pertinent & Prouerbia, item ora-
cula, & responsa numinum.)

Quid est sententia?

Est (ut inquit Cicero ad Herennium) oratio

sumpta de vita, quæ aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita breviter ostendit.

(Licet autem sententias in omnibus orationis partibus & affectibus movendis, admiscere, non solum in probatione, quasi in loco adhibentur haud mediocrem orationes copiam adiungens, neq; id sine gravitate & gratia. Debet tamen carum esse modus, ut ibi adhibeatur, ubi locus postulatus aut certe patitur.

Quot sunt sententiarum formæ?

Præcipue duæ, Epiphonema & Noema.

Quid est Epiphonema?

Est rei narratæ vel probatæ summa acclamatio: Narratæ ut apud Virgilium: Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Probatæ ut apud Cicero- nem pro Ligario: Quorum igitur impunitas, Cæsar, tuæ clementiæ laus est eorum te ipsorum ad crudelitatem acuet oratio?

Quid est Noema?

Est sententiæ genus, quod non dicitur, sed intelligitur, quale est illud: Eras dignus ut haberes integrâ manum. Nam intelligitur, ut rursus in ludo depugnare.

(Est autem illud dictum inquendam agentem cum forore Talionis, quod sibi dormienti pollicem re- ciderat, cum illa fratrem sæpius alludo gladiatorio redemisset. Sunt & aliæ sententiarum formæ, quas si vis, ex ipso autore Erasmo desumes.)

Quid cognitionem habet cum
sententia?

Expolitio.

Quid est expolitio?

Est, quoties eodem in loco diutius commemoratur & eandem sententiam alijs atq; alijs modis variamus, simul & locupletamus.

Quibus id fit modis?

Primò, commutatione verborum, cum eadem res alijs atq; alijs figuris sæpius effertur.

Secundò, commutatione tractationis, vel, cum quod iam sub persona nostra diximus, idem alium, sed paulò aliter dicentem facimus: vel, cum quod sedatius est, disputatum, id acrius atq; inflammatius efferimus.

Quot partibus constat copiosa expolitio?

Septem.

Quibus?

Præpositione,

Ratione.

Duplici sententia, cui ratio idem duplex subijci potest.

Contrario,

Simili,

Exemplo,

Conclusione,

Exemplum expolitionis.

Sapiens nullum pro Repub. vitabit periculum;

Ideo

Ideo quod sæpe fit, ut cum pro Repub. perire noluerit: necessario cum Repub. pereat. Et quoniam sunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria grave putandum est. Ergo qui fugiunt id periculum, quod pro Repub. subeundum est stultè faciunt. Nam neque effugere id possunt, & ingrati in civitatem reperiuntur. At qui patriæ pericula suo periculo propellunt, hi sapientes putandi sunt. Dum & eum quem habent honorem Reipub. reddunt & pro multis perire malunt, quam cum multis. Ex enim vehementer est iniquum, vitam à natura acceptam per patriam cum conseruaueris, naturæ, cum cogat reddere, patriæ, cum roget, non dare. Et cum possis summa cum virtute & honore pro patria intrare, malle per dedecus, & ignauiam viuere: pro amicis, & parentibus, ac cæteris necessarijs adire periculum cum velis, pro Repub. in qua hoc vel illud sanctissimum patriæ nomen continetur, nolle in discrimen venire. Itaque, uti contemnendus, qui nauigando nauim, quam se mavult incolumem, ita vituperandus qui in Repub. discrimine suæ salutis plus, quam communi, consulit. Navi fracta multi incolumes fuerunt. ex naufragio patriæ, nemo potest enatare. Quod mihi videtur Decius intellexisse, qui se deuotuisse dicitur; & pro legionibus se in hostes immisisse medios: unde vitam amisit, non perdidit. Rem enim utilissimam, maximam redemit, vitam dedit, accepit patriam, amisit animam, potius est gloria quam

quæ summa laude, prodita vetustate quotidie magis enitescit. Quod si pro Republica debere accedere ad periculum, & ratione demonstratum est, & exemplo comprobatum, si sapientes sunt existimandi, qui nulum, pro salute patriæ periculum vitant.

(Vtile erit, diligenter exerceri hoc modo adollescentes, non solum in tractandis & exponendis sententijs sed quolibet etiam argumento, quod potest commode explicari, tractariq; copiose Interdum congerere licebit plures sententias, rationes, similia, & exempla cum copiosius tractare volumus.)

Quæ est duodecima dilatandi ratio?

Multiplicatio partium orationis Rhetoricæ, quæ sunt. Exordium, Narratio, Propositio, cum partitione, probatio continens confirmationem & confutationem, & peroratio, è quibus Exordium & Narratio, interdum omitti possunt brevitatis studio: interdum copię affectatione, prolixius omnes tractari adiectis pluribus Schematis, & admistis quoq; affectibus.

Quomodo dilatatur Exordium?

Primò, renovando docilitatem commodis transitionibus, quod genus fuerit: Audistis largitione corruptela, sanguine, stupro, ac fœdissimis artibus paratum honorem. Nunc ostendam illud, quod turpiter est adeptus, turpius administrasse.

Secundo revocando attentionem varijs modis, qui pro rei natura fingi possunt. Tales fuerint. Magna sunt hæc, sed levia præ his, quæ nunc dicturus sum. Et: Nunc ad ipsum rei caput accedo, proinde quæso, ut hæc animis quàm maxime attentis audiat.

Quomodo dilatatur narratio?

Primò repetitione quæ fit quoties fit res paucis ac simpliciter exposita, denuò fusius & ornatius enarratur.

Secundò digressionem, quæ & brevis esse debet, & sic cum narratione coherere, ut aut quasi finis narrationis, aut quasi initium probationis videri eadem possit.

Quomodo dilatatur propositio?

Id duobus fit modis, Primum, si pro simplici, duplici aut multiplici utimur, etiam si vna sit satis, ut: Si fecisset, præmio magis, quam supplicio dignus erat. Aut: Res hæc nec est honesta, nec expedit, nec sine summo periculo fieri potest. Quod si maxime sit honesta, maxime expediat, maxime sit tuta, tamen fieri non potest, ut consequamur. Deinde si non nudam omninò, sed & argumentis obiter interiectis & affectibus accensam, proferamus. Qualis est illa Ciceronis pro Milone: Hæc sicut exposui, ita gesta sunt, iudices: insidiator superatus, vi victa vis, vel potius oppressa virtute audacia est. Deinde affectus miscet: Nihil dico quid Respublica consecuta sit, nihil quid nos, nihil quid boni, nihil sane id

prosit Miloni, qui hoc fato natus est, ut ne se quidem servare potuerit, quin una Rempublicam vosq; servaret.

Quomodo crescunt probationes?

Labefactione seu præparatione, asseveratione & excursionibus per amplificationem.

Quomodo crescunt labefactione seu præparatione?

Id fit bisariam.

Quomodo?

Primò propositionibus quæ hic sunt veluti singularum partium orationis collectiones, seu conclusiones quas oratoribus mos est initio argumentationum proponere, & easdem in fine vehementius per affectus aut per epilogum repetere.

Secundò, cum ita proponimus, ut ipsa orationis figura fidem abrogemus, aut conciliemus. Cuiusmodi est illud Ciceronis pro Milone. Sed antequam ad eam orationem veniam, quæ est propria nostræ questionis, videntur ea esse rejutanda, quæ in senatu sæpè ab inimicis & improbis jactata sunt, & in concione etiam paulo ante ab accusatore.

Quomodo asseveratione?

Cum ea, quæ argumenta quidem non sunt, sed pondus argumenti habent, probationibus admisceretur, ut: Quis tam cæcus, qui hoc non videat? Quis tam impudens qui neget?

(Locupletantur & singule collectiones Epilogis particularibus, quæ summam rationum paucis com-

comprehensam auditori denuo sub oculos re-
 vocant, quò maiore cum fide conclusio succe-
 dat, ut Cicero in Oratione pro Pompeio. Qua-
 re videte, cum dubitandum vobis omni stu-
 dio, ad id bellum incumbere, in quo gloria
 nominis vestri, salus sociorum, vestigalia ma-
 xima, fortune plurimorum civium, cum Re-
 publica defendendum.)

Quomodo excursionibus?

*Cum per amplificationem singulis probationibus
 suos affectus adiungimus, ad quod propria destinata
 est conclusio, quam si copiosam esse volumus, geminam
 efficiemus, ut simul per Epilogum præcipua argumen-
 ta recenseantur, & affectuum omne genus
 per omnes locos tra-
 ctetur.*

*Selectorum de utraq; Copia verborum
 & rerum finis*

LECTO.

Est vtilissima pars studiorum puerilium exercitium & usus præceptorum, quæ traduntur adolefcētīq; varius, assiduus & diligens. Nam absq; exercitatione non satis intelliguntur præceptiones artium, nec diu inhærere possunt mentibus. Adiecitimus igitur hoc loco etiam species argumentationum Rhetoricarum breuiter collectas, quod earum cognitio non minus necessaria & vtile exercitium videtur esse quàm Dialecticarum adolefcētibus. Nam sæpe occurrunt earum exempla in bonis auctoribus, & diligenter pertractatæ sunt ab iis Scriptoribus tum Græcis tum Latinis, qui de Rhetorica præcepta tradiderunt. Nihil, inquit ille, paruum est in studiis. Ideo & hunc breuem quasi tractatulum studiosus adolefcens non contemnet, sed ut profuturum suis studiis amabit. Si quis hæc voler Rhetoricis præceptis addere potest, vel proponet ediscenda in eo dialectices loco, vbi de formis argumentationum agitur. Nos in calce libelli ideo adiunximus, vt successiua & peculiarj opera & tempore explicari adolefcentiæ commodius possent. Vale.

DE NOVEM SPECIEBUS ARGUMENTATIONUM Rhetoricarum.

Quot sunt species argumentationum Rhetorices.

Novem. Quæ?

1. Ratiocinatio.	5. Enumeratio,
2. Inductio,	6. Simplex conclusio.
3. Collectio,	7. Subiectio,
4. Complexio seu Dilemma.	8. Oppositio,
	9. Inversio.

I. RATIOCINATIO.

Quid est Ratiocinatio?

Est Syllogismus Rhetoricus, in quo rationibus una vel pluribus additis maiori & minori propositione, inferitur.

Quot partibus constat?

Quinq; Quibus?

Propositione, Propositionis ratione, Assumptione Assumptionis ratione, & conclusione.

Da Exemplum.

FE Cuicumq; quæsito opus est, is verè dici dives non potest. Est enim divitiarum fructus, copia, quam declarat satietas rerum & abundantia,

dantia hoc est si tibi nihil deesse putes, nihil appetas amplius.

RI. Marco Crasso quaesito opus est, quia propter aviditatem pecuniae nullum quaestum turpem putat, quotidie fraudat, poscit, patiscitur, aufert, eripit, spoliat socios, ararium expilat, & testamenta supponit, quae omnia non abundantis, sed egenis signa.

⊙ Ergo Marcus Crassus verè dives dici non potest.

(Interdum pluribus partibus constat ratiocinatio, quam quinq; , cum unaquæq; probatio suam habet confirmationem & rationem, atque hæc rursus aliam, interdum omittitur probatio, vel propositionis vel assumptionis, fitq; argumentatio trimembris, exemplum vide apud Erasmus in opere de conscribendis Epistolis, & Rivium libro 6. Dialecticæ.)

II. INDUCTIO.

Quid est inductio?

Est argumentatio, quæ rebus non dubijs concessis propter similitudinem, rem, quæ dubia erat, comprobatur.

Da Exemplum.

Dic mihi senex ingratiissime, si nihil in te officij collocassem, num tu me iniurium vocares? Non, inquires. Neq; enim injuria videri potest, si nihil de eo bene merearis, cui nihil debes. Nunc igitur cum

utro plurimum in te officij contulerint, non æquum est, te mihi succensere, quod benefacere desierim, qui succensere non poteris, etiam si nunquam benefacere cepissem.

III. COLLECTIO

Quid est collectio?

Est argumentatio, quæ rationibus & expolitionibus absolvitur.

Quod partibus constat?

Quinq; Quibus?

(Propositio est, quod probandum sumitur. Ratio quæ probat quod propositum est. Confirmatio est rationis probatio. Expolitio est, quæ locupletandæ & honestandæ rei gratia adhibetur. Hæc fere sumitur a similibus, exemplis, amplificationibus, proverbiiis, & id genus aliis. Conclusio est, quæ superioribus breviter repetitis, propositionem iterat.)

Da Exemplum.

Sapientis est famæ suæ longè diligentius, quàm opibus suis, non minus verò diligenter, quàm vitæ consulere. Minus siquidem damni & incommodi accipit, qui pecuniam, aut etiam vitam amittit, quàm qui famam. Fama amissa in integrum restituitur nunquam. Et vita quidem corporis, cum certos à natura terminos acceperit, in longū tempus extendi nequit. Fama verò hominis, quæ est altera et potior vita nostra

nostra, etiam post cineres & rogam superest. Vitam igitur quisquis eripit, rem adimit, qua nullo etiam auferente, diu frui non poteramus: at famam qui eripit, re immortalis, & pulcherrima nos spoliat. Quod veteres recte intellexisse mihi videntur, qui non pecuniam modo, verum etiam vitam ipsam effundere non dubitarunt, quod nomen suum quam maxime prerogarent. Multos fuisse eo animo legimus, ut postquam se fama spoliatos viderent, ne causam quidem esse putarent, cur diutius in vita manerent, adeo gravius famæ, quam vitæ dispendium iudicabant. Quod si igitur homines, ijs rebus maxime timere videmus, quæ, cum sint preciosissimæ, facillime tamen perduntur, ac difficile restituuntur, sapiens existimandus non est, qui famæ, quæ neque restitui potest semel amissa, & qua nihil habet homo preciosius, non multo diligentius consulendum putet, quam pecuniæ, aut etiam vitæ.

(Potest etiam tribus duntaxat, aut quatuor confici collectio, si vel confirmatio, vel expositio, vel utraq; omittitur.)

Quomodo differt Collectio à ratiocinatione?

In collectione id ipsum, quod proponitur, in conclusionem repetitur. In ratiocinatione concluditur id, quod est à propositione & assumptione confectum.

IV. COMPLEXIO sive Dilemma.

Quid est complexio five
Dilemma?

Est argumentatio in qua utrumvis concesseris,
reprehenditur, ut Gabinium admonendum non cen-
seo: nam si bonus est admonitione non habet opus.
Si improbus, eam contemnet.

Aliud

De futuris argi metu non debemus: etenim si bo-
na sunt, frustra metuimus, sin adversa infelicitatem
duplicamus.

Vitiosæ complexiones sunt, in quibus aut u-
traq; pars, aut altera converti & in adversa-
rium detorqueri potest, ut accusandus omni-
no non est.)

(Nam si veretur, quid eum accusas, qui id po-
tius aestimet? Hic invertitur vtraq; pars. Pri-
or ut, Imo si veretur, maxime accusandus, ut
corrigatur. Posterior ut si non veretur, hoc
ideo est accusandus, quia improbus est. Non
est hic puer tradendus privato præceptori.
Nam si est literarum studiosus, non habet o-
pus privata institutione: sin ocio est deditus,
nil proderit disciplina ignavo.)

(Hic invertitur prior pars. Imo, si studiosus
est, plus proficiet, si privatum præceptorem
habuerit.)

V. ENUMERATIO.

Quid est Enumeratio?

Est, in qua pluribus rebus sufficienter expositis,
& cæteris infirmatis, una reliqua necessario confir-
matur.

uis

Quot partibus constat?

Expositione: Infirmatione, & conclusione.

Da exemplum?

Si illum ab hoc dicis occisum, cum sine causa nunquam suscipiatur maleficium, necesse est, aut metus aut odio, aut spe alicuius commodi, aut amici alicuius gratia ab hoc esse occisum. Sed neq; odium, neq; metum, neq; spem intercessisse, neq; ad amicum aliquem mortem eius pertinere probare poteris. Relinquatur ergo ab hoc non esse illum occisum.

(Interdum constat tantum Infirmatione & conclusione, ut: Neq; meruit, neq; odio habuit, neq; aliquid commodi spectavit, neq; amicitia alicuius motus est, igitur non occidit. Fabius argumentum à Remotione appellat. Dialectici vocant argumentationem a sufficiente divisione, ut: Neq; censu, neq; vindicta; neq; testamento liber factus est. Ergo liber non est, Confutatur autem enumeratio, si aut unum aliquod membrum, quod ab adversario præteritum erat, profertur, aut si unum quippiam ex his, quæ prolata sunt, falsum esse ostenditur, Exemplum utriusq; vide apud Erasmus.)

VI. CONCLUSIO

Simplex.

Quid est conclusio simplex?

Est argumentatio, in qua ex eo, quod antecedit, aliquid consequi necesse est, ut: spirat, ergo non est mortuus. Literas novit, ergo didicit. Si hunc homi-

nena

*nem constat in provincia fuisse occisum, ab hoc, qui
tum Romæ fuit occidi non potuit,*

(Refutatur hæc argumētatio duobus modis.
Primo si id quod sequitur, non necessario cum
antecedente coherere offenditur. vt: Si mater
est, diligit filium, Refellitur, quia Medea fili-
um occidit, Hoc vocant Dialectici negare cō-
sequentiam. Deinde si id, quod antecedit, ne-
gatur esse verum, vt Philosophia socordiam
affert. Ergo Philosophia est vitanda. Refelli-
tur, quia antecedens est falsum, Est igitur ne-
gandum, vt fit in Enthymemate.)

VII. SVBIECTIO.

Quid est Subiectio?

*Est argumentatio, in qua quærimus, quid pro
adversario, aut contra nos dici possit: deinde per sin-
gulas interrogationes, propeere subycimus rationes,
quibus id, quod dictum est, refutatur,*

Quot partibus constat subiectio?

Tribus.

Quibus?

Interrogatione, Subiectione & conclusione.

Da Exemplum.

*Quæro, vnde iste ex tenui tam pecuniosus factus
sit? Patrimonium amplum relictum est? At patris
bona venierunt. Hæreditas aliqua obvenit? At à suis
exhæredatus est. Ex mercatura, quam instituit, quæ-
stum maximum consecutus est? At ex ea re, quæ ha-
bere videbatur omninè amisit. Quare si his rationibus
non locupletatus est, aut illi aurum domi nascitur,
aut vnde non licuit pecunias accepit.*

*Refutatur subiectio, si aut aliquid prætermisissu esse
ostendat.*

Ostenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis, sicut fit in enumeratione, in quam subiectio commutari potest.)

VIII. OPPOSITIO.

Quid est oppositio?

Est, in qua ex opposito Propositionis ad ipsam propositionem revertimur.

Quot partibus constat?

Tribus. Quibus?

Propositione, Oppositione, & reversione.

Da Exemplum?

Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occisum dicitis, ego Romæ fui, relinquitur à me non occisum. Nam si tunc in provincia fuisset, à me occisum suspicari poteratis. Nunc autem, cum eo tempore in provincia non fuerim, nihil est quod hominem à me occisum suspicemini.

IX. INVERSIO.

Quid est inversio?

Est argumentatio, in qua ex adversariorum ratione, non id quod ipsi volunt, sed quod utile nobis est, sequi nos demonstramus.

Quibus partibus constat?

Propositione, ratione, & inversione.

Da exemplum?

Non sunt legendi Poëtæ, demulcent enim legentis animum, & alliciunt: Imo ob id ipsum sunt legendi, quia demulcent animum.

E I N I S.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF KING CHARLES THE FIRST

IN THE YEAR 1649

BY JOHN BURNET

OF THE UNIVERSITY OF OXFORD

IN TWO VOLUMES

THE FIRST

FROM THE ORIGINAL MANUSCRIPTS

IN THE POSSESSION OF

THE RIGHT HONOURABLE THE LORDS OF THE TREASURY

AND OF THE COMMONS OF GREAT BRITAIN

IN PARLIAMENT ASSEMBLED

BY ORDER OF THE HOUSE OF COMMONS

PRINTED BY

JOHN BURNET

OF THE UNIVERSITY OF OXFORD

IN TWO VOLUMES

THE SECOND

FROM THE ORIGINAL MANUSCRIPTS

IN THE POSSESSION OF

THE RIGHT HONOURABLE THE LORDS OF THE TREASURY

AND OF THE COMMONS OF GREAT BRITAIN

IN PARLIAMENT ASSEMBLED

